

A close-up photograph of a glass pouring oil into a white bowl. The oil is a golden-yellow color and is captured in mid-pour, creating a thin, continuous stream. The background is a solid, bright yellow. The text is overlaid on the image.

Olie is

niet dom

177 korte verhalen, herinneringen, invallen

Hans

Vervoort

Hans Vervoort

Olie is niet dom

177 korte verhalen, herinneringen, invallen

SBN: 9789402158007

© Hans Vervoort

website auteur: www.hansvervoort.nl

1. Tandvlees

'Op je tandvlees lopen' is naar mijn innige overtuiging geen eenvoudige bezigheid. Ik vermoed dat de mens het in een vroege fase van de evolutie wel eens heeft geprobeerd, maar dat het wegens gebrek aan succes niet is gecontinueerd. De stapjes die die vroege mens via het tandvlees maakte waren vermoedelijk te klein en dus ging men armen en benen ontwikkelen. Waarbij uiteindelijk de benen het wonnen als het ging om de functie van het voortbewegen.

De uitdrukking 'op je tandvlees lopen' is intussen wel gebleven en zal dus al gauw enkele miljoenen jaren oud zijn. Je zou dan verwachten dat het de betekenis heeft van 'iets onhandigs doen' of 'iets onmogelijks volvoeren'. Maar nee hoor, het betekent dat je uiterst vermoeid bent. Dat bewijst maar weer eens welke kromme wegen de ontwikkeling van een taal bewandelt.

Zo'n uitdrukking die niet de betekenis heeft die je zou verwachten, wordt natuurlijk ook makkelijk verbasterd of gecombineerd met een andere uitdrukking. Vooral sporters zijn daar in hun commentaren kort na de wedstrijd heel bedreven in.

Wat dacht u van deze varianten:

'In de pauze van de wedstrijd zaten we echt op ons tandvlees.'

'Goed, we verloren. Maar daar krijg je eelt van op je tandvlees.'

'We hebben het achterste van ons tandvlees laten zien. Maar het mocht niet baten.'

'Onze tegenstanders hadden haar op hun tandvlees, ze waren te sterk voor ons.'

'We moesten stevig op ons tandvlees bijten.'

Zelf denk ik dat ik deze nieuwe variant een keer ga lanceren:

'Hij liep weer eens met andermans tandvlees te pronken.'

Wie weet haal ik er ooit de Van Dale mee.

2. Als je graaft vind je altijd wel een wandelstok

Ik droomde dat ik met mijn vader op de vlucht was voor een horde Hunnen.

We liepen en liepen door de toendra en kregen verschrikkelijke dorst.

In de verte zag ik een boom omvallen en ik zei tegen mijn vader: dat is een teken!

Zou kunnen, antwoordde hij met kalme stem.

Mijn vader was een Indiaan, zag ik.

Gebruind en tanig, met diepe groeven in zijn gelaat.

Bij de boom gekomen trokken we de grotendeels vermolmde wortels met gemak uit de grond.

Daarna begonnen we met ons handen te graven.

Handenvol aarde gooiden we achter ons en het gat werd dieper en dieper.

Toen trok mijn hand een stok uit de aarde, het bleek een wandelstok van bamboe te zijn, met een rond handvat.

'Als je graaft vind je altijd wel een wandelstok', was het commentaar van mijn vader.

We groeven verder.

En ja, na enige tijd begon het gat vol te lopen met water.

Eerst modderig, daarna steeds zuiverder.

Met mijn hand kupte ik wat van dat water en bood het mijn vader aan.

'Goed water', zei hij glimlachend.

Daarna proefde ik zelf ook. Heerlijk!

Maar in de verte was alweer het paardengetrappel te horen van de naderende Hunnen.

We moesten snel verder!

3. Gooien met groente

Mag je met groente gooien? Met deze vraag werd ik vandaag wakker. Mijn eerste reactie: nee, want de kindertjes in China snakken er naar.

Dat is het antwoord dat je vroeger altijd van je ouders kreeg als je iets niet lustte en probeerde het in de vuilnisbak te gooien.

Of in de wc met de gedachte: daar komt het uiteindelijk toch terecht.

Erg overtuigend was het ouderlijk antwoord niet, want hoe zouden de spruitjes op mijn bord een kind in China kunnen plezieren?

Zouden we ze kunnen opsturen? Van mijn zakgeld?

Als ik die tactiek uitprobeerde hakte mijn moeder de discussie door: opeten en geen gezeur!

Pas onlangs heb ik ontdekt dat spruitjes best lekker kunnen zijn, als je ze kort kookt en niet tot bijna-puree zoals mijn moeder dat deed.

Maar ik begin – dat krijg je als je wat ouder wordt – af te dwalen van de vraag: mag je met groente gooien?

Ik vind dat het mag, MITS UIT ZELFVERDEDIGING.

Met mijn gade heb ik hierover overleg gepleegd.

Het handigst lijkt ons een paar ronde witte kolen voor je voeten, die je een doodschoep kan geven als de vijand dichterbij komt. Test tevoren even uit tot hoe groot je ze kan hebben, want zo'n kool kan vrij zwaar worden. Tot 3 á 4 kilo!

Ter vergelijking: een voetbal weegt maar 450 gram!

Hopelijk lukt het om met deze projectielen de vijand op afstand te houden, want in het man-tegen-man-gevecht doe je weinig met groente.

Aan bladgroente bijvoorbeeld heb je eigenlijk niks, al kan een ijsbergsla als voetbal nog wel wat schrik aanjagen, mits in plastic verpakt (anders valt hij uit elkaar).

Tot een meter of twintig is het wegschoppen van dit soort groot-groente het best.

Komt de vijand dichterbij dan is tot een meter of 10 afstand **gooien** met groente de goede tactiek. Paprika's en tomaten lenen zich daarbij uitstekend voor. Nee, het maakt niet uit of

het groene of rode paprika's zijn, al is het denkbaar dat rode paprika's meer schrik aanjagen.

Tomaten kun je het best in overrijpe staat gebruiken.

Harde uien zijn ook prima projectielen.

Komt de vijand nog dichterbij dan kan een handvol rode pepers nuttig zijn, mits tevoren even gekneusd zodat het sap eruit komt.

Helpt ook dat niet en wordt het een man-tegen-man gevecht dan is de komkommer je beste vriend.

De biologische is wat taniger dan de vetgemeste kas-komkommer en gaat dus wat langer mee.

Maar over het algemeen moet je er van uitgaan dat je hooguit twee slagen met een komkommer kan doen.

Dus wordt het vermoedelijk toch al snel tijd voor het finale wapen.

Niemand heeft gezegd dat de vechtgroente vers moet zijn. En dus, voor de rotklap die aan het gevecht een eind maakt: het pak bevroren spinazie-a-la-creme.

A la crème omdat dat een extra stevigheid geeft aan het pak. Een kilo van die keiharde substantie met enige kracht op het hoofd van je tegenstander geleld, maakt van elke agressieve aanvaller een gedwee mens, dat lusteloos aan je voeten ligt. Veel succes!

4. Dafne

'Ik ben wel een beetje moe,' hoor ik Dafne Schippers op de televisie zeggen. Dat is nou typisch iets van de huidige generatie. Verdeeld over 5 dagen heeft ze op het atletiekkampioenschap in totaal 700 meter gehold. Een kippeneindje.

En zo te zien zich maar één keer echt ingespannen, voor de 100 en 200 meter hollen finale.

Ik weet niet wat dat is met die jongeren van nu.

Ik moest vroeger al elke ochtend 700 meter op topsnelheid draven om vanuit tuinstad Slotermeer de Blauwe Tram naar Haarlem te halen.

Dat kwam omdat ik altijd te laat was. Maar hoorde je mij klagen? De lange saaie werkdag moest dan nog beginnen.

Maar ik gaf geen kik!

5. Uit de kast

Ik geloof niet dat ik dit ooit aan iemand verteld heb.
Vermoedelijk omdat het geen gangbaar gespreksonderwerp is, niemand in mijn omgeving heeft het er ooit over. En ik kijk wel uit.

Er is bij de Munt in Amsterdam een winkel die er in handelt en elke keer als ik er vroeger langs kwam (ik woonde in de buurt) voelde ik weerzin.

Terwijl velen er van schijnen te houden.

Het was in oorsprong namaak van een veel verfijnder Chinese variant maar als ik de mensen van *Kunst en Kitsch* mag geloven maakten de Chinezen later onze afbeeldingen weer na.

Dat zou voor iedereen voldoende moeten zijn om er enige waardering voor op te brengen.

Maar dat lukt mij niet.

En het wordt tijd om ermee uit de kast te komen.

Ik vind het lelijk, ik vind het smakeloos, ik HAAT Delfts Blauw.

6. Doof

Vanuit de kwartel-gemeenschap bereikt mij het bericht dat een aantal van hen heeft meegedaan aan de online hoortest van

<http://www.oorcheck.nl/test-jezelf/hoortest/>

En het resultaat: allen bleken een perfect gehoor te hebben!

De uitdrukking 'zo doof als een kwartel' is dan ook niet correct, zo deelt de woordvoerder van de kwartel-gemeenschap mee. Hij vervolgt:

'De vermoedelijk oorzaak van het misverstand ligt in het feit dat wij roerloos op onze plek blijven zitten als een mens nadert. Dat is onze natuurlijk schuilhouding.

Pas als de mens heel dichtbij komt vliegen wij op. Dat heeft bij de mens het idee doen postvatten dat wij doof of ten minste slechthorend zijn. Dat is onjuist.

Ik kan hier natuurlijk alleen spreken namens de Europese kwartelgemeenschap Coturnix Excelsior!

Mogelijk hebben andere kwartelsoorten wel gehoorstoornissen. Daar vindt onzerzijds onderzoek naar plaats.'

Waarvan akte!

7. Hoedje

'Ik schrok me een hoedje,' zei mijn gade.

'Laat zien,' vroeg ik.

Ze liep de gang in waar onze kapstok hangt en kwam triomfantelijk terug met een hoedje.

Meer een mutsje eigenlijk, dameshoeden zijn al 50 jaar uit de mode.

Maar toch, ze had zich een hoofddekkel geschrokken, hield ze vol.

Ik geloofde er natuurlijk niets van.

Hoe vaak ben ik niet zelf geschrokken?

Zonder resultaat?

De ergste keer was een jaar of twintig geleden toen ik op een avond naar huis fietste, een kruispunt passeerde en ineens een auto op me af zag komen die een bocht naar links nam en mij kennelijk niet had gezien.

Toegegeven, mijn voorlamp was stuk.

Met een paar harde pedaalslagen kon ik nog net voorkomen dat hij me aanreed.

Mijn hart klopte in mijn keel.

Was me dát schrikken.

Maar hoe ik ook om me heen keek, geen hoedje te bekennen.

Zelfs een petje kon er niet af.

Sindsdien weet ik zeker dat deze uitdrukking nergens op slaat.

Niemand schrikt zich een hoedje.

Etymologisch onderzoek leverde niets op over de herkomst van deze vreemde uitdrukking.

Vermoedelijk heeft een grappenmaker het een keer bedacht en er succes mee gescoord.

Ik gok op Toon Hermans.

Die had een goochelaarsact waarin het zou passen.

8. K

In 2001 stopte ik met roken.

Het werd me te vernederend om overal naar een rookplekje te zoeken.

Ik kon vervolgens tien maanden niet schrijven en elke keer als ik het probeerde stond er na enige tijd een leeg asbakje naast de computer.

Dat had ik er onbewust weer neergezet als onderdeel van het schrijffritueel. Maar na die tien maanden lukte het schrijven weer wat beter, al zal ik natuurlijk nooit meer mijn oude niveau halen.

Ik mis roken nu alleen nog in gezelschap.

Al die kwekkende mensen, daar heb ik me nooit zo bij thuis gevoeld.

Als je dan een sigaretje kon opsteken of uitvoerig een shagje kon rollen, dan kon je je even onttrekken aan de conversatie en werd je vanzelf teruggeworpen in de kring van luisteraars.

Dat vond ik prettiger.

Nu kan dat ontwijkgedrag niet meer, ik moet meedoen.

En ik merk dat ik zonder de controlerende werking van nicotine ga kakelen. Ik klets maar raak net zoals al die andere niet-rokers.

En er is nog iets.

Kennis die je opdoet is vaak gekoppeld aan de fysieke conditie die je tijdens het leerproces had.

Als ik veel gedronken heb weet ik weer precies hoe tijdschriften in warme offset gedrukt worden, omdat me dat uitgelegd is tijdens een lange avond in het cafe.

Bij roken is dat nog veel erger. Bijna 90% van wat ik weet is me geworden terwijl ik stevig aan een sigaretje pafte.

Dat ben ik nu allemaal kwijt.

Mijn geheugen is een gesloten schatkamer geworden.

Misschien zou ik die deur kunnen openen met een nicotinepleister op.

Maar ik heb een ander plan.

Elk mens heeft een redelijke kans op kanker en met mijn rookverleden is die kans vrij behoorlijk. En wat mag je met volle teugen doen als je toch al kanker hebt? Precies.

Roken! Mijn laatste maanden zal ik paffend thuis doorbrengen en eindelijk weer kunnen beschikken over al mijn geestelijke vermogens. Ik kijk er nu al naar uit.

9. 'è!'

Een jaar of 25 geleden, hij woonde nog thuis, spraken mijn jongste zoon en ik over de enorme verspilling aan woorden in het hedendaagse spraakgebruik. Als iemand het huis verlaat vindt de volgende uitwisseling plaats: 'Nou, ik ga maar eens...' 'Wanneer ben je terug?' 'Geen idee, ik zie wel.' 'Oké, tot ziens.' 'Tot ziens.'

Liefst 19 woorden ter begeleiding van een eenvoudig vertrek. Dat moet de oermens toch veel simpeler gedaan hebben, leek ons. Die zei bijvoorbeeld 'A!' voor 'Kijk uit, het gaat stormen, buurman.' En kreeg dan als antwoord een kortaf 'Oh' wat betekende: 'Dat zie ik zelf ook wel, sukkel.' Waarna een paar klappen over en weer de conversatie besloten.

Véél en veel efficiënter dan ons huidige taalgebruik. En je had meteen de benodigde lichaamsbeweging. Wij besloten de uitdrukking 'è' te gaan gebruiken als wederzijdse afscheidsgroet bij vertrek.

Wie van ons het pand verlaat zegt kortaf maar wel met enige stemverheffing 'è!' en krijgt dan van de achterblijver een even welgemeend 'è!' terug.

Dat werkt nu al 25 jaar tot onze volle tevredenheid en we moeten er honderden woorden mee uitgespaard hebben. Onze stembanden profiteren ervan. Bij het voortschrijden van de jaren denk ik af en toe wel eens aan mijn sterfbed. En wat mij dan opvrolijkt is het idee dat ik vóór het uitademen van de laatste zucht tegen de achterblijvers, waaronder mijn jongste zoon, kan roepen: 'è!'.

En misschien hoor ik nog net op het nippertje zijn antwoord: 'è!'

10. Ziekenhuis

'Ben jij goochelaar?'

De man die rechts tegenover mij lag op de 4-bedden-kamer richtte zich voor het eerst in verstaanbare taal tot mij. Hij was licht in de war, had ik van zijn familie begrepen, en was teruggekeerd tot het Katwijkse dialect van zijn jeugd. Een visserman. Hij sliep het liefst het hele etmaal door, maar opgepept door de fysiotherapeute en een luidkeelse Surinaamse verpleegster was hij toch af en toe op gaan zitten. Keek dan wat uilig voor zich uit en richtte zich tot zijn meest nabije burens met onverstaanbare zinnen. Ze knikten maar wat terug. Ik was de eerste buurman en juist mij koos hij voor een verstaanbare vraag: 'Ben jij goochelaar?'

Wat had ik er veel voor over gehad om hier 'Ja' op te kunnen zeggen. Wat is mooier dan te kunnen goochelen? Al kan je maar op elk gewenst moment een euro uit iemands oor halen, dan geeft dat toch een bijzonder genoeg. En status. En euro's! Als ik 'Jazeker, dat ziet u goed!' had geantwoord zou de Katwijker er ongetwijfeld genoeg mee hebben genomen. Zijn span of attention was ongeveer 10 seconden en hij was zeker even later weer in slaap gevallen. En dan was ik toch 10 seconden in iemands hoofd een goochelaar geweest. Maar de twee andere patiënten, een man en een vrouw, beide in herstel-modus, keken mij oplettend aan. Ze zouden ongetwijfeld wat meer willen weten over mijn goochelaarskwaliteiten en misschien zelfs een proeve van vaardigheid vragen. 'Nee, ik ben geen goochelaar,' zei ik dus luid en duidelijk. Wel met spijt in de stem. De Katwijker draaide zich om en viel meteen in slaap.

11. Billen

We zaten een kop koffie te drinken en een vrouw liep voorbij..

Ik zei: 'Die vrouw heeft onsamenhangende billen.'

Zo'n beschrijving valt je soms spontaan in en je hoopt er het beste van.

Heb je een uitdrukking bedacht die je gesprekspartner doet uitbreken in herkendend gelach? Of valt het zaad op dorre bodem? Mijn gade waagde een blik aan het achterwerk van de betrokken dame en zei: 'Ik zie het niet.'

Daarmee valt zo'n grafische bedoelde omschrijving plat op z'n bek.

Jammer. Ik vind ondanks deze initiële tegenvaller 'onsamenhangende billen' een uitdrukking met belofte.

Het geeft in elk geval aan dat er iets niet deugt.

Maar wát precies? Moeilijk uit te leggen, maar ik doe een poging. Er is geen gecoördineerde beweging van links naar rechts en weer terug van beide billen, zoals je bij vrouwen gewend bent. Er beweegt wel wat vlees bij het lopen van onsamenhangende billen, maar het heeft niets ritmisch. De billen hebben eigenlijk geen functie bij de loopbeweging. Ze hangen er maar wat bij.

Ik hoop hiermee e.e.a. voldoende te hebben verduidelijkt.

Mag ik in voorkomende gevallen bij de lezer de uitdrukking 'onsamenhangende billen' aanbevelen? Met mate gebruiken, natuurlijk.

Voor alle zekerheid: ze zijn alleen te constateren bij vrouwen.

En voordat ik van *male* chauvinisme beschuldigd wordt: mannen hebben maar heel zelden billen die er toe doen, hun puur economische wijze van voortbeweging heeft dat ook niet nodig.

Bij vrouwen kunnen billen echter een erotische méérwaarde hebben. En die wordt vooral zichtbaar als ze ritmisch samenwerken in de loopbeweging. Vandaar dat ik er aandacht aan besteed.

Een goed visueel voorbeeld van vrouwelijke onsamenhangende billen heb ik niet gevonden, want dat vergt een filmpje. En wie filmt er nu iets onsamenhangends?

12. Kies

'Om kwart over vier heb ik nog wel een gaatje' , zei de tandarts toen mijn gade hem belde over een gebroken kies.

13. ???

Het kwam ter sprake en ik heb serieus over de mogelijkheid nagedacht.

Er zitten goede kanten aan:

Je krijgt geregeld bezoek van mensen met honden, daar hou ik wel van.

Het uitzicht is goed, zelfs overweldigend.

Je kijkt over alles en iedereen heen.

En je hebt 's avonds altijd licht.

Allemaal pluspunten.

En toch, en toch aarzel ik.

'Waarom wil je nou geen lantaarnpaal zijn?' vroeg iemand me gisteren voor de zoveelste maal.

En toen kwam het hoge woord er uit:

'Je kan geen kant op! Je staat vast! Je staat maar te staan! Je staat voor paal!'

Uiteindelijk bleek het dus vooral een gevoelskwestie.

14. Koningsdag

Ik heb niet snel medelijden met een koning, want het baantje betaalt heel behoorlijk en brengt ook aardige belastingvoordelen met zich mee. Maar onlangs, op Koningsdag, bekreep me toch dat gevoel toen ik rond 11 uur 's avonds in het concert belandde dat Willem-Alexander bijwoonde, met moeder en vrouw en de overgebleven broer. Ze moesten luisteren naar een pretentieuze minimal music werkstuk van trompettist Eric Vloeimans. Toen ik er langs zapte en uit puur medeleven een tijdlang bleef kijken was een harpiste minstens een kwartier bezig hetzelfde riedeltje eindeloos te herhalen.

Minimal music immers. En ook nog van Nederlandse bodem. Maar dat aan het eind van een inspannende wuifdag! Af en toe ging de camera de koninklijke familie langs om te kijken of ze er nog wakker bij bleven. Maxima gaf geen krimp, bleef star glimlachen. Willem Alexander keek ernstig naar het orkest, met knipperloze ogen. Moeder Beatrix had haar 'ik ben zelf ook kunstenares en begrijp de getourmenteerde ziel'-gezicht aan. Nadat de camera een paar keer bij hen langs geweest was viel me op dat er geen enkele verandering bij het drietal te zien was. En ineens realiseerde ik me: deze mensen zitten te slapen met hun gezicht in bevroren stand!

Wat knap! Mijn bewondering zal overdreven geweest zijn want het hoort waarschijnlijk bij de familiale basisopleiding. En dat is toch het voordeel van een erfelijk koningschap: de *tricks of the trade* worden er van jongs af aan in gehamerd. Maxima valt nog wel eens uit de rol, nieuwkomer immers. Maar gisteravond, na een vermoeiende wuifdag in een krap passend ensemble en ook nog het in gareel houden van de drie meiden bleek ze achter een glimlachmasker te kunnen dutten. Dat het leren van die vaardigheid meer dan een decennium duurde lijkt me het belangrijkste argument voor de voortzetting van het koningschap. Een gekozen president en zijn familie krijgen dat nooit tijdig onder de knie. De enige andere oplossing is: pretentieuze kunstenaars een schop onder de kont geven.

Maar dat zie ik niemand doen.

15. Piekerans van een schrijver

Als ik zeg: voor schrijvers is een boek hun kind, dan zal dat voor lezers een weinig verrassende uitspraak zijn.

Integendeel, men verwacht niets anders. Maar ik had tot een jaar of vijftien geleden eigenlijk geen tijd voor mijn literaire kinderen. Ik schreef tijdens vakanties een novelle die dan door de uitgever uitgewalst werd tot korte roman. In die drie weken ging ik echt op in het boek en schreef heel veel van me af.

Wáár dan ook, ik kon net zo makkelijk in de badkamer van een Spaans strandappartement een boek schrijven als in het bedienden-verblijf dat we ooit huurden in Bandung, Indonesia. Schrijven is een bevrijding geweest, altijd. Maar daarna moest er gewerkt worden, als marktonderzoeker en later bladenuitgever. Kwam het boek na pakweg een half jaar uit dan zette ik het in de kast en keek er niet meer naar om. Als het er eenmaal was, leek het me meer iets voor uitgevers, recensenten en lezers om er wat mee te doen. Ik was er klaar mee.

Ik vond interviews afgeven en ergens voorlezen eigenlijk onzin, want het ging toch om het boek en niet om de schrijver? Aan mijn interneringstijd in een Jappenkamp had ik ook een sterke behoefte overgehouden om niet op te vallen. Want opvallen was gevaarlijk. Het idee dat een zaal vol mensen naar me zou kijken was dus ondraaglijk. Daarom had mijn gade de taak om tegen opbellende boekhandels en bibliotheken te zeggen: 'Nee, Hans doet dat niet, optreden'. Gelukkig verkochten mijn titels ook zonder mij voldoende om me voor mijn uitgever rendabel te maken, al werd ik nooit een bestseller-auteur. Dat hoefde toen ook niet: in de jaren '70 en '80 was het aantal titels dat verscheen nog klein genoeg om boekhandels in staat te stellen ze (bijna) allemaal in voorraad te hebben.

En zo lag mijn werk dus overal jarenlang en werd door mijn vaste lezerskring gekocht.

Dat de boekenmarkt in de jaren negentig een vechtmart was geworden waarbij je als schrijver je kind zelf groot moest brengen merkte na mijn pensioen, in 2000.

Eindelijk had ik alle tijd voor de schrijverij.

Ik schreef *Eerlijk is vals* een roman over Hollands Zakendoen en Indisch Verleden. Al binnen een week verscheen in de Haagse Post een lovende recensie van Max Pam.

Mijn vrouw en ik gingen eens kijken waar het boek lag en begaven ons naar de boekhandel waar je voor een literair werk altijd terecht kon: Scheltema in de Leidsestraat. Tot onze verbijstering was er geen enkel exemplaar van mijn kind te zien. 'Ja, wat wil je, 'zei mijn uitgever Vic van de Reijt, 'je laatste boek was 8 jaar geleden. Sindsdien is er een nieuwe generatie boekverkopers gekomen en die kennen je niet. Je staat ook niet in de computer-verkopen. Dus bestelt niemand je boek op voorraad.'

Het kwam hard aan. Hij had ongetwijfeld gelijk, maar maakte met dit bericht tegelijk duidelijk dat a) uitgevers in dit tijdsgewricht machteloos waren als een boek of schrijver niet opgepikt werd door de inkopers van de boekenketens en b) het nu kennelijk de taak van de schrijver zelf was om zijn kind een toekomst te geven.

Met die nieuwe, onaangename werkelijkheid leef ik sindsdien.

Want publiciteit voor mezelf en mijn boeken genereren dat is niet mijn sterke punt.

Sterker nog, ik heb er een gruwelijke hekel aan.

Jezelf aanprijzen, dat doe je niet, leerden mensen van mijn generatie: 'eigen roemt stinkt' was de leus. Gelukkig heeft ouder worden één voordeel: je hebt niet zo lang meer te gaan. En dat geldt ook voor schrijvers.

16. Driestuverroman

Toen eind 1949 Onze Jongens terugkeerden naar het vaderland en Indonesië zelfstandig werd, bleef een kleine Nederlandse Militaire Missie achter om kennis over te dragen aan het Indonesische Leger. Mijn KNIL-vader hoorde daarbij. Hij gaf les in militair boekhouden, de cijfers wisten niet hoe snel ze hem moesten gehoorzamen. De vertrekkende soldaten lieten veel achter, onder andere kisten vol boeken. Ze belandden bij sergeant van der Wal, de fourier van de missie. Luilekkerland voor een leesgrage jongen als ik. Meestal waren het wat mijn moeder driestuverromans noemde, romantische verhalen, 'soaps' avant la lettre. Ik las er zoveel dat ik jaren later een schabloon opschreef voor het genre. Zie hieronder. Wie het wil gebruiken kan zijn/haar gang gaan.

1001 verhalen

Het eigenlijke verhaal speelt zich meestal af tussen Walter en Jeanne of Anita of Helen, vrouwspersonen die vaag afsteken tegen het heldere beeld van de man Walter: een wilskrachtig gelaat, gebruind door de winterzon, met blauwe staalgrijze ogen en een brede kloof in de gladgeschoren en frisgeurende kin. Walter. Als hij een vrouw aankijkt beweegt de spin in haar kruis.

Van Jeanne of Anita of Helen weten we alleen dat ze zacht van aard is, eigenlijk niet het type voor de onserieuze Walter. In haar voetzog kruipt een halve minnaar, een mindere man: Otto de brildrager, de jongen die vroeger zo ziek was dat hij er nog krom van loopt. Otto, die vroeger bedplaste, wat niemand meer weet. En ook iets lager van stand meestal (bijvoorbeeld de gouverneur van het jongere broertje van Jeanne of de jonge pianoleraar van Anita of de zoon van één van de pachters van Helen's vader).

Otto is de man die in gezelschap de stilte overeind houdt. Een gevoelige ziel waar Jeanne of Anita of Helen haar hart bij kan uitstorten en die haar wijst op mooie passages in de schilderijen van Manet.

Soms denkt Otto 'zal ik haar hand grijpen?' en soms denkt zij

'wat doe ik als hij mijn hand grijpt?'

Dan komt Walter (een polo-vriend van haar broer, iemand die haar bijna omver rijdt in zijn witte Porsche of nog mooier: de bijna-verloofde van haar vriendin), op een huisfeestje danst hij met haar en kijkt haar diep aan. Er beweegt een spin in haar kruis, maar Jeanne voelt alleen dat haar hart smelt. Ook Walter is bewogen: zij is zo eerlijk en zacht.

De eerstvolgende dagen of weken rijden zij elke dag paard, van pianolessen komt weinig, de schilderijen van Manet zijn vergeten.

Walters ongedurigheid is verdwenen, voor het eerst in zijn leven voelt hij zich vreemd rustig. Jeanne (of Anita) voelt zich vreemd opgewonden.

Iedereen voorvoelt waar dit op uit moet draaien, ook Otto die het tweetal bespiedt als zij op een open plek in het bos enige tijd hand in hand zitten alvorens verder te rijden. Hij besluit tot een wanhoopsdaad (een anonieme brief, een gearrangeerde ontmoeting tussen Anita en de zuster van de door Walter tot zelfmoord gedreven dienstmaagd) en het komt tot een felle woordenwisseling tussen Helen en Walter. Walter rijdt kwaad weg in zijn witte Porsche en Anita snelt naar de torenkamer om te snikken. Otto realiseert zich dat nu zijn kans is gekomen, hij gaat Jeanne langzaam achterna. De treden kraken, het zweet staat in zijn handen. De deur van de kleine torenkamer is open.

In tegenlicht ziet hij Helen voor het venster zitten, geluidloos lopen de tranen haar over de wangen.

Otto's hart krimpt ineen maar hij weet dat hij voor haar bestwil gehandeld heeft. Langzaam steekt hij zijn hand uit naar haar zachte, meestal blonde haar. Op dat moment stormt iemand de trap op, het is de teruggekomen Walter. 'Vergeef mij,' en hij knielt bij haar neer.

Otto trekt zich langzaam terug, hij klimt omlaag en gaat in de Porsche zitten. Voor het eerst merken we dat hij ook auto kan rijden, iets wat helemaal niet bij hem past. Hij keert de wagen en rijdt de poort uit.

De avond vindt hem, met een benzineloze auto in de weilanden van Sankt Antonskirche. Er grazen enkele koeien in de omtrek en verder is het stil.

17. Gehalveerde boeken

Ik heb in mijn boekenkast twee boeken die doormidden zijn gescheurd.

Het eerste is *Cruijff, Hendrikus Johannes, Fenomeen* (1972) van Nico Scheepmaker

Het was net uitgekomen en ik zat het te lezen in de trein toen metgezel Rudy ter Haar (de dichter van '*De zon gaat onder – ik voel me bijzonder*') een angstaanval kreeg.

Ik scheurde het boek in 2-en, gaf hem het eerste deel en zei: 'Lezen!'

En dat deed hij braaf tot we in Amsterdam C.S. aankwamen en de paniek verdween.

Het andere is een boek dat mij in één klap vanuit de politiek onverschillige hoek naar de politieke linkerzijde bracht.

Ik was 18 jaar en las de Penguin uitgave van *The ragged trousered philanthropists* van Robert Tressell.

De titel laat zich vertalen als: *Filantropen in vodden* en is een bijtend scherpe weergave van de rol die arbeiders in het begin van de 20ste eeuw in Engeland speelden: ze maakten iedereen rijk, maar droegen zelf vodden.

Net zoals *De Avonden* van Gerard Kornelis van het Reve mij zo ongeveer in die tijd een dreun gaf, zo kreeg ik een opdonder van dit boek. Het vertelt over het leven van een groepje bouwvakkers die – afgeknepen door aannemers die op hun beurt weer afgeknepen werden door projectontwikkelaars – moedeloos door het leven gaan, met geen enkel uitzicht op verbetering.

Zelfs het typisch Engelse bakkie thee dat hen overeind moest houden werd meerdere malen met dezelfde theebladeren gezet totdat alle smaak er uit was.

'At twelve o'clock Bob Crass--the painters' foreman--blew a blast upon a whistle and all hands assembled in the kitchen, where Bert the apprentice had already prepared the tea, which was ready in the large galvanized iron pail that he had placed in the middle of the floor. By the side of the pail were a number of old jam-jars, mugs, dilapidated tea-cups and one or two empty condensed milk tins. Each man on the 'job' paid Bert threepence a week for the tea and sugar--they did not

have milk--and although they had tea at breakfast-time as well as at dinner, the lad was generally considered to be making a fortune. (...)

'I don't think much of this bloody tea,' suddenly remarked Sawkins, one of the labourers.

'Well it oughter be all right,' retorted Bert; 'it's been bilin' ever since 'arf past eleven.'

De roman werd geschreven door iemand die zelf deel uitmaakte van dat leven, huisschilder Robert Noonan (schrijversnaam Robert Tressell, ook wel Tressall).

Hij behoorde tot de in die tijd nog vrij zeldzame arbeiders die boeken lazen en zich verdiepten in de theorieën van de socialisten.

Het gros van de arbeiders zag niets in pogingen om in verzet te komen tegen hun situatie: zo was het altijd geweest en zo zou het altijd blijven.

En wie herrie maakte trok aan het kortste eind. Ook dat was altijd zo geweest en zou altijd zo blijven.

Tressell schreef er een boek over dat in Engeland als een bom in sloeg.

Hij maakte dat zelf niet meer mee, want hij stierf in 1911 aan tuberculose, 41 jaar oud, na ettelijke vergeefse pogingen gedaan te hebben het 1600 pagina's tellende manuscript te slijten.

Het was aan de volharding van zijn dochter te danken dat het ten slotte – in een bewerkte en sterk ingekorte vorm – toch uitkwam en tot op heden te krijgen is.

In Nederland was het boek volstrekt onbekend en ik besloot met mijn schoolvriend Anton Hogenes het te vertalen.

We scheurden het keurig in 2-en en begonnen eraan.

Maar helaas, de Londense *slang* waar het boek vol mee staat konden wij niet vertalen in vergelijkbaar Nederlands en het project strandde.

Pas onlangs ontdekte ik dat het boek wel degelijk ooit verschenen is in het Nederlands.

Natuurlijk kwam het uit het bij de Arbeiderspers (1933), in een redelijke vertaling maar onder de weinig aantrekkelijke titel *Menschenvrienden – roman uit de bouwvakken*. Het kreeg in ons land weinig aandacht, in tegenstelling tot

Engeland waar het veel socialistische leiders inspireerde en eind vorige eeuw nog gekozen werd tot de 100 meest invloedrijke boeken van de 20ste eeuw.

Wie het wil lezen kan terecht bij www.Gutenberg.org

18. Hier en daar

Als ik mijn gade roep en vraag 'waar ben je?' roept zij meestal terug 'hier!'.

En daar kan ik niets mee. Want op de plek 'hier' ben ik op dat moment.

Als zij érgens is dan is het wel 'dáár'.

In deze situatie is 'hier' voor mij een duidelijk gedefinieerde plek. Het is waar ik ben. Maar 'daar' is een heel vaag begrip.

Het houdt eigenlijk alles in wat niet hier is.

Mijn gade kan godweetwaar zijn. De enige oplossing voor dit probleem zou zijn dat zij ooit bereid is wat nader te definiëren waar zij vertoeft.

Zoals 'in de keuken' of 'op zolder'. Maar probeer dan maar duidelijk te maken aan iemand die haar hele leven op de vraag 'waar ben je?' geantwoord heeft: 'Hier'.

Ik begin er niet meer aan. Het zal mijn tijd wel uitdienen.

19. Mijn favoriete oorlog

Het was, meen ik, Wim Noordhoek die eind jaren zestig de 'Fanclub WO 3' oprichtte. Wat daar precies de doelstellingen van waren weet ik niet meer.

Maar het idee dat je fan kon zijn van een oorlog is me bijgebleven en in de loop van de tijd heb ik mijn eigen favoriete oorlog gekregen. Niet de Krim-oorlog of de eerste dan wel tweede Wereldoorlog.

Veel te gewelddadig voor mij, en de laatste twee ook veel te hectisch.

Mijn favoriete oorlog: de Tachtigjarige die Nederland bevrijdde van het Spaanse juk.

In die tijd maakte men geen haast met oorlog voeren.

Af en toe een schermutseling om de adrenaline wat op gang te brengen.

Een belegering van een stad of stadje, gewoon voor de lol, om de burgerij wat te jennen.

Kon je nog hete olie vanaf de wallen op je kop krijgen als je niet uitkeek, want de burgerij verdedigde zich natuurlijk wel... Dat was lachen geblazen!

Een enkele keer werd een echte veldslag geleverd. In 1600 bijvoorbeeld de Slag bij Nieuwpoort.

Maurits van Oranje wilde de geschiedenis ingaan en hij heeft letterlijk tegen zijn adjudanten gezegd: 'Jongens, het jaartal 1600 is van mij. Makkelijk te onthouden voor latere generaties. We gooien de beuk erin. 1600 wordt het Mauritsjaar!'

Dat het achteraf niet de Slag van Maurits werd genoemd maar de Slag van Nieuwpoort, die slag is hij eigenlijk nooit te boven gekomen.

Vandaar dat kort daarna, al in 1609, behoefte was aan even rust. Maurits was er eigenlijk tegen, maar hij maakte een kribbige indruk en de Staten vonden z'n leger wat te duur worden. Ook was de bevolking oorlogsmoe. Dus effetjes pauze voor beide partijen. Goed voor de economie, goed voor de moraal. Zo'n herstelperiode duurde in die tijd al gauw 12 jaar en dat is wat deze oorlog zo sympathiek voor mij maakt: men nam de tijd. De honderdjarige oorlog om de Franse

kroon tussen Huis Valois en Huis Plantagenet is mij om die reden ook wel lief, maar bij die strijd krijg je toch de indruk dat men het conflict onnodig aan het rekken was, om maar een record te halen: kijk eens, wij hebben 100 jaar met elkaar gevochten. Je kunt het ook te dol maken, oorlog voeren moet je m.i. wel degelijk op je gemak doen, maar niet om in het *Guinness Book of Records* te komen. En daar doet het zich voortslepen van de Honderdjarige oorlog toch wel erg aan denken.

Nee, geef mij maar de Tachtigjarige oorlog. Leve de Republiek!

20. Applaus

Waarom klappen we eigenlijk als we ergens enthousiast over zijn? Dat is niet bekend. Ik heb er over nagedacht, maar kwam tot de conclusie dat ik eerlijk gezegd niet zou weten wat ik anders moest doen om mijn waardering te laten blijken.

Mijn vingers laten knakken? Met de tanden klapperen? Een scheet laten? Een dansje doen? '*Hear hear*' roepen? Een handvol haar uittrekken?

Toch, na lang zoeken, vond ik nog één bruikbare mogelijkheid: *thumbs up*. Maar in een theater zouden de optredenden wel raar staan te kijken als na afloop van een voorstelling een hele zaal in stilte de duim omhoog stak. God, wat zou ik dat graag een keer willen meemaken! Wat jammer nu toch dat God niet bestaat. Is daar nu echt niets aan te doen?

21. Kaarsje

Omdat ik geen flauw idee had hoe een mens zich zou kunnen ontspannen ging ik een tijdlang met mijn gade mee naar yoga.

Daar zou ik wel leren hoe dat moest, jezelf in een staat van opperste rust brengen..

De yogajuf was een al wat oudere vrouw met een rol-rrr en zij begon met het opsommen van lichaamsdelen die we moesten ontspannen, liggend op ons yoga-matje.

Het begon bij de tenen en zo langzaam richting schedel.

'Ontspan nu je voorrrr hoofd' was het laatste stukje lijf dat zij noemde en ik lag er voor mijn doen aangenaam doezelig bij. Tjonge-jonge, dat yoga beviel goed.

'En denk nu aan een plek die je aangenaam vindt,' zei de stem, 'een tuin, een sauna, een strrrand. Errrgens waar je lekkerrr gaat zitten.'

Ik dacht meteen aan Pasirputih op Oost-Java en zat daar voor onze bungalow op het strand.

Strandstoel, tafeltje met glaasje fris bij de hand.

'De avond valt en nu steek je daar een kaarrrrrsje aan,' zei de stem.

Er stond gelukkig een kleine kaarsenhouders op mijn imaginaire tafeltje, dik stukje kaars erin, doosje lucifers ernaast.

'En dan kijk je naar het vlammetje van dat kaarrrrrsje'.

Het kaarsje kreeg ik zonder moeite aan.

En toen ik in het vlammetje keek begon ik zowaar bijna te mediteren.

Maar toen woei het vlammetje uit.

Wat wil je, ik zat aan het strand en al is wind in Indonesië zeldzaam, aan het strand komt een tochtje lucht toch wel voor.

Kaarsje in gedachten weer aangestoken, maar net toen ik weg begon te dromen volgde weer een kleine windvlaag.

En zo nog een paar keer.

Ik ben nooit meer met mijn gade mee gegaan naar yoga.

Dat had alleen zin als ik het kaarsje brandende zou kunnen houden.

En ik wist heel zeker: dat lukt me niet in ontspannen
toestand.

Daarvoor moet je waakzaam zijn.

En dat kon ik al zonder yoga.

22. Aars

Vogelaars noemen ze zichzelf (de toevoeging 'aars' is veelzeggend), de freaks die gewapend met verrekijkers vogels in bos en veld proberen te betrappen op intiem gedrag. Ze hebben nu een nieuwe manier bedacht om vogels stiekem te beloeien: de Vogelbescherming (!) zet webcams in holen en nesten. Via dit initiatief liet men op het NOS-journaal zien: zo neuken kwartels. En inderdaad zag je een vogel zonder enige omhaal op een ander springen en haar enkele seconden lang met stevige stoten bevruchten. Beide diertjes waren geheel in veren gekleed, zowel het mannetje als het vrouwtje, dus echte porno was het niet.

Toch genereerde ik me toen ik naar deze beelden keek van wat voor Nico Kwartel en zijn vrouw Jona mogelijk het hoogtepunt van het jaar was. Waarvan ze dachten het in hun privé-domein te beleven. Maar nee dus, honderdduizenden kijkgeile Nederlanders zagen hen bezig. Vogels gebruiken internet maar zelden en daarom voer ik nu maar eens het woord voor ze. Sinds wanneer hebben wij mensen het recht om ongevraagd de leefwereld van het dierenvolk binnen te dringen met onze veldkijkers, camera's en webcams?

Wordt het niet hoog tijd dat daar wetgeving over komt? Het minste wat we kunnen regelen is dat de betrokken dieren zich ervan bewust moeten zijn dat ze gezien worden en dat accepteren. Bij honden is dat geen enkel probleem heb ik meermalen in het Vondelpark kunnen constateren. Die doen maar en al staan er honderd man bij te kijken en te applaudisseren, het mannetje blijft onverstoord maar in kennelijk opwindend met beide voorpoten op de rug van het vrouwtje haar voortduwen terwijl zijn onderlichaam indringende gebaren maakt. Maar vogels zijn schuchterder en volgens mij erg gesteld op hun privacy. Wanneer leren we dat nou eens te respecteren? Zelfs het jeugdjournaal propageert wat zij jolig noemen: gluren naar vogels. Ja, daar BEGINT het mee. Maar waar EINDIGT het? Die vraag kunnen we onszelf langzamerhand wel eens stellen! Zeker nu we onze kinderen al gaan aanmoedigen vogels te bespieden. Waarvan akte!

23. Dreft

Ik moet eerlijk toegeven dat ik wel eens twijfel aan het waarheidsgehalte van televisiereclame.

Maar het Dreft reclamefilmpje voor hun afwasmiddel dat tegenwoordig wordt uitgezonden lijkt me zelfs voor de meest argwanende consument zeer overtuigend

Dat Dreft afwasmiddel 75% langer meegaat, daar kan wat mij betreft nu geen enkele onzekerheid meer over zijn.

De redenering is ook voor kritische kijkers overtuigend: Dreft gaat 75% langer mee, WANT DREFT GAAT LANGER MEE.

Daar is geen speld tussen te krijgen!

En het gaat ten overvloede ook nog vergezeld van visueel bewijs: je ziet een enorm lange tafel die vol ligt van met Dreft afwasmiddel schoongemaakte borden. Een jongetje is bezig nog meer schone borden aan te voeren.

Daarnaast is een veel kleinere tafel met schoongemaakte borden te zien.

Dat kan alleen maar van De Concurrent zijn. Maar hier is men duidelijk al klaar met de vaat, er komt niemand meer aan met nieuwe borden.

En in dit onvoltooide tafereel is de Dreft-tafel al minstens tweemaal langer dan de tafel met schone borden van De Concurrent.

Die 75% méér lijkt me dan ook aan de lage kant.

Het is echt een verademing als een merk niet gaat roepen van Lekker Puh, we zijn minstens drie keer beter!

Dreft volstaat met 75%. Een bescheiden, maar oerdegelijk merk. Een onvermijdelijke conclusie na het zien van deze commercial!

24. Glas

Ergens in de jaren tachtig werd het geïntroduceerd, na jarenlang onderzoek en veel proeverijen.

En het succes was voor de Horeca-ondernemers onmiddellijk zichtbaar: de omzetten stegen met 10 tot 20%. En dus ging ook de winst van Heineken omhoog. Terecht, want het was hun idee en zij hadden een stevig kapitaal gestoken in de ontwikkeling. Het heeft een jaar of twee geduurd voordat merken als Grolsch en Brand een gelijkwaardig alternatief hadden. En inmiddels is het het standaard-glas geworden voor bier: *het glas waaraan de laatste slok ontbreekt*.

De ene bierdrinker is de andere niet, maar de modale bierdrinker neemt graag vijf grote slokken van zijn pilsje. En vroeger werden de bierglazen daar ook op gemaakt. Vijf grote slokken, soms zelfs zes. Maar dan echt complete slokken, die je kon beëindigen met een voldane zucht. Tot iemand bij Heineken bedacht: als we nu eens een glas zouden kunnen ontwerpen dat net wat te klein is voor de laatste complete slok. Dan krijgt de bierdrinker nooit het voldane gevoel van 'kom, ik ga eens naar huis'. Hij blijft verlangen naar het afronden van die laatste slok en bestelt biertje na biertje.

De brouwers lachten hem uit, maar toen Freddy Heineken zelf ervan hoorde beseftte hij: dit is een gouden idee. En zo is het er gekomen: het bierglas waaraan een deel van de laatste slok ontbreekt. Colaasje pils wordt het ook wel genoemd en dat is geen toeval. Want het glas dat uiteindelijk uit alle testen naar voren kwam bleek als twee druppels water te lijken op het Coca-Cola-glas. Bij dat bedrijf was in 1910 al iemand op hetzelfde idee gekomen!

25. Rookverbod

Zelf oud-roker heb ik echt te doen met rokers.

Je zal maar vliegangst hebben en urenlang zonder je kalmerende rokertje in een vliegtuig opgesloten moeten zitten met 200 anderen.

Om als je eenmaal aangekomen bent te horen dat op het vliegveld roken alleen is toegestaan op daarvoor bestemde plekken.

Als je dan het hele vliegveld afgehold hebt om die plek te vinden, blijkt dat een glazen hokje te zijn dat in geen jaren is schoongemaakt en waarvan de gordijnen er vergeeld bij hangen.

Rokers immers, tuig van de richel, zo'n hok ga je niet schoonmaken.

Sterker nog, het is misschien vakbondsgewijs al verboden zo'n plek te onderhouden wegens het risico van meerook-kanker!

Arme, arme rokers!

Ook in Spanje, waar wij vaak de Hollandse winter ontvluchten, geldt het rookverbod in de horeca-sector.

Dat schijnt vrij geruisloos te zijn gegaan, vermoedelijk omdat het klimaat hier op terrasjes zitten paffen meestal toestaat.

De bevolking en bezoekers worden in drie talen geattendeerd op het rookverbod:

'No esta permido fumar' zegt het Spaanse bordje.

'Rauchen verboten!' meldt de Duitse tekst.

'No smoking' deelt de Engelse variant mee.

Deze formuleringen lijken me typerend voor de wijze waarop in de diverse landen de burger benaderd wordt.

'Roken is hier niet toegestaan' zegt de Spaanse official enigszins verontschuldiging tegen de onderdaan.

'Roken verboden!' blaft de Feldwebel.

'Niet roken' meldt de Engelsman neutraal en constaterend.

Een beleefde constatering.

Het doet me deugt dat in Nederland de Engelse versie gemeengoed is. Maar ik zou de Spaanse variant willen propageren. Toch wat vriendelijker voor de verslaafde medemens, die toch al zo geplaagd is.

26. Dierenfilm

Al zappend beland ik wel eens in een dierenfilm. Te land, ter zee, in de lucht, overal zijn dieren. Ze worden gretig en met grote liefde gefilmd. En keer op keer trap ik er in.

Het begint altijd heel rustig. Het leventje van de familie Das in de dassenburcht. Het jonge hertje dat z'n eerste stapjes doet. De bijzondere manier waarop de Rasta-tor zijn kroost leert vliegen. Je zit erbij en je kijkt ernaar met een mengeling van vertedering en nieuwsgierigheid. Toch leuk om zo vaderlijk door de commentator ingewijd te worden in de geheimen van het dierenrijk. Rustgevender kan het bijna niet. En als je zo in slaap gesust bent volgt de klap. Er komt een hyena in beeld, een poema, een leeuw, een haai of voor het kleinere dierenfolk een lagere killer van de natuur: de slang, de spin, de piranha. En in de kortste keren verdwijnt het dier of diertje waar je dankzij de voorgaande beelden aan gehecht geraakt bent tussen de kaken van het rooffolk. Niks meer leuk rondscharrelen volgens genetisch overgedragen gedragpatronen, het is hap slik en weg.

Zo zit de natuur in elkaar, dat weet ik ook wel. Heden mosselen, morgen gij. Wie kent dat gezegde niet. Maar ik heb lang niet altijd zin om te kijken naar dieren die elkaar afmaken. Want leuk is anders.

Zijn er dan geen geweldloze natuurfilms? Natuurlijk wel.

Alleen, je weet nooit van te voren wat je te wachten staat als je aan zo'n documentaire begint. Bij films over mensen is dat opgelost door ze te benoemen: als er 'actiefilm' bij staat, of drama of science fiction weet je dat er bloed kan vloeien en als je daar geen zin in hebt kies je voor komedie of romantiek. Zo'n uitgebreide indeling hoeft bij natuurfilms niet, een tweedeling is zat. Ik wil pleiten voor een apart logo bij die films waar de dieren elkaar in leven laten en je kan kijken zonder voortdurend beducht te zijn voor een hap-slik-en-weg-einde van het onderwerp. IK WIL EEN LOGO VOOR VEGETARISCHE NATUURFILMS!

Als ik minister word, en waarom zou dat niet kunnen, dan ga ik hier toch eens een ballonnetje over oplaten. Er zijn de laatste tijd heel wat minder zinnige ideetjes gelanceerd.

27. Olie

Het is volgens mij een mythe dat olie dom zou zijn.
Wetenschappelijk aangetoond is het in elk geval nooit.

28. Uitzicht

Ons huis zakt een halve centimeter per jaar de grond in, werd onlangs door een technisch bureau vastgesteld. Ik woon nu vijftien centimeter lager dan toen we hier kwamen. Ik dacht dat ik zelf door ouderdom kleiner werd, maar dat valt dus mee.

Ons huis staat in het rijtje van pakweg twintig lage huizen dat in 1898 in de Van Breestraat te Amsterdam werd neergezet door een paar ondernemende bouwers. Een rijtje gelukshuisjes voor kleine hechte families die geen bovenburen wilden hebben, hooguit een zolderkamertje voor de keukenmeid.

De huisjes zijn leuk om naar te kijken vanaf de overkant, ze hebben iets dorps. Onze overburen hebben dus een aardig uitzicht, maar daar hebben wij niets aan. Wij kijken naar hun woningen. En die zijn hoog, doelmatig, twee gezinnen boven elkaar gestapeld. Misschien zakken zij door het grotere gewicht wat sneller de grond in dan wij, dan wordt het uitzicht over een paar honderd jaar anders. Maar nu is er nog weinig aan te beleven. Aan de overkant links woonde vroeger een taxi-chauffeur, een grijzende slanke heer. Ik kwam toevallig een keer in zijn taxi terecht en we herkenden elkaar van gezicht. 'Ach, u woont toch bij mij in de straat?'

'Inderdaad, dat ziet u goed.' Zou ik hem een fooi geven, of deed je dat onder burens niet? Ik deed het wel en alhoewel we elkaar sindsdien hartelijk groetten op straat, kwam het nooit meer tot een gesprek. Hij verdween een jaar of tien geleden uit het zicht. Ik dacht aan verhuizing, een bejaardenoord wellicht. Maar een van de nieuwe bewoners van ons huizenrijtje, sociabeler dan ik, wist het precies: de K.

Ik kijk al jaren niet meer echt naar buiten. Soms zie ik onze bejaarde buurman voorbij schuifelen met zijn looprek, dat ging vroeger wel wat pittiger. Ik word er altijd wat melancholiek van als ik hem zie zwoegen en zet dan de nieuwe vensters aan: Nederland 1, 2, 3 - de Belg - de BBC - SBS-Veronica - RTL - CNN en wat er verder nog is. Ruim vijftig in totaal, de gordijnen kunnen dicht.

29. Vingers

De opponeerbare duim was natuurlijk een geweldige uitvinding tijdens onze evolutie van vis naar mens. Maar waarom die 8 andere vingers? Waarom heeft onze hand niet de vorm van een want gekregen: één duim en een vingerblok? Dat had toch veel meer zin gehad voor een beginnend landdier en minder onderhoud gevergd? Het nagelschaartje is pas véél later uitgevonden, de oermens zal dus nagelbijtend door het leven zijn gegaan. Hadden we behalve de duim een vingerblok gehad dan was daar in plaats van een zeer brede nagel natuurlijk gewoon een eeltlaag ontstaan. Wel zo handig.

Achteraf hebben we de vingers wel een functie kunnen geven. Instrumenten bespelen, typen, dat zijn vaardigheden die we hebben kunnen ontwikkelen dankzij meerdere vingers. Maar dat kon de Ichthyostega, onze voorganger, 360 miljoen jaar geleden niet weten. Die zal wel eens naar z'n vingers gekeken hebben en zich hebben afgevraagd waar ze in godsvredesnaam voor dienden. Hij is gestorven zonder er ooit achter te komen, mogen we vrezen.

30. Beentjes

Eén ding staat als een paal boven water: als er buitenbeentjes bestaan moeten er ook binnenbeentjes zijn. Anders zou je immers kunnen volstaan met 'beentjes'.

31. Hond (1)

Anjing Kampung

Hij was er van de ene dag op de andere. In de voortuin van ons huis in Surabaya. Een kampong gladakker, een straathond van onbestemde snit. Hij was middelgroot, met stevige voorpoten en een brede borstkas. Kwieke oren en een alerte oogopslag. Een overlever. Ik noemde hem Bobby (honden horen Bobby te heten) en we werden vrienden. Een baas wilde hij niet, hij had ons huis gekozen vanwege de smakelijke etensrestanten en mij omdat hij een speelkameraad nodig had: met andere honden kon alleen gevochten worden.

's Middags, als mijn ouders sliepen, ravotten wij in de grote achtertuin. Bobby's favoriete bezigheid was de schijnaanval. Van verre kwam hij dan aanrennen, laag bij de grond, de bek in een vrolijke grijns en vlak voordat hij tegen me zou aanbotsen maakte hij een zwaai naar rechts of naar links en mijn grijpende handen misten hem dan op enkele centimeters. Hier konden we geen van beiden genoeg van krijgen. Na dat uurtje spelen verdween Bobby, om pas weer na etenstijd langs te komen voor de restanten van onze maaltijd. Soms had hij een wond aan nek of schouder, de kampong was oorlogsterrein.

Een enkele keer kwam hij het huis binnen, op zoek naar mij, maar werd dan door mijn moeder hardhandig buiten gezet. Op onze spiegelgladde tegelvloeren wenste zij geen vuile hondenpoten. En zeker niet van zo'n straathond die godweetwaar was geweest.

Jaren van geluk en vriendschap lagen voor ons, maar op een dag kwam Bobby niet meer opdraven. Ik maakte me niet meteen ongerust, hij had misschien sjans, of was om andere redenen opgehouden. Maar toen hij enkele dagen achter elkaar niet verscheen en ik dat geregeld aan de orde stelde, nam mijn moeder een besluit.

'Hans', zei ze, 'we hebben hem weg moeten laten halen. Hij was hondsdol. Het spijt me.'

Hondsdolheid kwam voor, en mijn schoolvriend Wim ten Wolde had onlangs injecties in zijn buik gekregen omdat zijn

hond dol was geworden. Elke keer als hij erover vertelde zag ik hem verbleken, pijnlijke prikken waren het. 'Moeten we dan geen injecties halen?' vroeg ik. Bobby's dood drong nog niet tot me door, de angst voor prikken kwam het eerst. 'Nee, niet dat ik weet', zei mijn moeder. Toen wist ik dat zij jokte. Vermoedelijk was Bobby een keer te vaak op haar tegelvloer geweest en had ze mijn vader zover gekregen dat hij hem naar het asiel bracht. Ik was 14, een puber, en mijn ouders deugden toch al niet. Nu had ik een goede reden om ze te haten: ze hadden Bobby laten afmaken als een hond! Lang ben ik het ze kwalijk blijven nemen. Tot ik vele jaren later zijn naam weer eens een keer noemde op bezoek bij mijn inmiddels bijna 80-jarige moeder. 'Ach, ja, Bobby', zei ze dromerig, 'die was vergiftigd door mevrouw van der Wal van de overkant. Hij jaagde haar kippen op en die gingen van de leg.'

Verbijsterd keek ik haar aan. 'Mij hebben jullie verteld dat hij hondsdel was geworden en afgemaakt moest worden', zei ik. 'Ach ja', zei ze, 'we waren bang dat je boos zou worden op haar. Dus bedachten we die hondsdelheid. Dat je dat nog wéét...'

Mevrouw van der Wal, ik herinnerde me haar. Overbuurman sergeant van der Wal was een fors gebouwde Brabander, zijn vrouw een kleine tanige Javaanse die altijd een gerold sigaretje aan haar onderlip had hangen. Haar tuin en haar kippen waren haar leven.

En Bobby's dood.

32. Hond (2)

Toen mijn gade en ik in Amsterdam een huis gingen bewonen met een kleine achtertuin, kwam meteen de gedachte weer op: ik wil een hond. Geen stoeibeest meer, zoals mijn jeugdvriend Bobby, maar een gezinshond, een speelgenoot voor onze twee zoontjes.

Het liefst wilde ik een hondje dat net groot genoeg was om een dikke zaterdagkrant de trap op naar onze slaapkamer te brengen en klein genoeg om voldoende bewegingsruimte te hebben aan onze omheinde achtertuin van 40 m². Want een groot wandelaar ben ik nooit geweest en honden uitlaten leek me niks. Eigenlijk wilde ik een miniatuur-Bobby die gewoon z'n eigen gang ging, maar dan binnen de petieterige Hollandse leefruimte.

Het pakte anders uit. Een vriend van een vriend wist een aardig hondje dat in z'n speelsheid aan een tafelkleed had getrokken en zodoende een kop hete thee over een rondkruipende kleuter had laten vallen. De brandwond viel mee, maar toch wilden ze de hond niet meer.

En zo kwam Donna in ons gezin. Ze was middelklein en glimmend zwart met een paar witte vlekken op de borst. Ze had een intelligente snuit en een kek staartje. En ze keek ons met eerlijke bruine ogen aan. Dat ook zij een trauma had opgelopen door de schrikreacties van de ouders werd ons netheidshalve wel verteld, maar ach, dat zou wel goed komen. En misschien kwam het ook wel goed en had Donna van nature een nerveuze dadendrang en agressiviteit. Hoe dan ook, onze achtertuin was duidelijk te klein voor haar en zo fietste ik tweemaal per dag met een hond aan een riem naar het Vondelpark. Daar liet ik haar los en holde ze een half uur als een dolle door bos en veld. Dan riep ik haar dichterbij om de tocht naar huis te ondernemen. Ze leek dat te begrijpen, kwam tot een meter of tien, maar draaide zich dan om en rende met opgeheven krulstaart weer de hort op. In de eerste jaren kon ik haar na twee of drie keer vergeefs roepen met een hondensnack binnen grijpafstand lokken. Maar later werkte ook dat niet meer en stond ik voor Jan Lul te commanderen en met lekkers te zwaaien.

Op een dag werd de machteloze woede me de baas. Ik stapte op de fiets en reed naar huis. Ze kon de kelere krijgen, Donna. Ik zou haar over een half uur wel weer op gaan halen. Eenmaal bij de voordeur aangekomen opende ik die en zag ineens een schicht voorbij mijn fiets het huis in schieten. Donna had de drukke Willemsparkweg overgestoken, daarbij ongetwijfeld enkele automobilisten een hartverzakking bezorgd en was in galop achter mij aan gegaan. Pas na deze ervaring kwam de gedachte bij mij op dat de verhouding tussen hond en hondenbezitter misschien toch wat ingewikkelder was dan de losse relatie die ik met Bobby had gehad. Ik las er een boekje over en schrok: honden zijn roedeldieren, las ik, op zoek naar een roedelleider. Wil je dat ze doen wat jij op prijs stelt, dan moet je ze dag en nacht onder controle houden. Zo niet, dan nemen zij de controle over en ben je de onderliggende partij. Duidelijke taal, maar eigenlijk niet aan mij besteed. Ongeveer het laatste wat ik in mijn leven wilde zijn was een hondendrilsergeant. Maar toen Donna de onhebbelijke gewoonte ging ontwikkelen om iedereen die bij ons over de vloer kwam eindeloos aan te blaffen, was de maat vol. We brachten haar in 1982 naar Lelystad, waar Martin Gaus een hondenleerschool was begonnen. Hij legde uit dat Donna een paar weken in een reeds gevestigde roedel honden zou doorbrengen en daar zou leren dat ze niet de baas was. Vervolgens zouden mijn vrouw en ik les krijgen in het volledig onderdrukken van elke behoefte van haar kant om eigener beweging iets te ondernemen. 24/7 zouden we haar de baas zijn. Want zo wilden honden het, legde Gaus uit: duidelijke leiding. 'Corriseren en belonen' was zijn devies als we onze rondjes liepen met de hond aan een riem. Donna hoorde keurig naast onze rechter hiel te lopen en bij elke afwijking een ruk te krijgen met vervolgens een vriendelijk woord. 'Corriseren en belonen, corriseren en belonen.' Na drie weken waarin we geregeld Lelystad bezochten om met onze hond te oefenen reden we stilletjes naar huis, een geheel getemde Donna timide op de achterbank. Enkele weken lang hield ik haar onder controle, mezelf hatend om de commando-toon die ik bezigde als ik riep: 'Hierrr!' of 'Afff!'

Mijn twijfels moeten via onzichtbare vibratie op Donna zijn overgebracht, want geleidelijk aan begon ze zich te bevrijden en haar eigen gang weer te gaan in het Vondelpark. En toen diende zich plotseling een oplossing aan: onze oudste zoon bleek allergisch te zijn. Voor katten, maar god-zij-geloofden-geprezen ook voor honden. Een week later hadden we via een advertentie een nieuwe eigenares voor Donna gevonden, een weduwe die graag wandelde en een hond zocht. Zij woonde in de buurt van een heidelandschap en Donna zou zich daar geheel kunnen uitleven. Maar was de hond wel hanteerbaar, wilde ze vooraf voor alle zekerheid toch wel even weten. Met Donna en haar mogelijke nieuwe bazin ging ik naar het Vondelpark. In angst en vreze, want inmiddels gehoorzaamde ze hooguit nog een kwart van mijn commando's. De extra scherpste die ik er nu in legde hielp goddank, bijna steeds deed ze wat ik vroeg. De nieuwe bazin was overtuigd en nam haar mee, onze zoons treurig achterlatend.

Later belde de weduwe af en toe nog op om te vertellen hoe het met Donna ging. Eenmaal losgelaten op de heide ging ze er stevast van door en kwam haar dan vaak na enige tijd een dood gebeten konijn brengen. 'Nee toch!' riep mijn vrouw dan met gespeeld ongeloof. Gelukkig gaf de weduwe zichzelf de schuld, want bij ons was het een heel gehoorzaam beest geweest. Toch? Wij bevestigden dat keer op keer en soms heb ik daar nog enig schuldgevoel over. Maar een hond in huis? Nooit meer.

33. Bas Veth

Op 6 november 2015 heb ik in het Van Gogh-museum gestaan voor het schilderij *Sterrennacht boven de Rhone* (1888). Het hing daar in het kader van de dubbeltentoonstelling Münch-Van Gogh en behoort tot Van Gogh's beste werk.

In 1899 hing het niet ver daar vandaan, op de Leidsekade 76, het woonhuis van Bas Veth.

Bas werd bekend door *Het leven in Nederlandsch-Indië* (1900), een boek over wat hij haatte in de kolonie, waar hij als koopman 12 jaar had doorgebracht. En hij haatte letterlijk alles: de Hollanders die daar woonden, de Indo's, de Chinezen, de Indonesiërs, het eten, het klimaat, de natuur. Het weerhield hem er niet van om stinkend rijk te worden in de kolonie ('De duizendjes stromen binnen' schreef hij aan een vriend) en eenmaal terug in Nederland, een zeer luxe bestaan te leiden.

En luxe was de Leidsekade 76 zeker: 10 kamers, verdeeld over 420 m².

Daar woonde hij met zijn maitresse, de dichteres Giza Ritschl.

De inrichting van het huis beschreef hij in liefst 14 kantjes aan schrijver Henri Borel.

En het hoogtepunt vindt hij zelf het schilderij dat in de Salon hangt: *Sterrennacht boven de Rhone*.

Hij kocht het in 1899 met 2 andere schilderijen van Van Gogh ('Laan met kastanjabomen in bloei' en 'Boomstammen in het gras') voor de schappelijke prijs van 1450 gulden de drie.

Voor die tijd niet eens zo'n lage prijs, want Van Gogh was nog geheel onbekend en de weduwe van Vincent's broer Theo wilde niet dat Vincents werk voor een habbekrats weg ging.

Bas Veth had smaak. In zijn ellenlange brief aan Henri Borel met beschrijving van de Leidsekade 76 komt hij aan het slot met deze lofzang:

'En nu het bizondere! In de salon hangt één schilderij in zeer strenge dof-vergulde lijst, die aansluit bij het gele behangsel.

Raad eens van wie? En raad eens welk stuk?
Vincent van Gogh's 'Rhone bij avond'!
Misschien het mooiste stuk van deze Meester.
Alles is donker-diep-indigo-blauw (voel je, hoe goddelijk die
kleur uitkomt bij geel heliotroop en hoe krachtig en juichend
van macht en majesteit).
Aan de oevers huisjes, waarvan de lichtjes spiegelen in 't
donkere zwart-blauwe, kabbelende vloeiende water. En aan
de hemel sterren die zóó schitteren als nooit een
mensenhand vermocht te geven.
En op den voorgrond een eilandje in iets groenigs van tint,
twee vaartuigjes liggen aan de wal, hun zwarte masten komen
nog even uit tegen de nachthemel.
Héél vooraan, in 't vage, twee mensen die hand in hand
lopen, somber, eenzaam, op dat groenige eilandje in de
Rhone bij nacht, vol sterren die fonkelen.
O! dat stuk geniewerk is zoo heilig!
En elken dag wordt het inniger, grooter, onvergetelijker.
Dit schilderij is een bijbel, een wijding, een godsuiting.
Hoe is 't mogelijk dat ik die heiligheid, voor een worp gelds,
heb kunnen brengen onder mijn dak!
Hoe kan 't zijn dat de Wet me toelaat die Openbaring van de
opperste heerlijkheid van den Mensch, mijn 'Eigendom' te
mogen heeten.
(...) Ik heb me lang afgevraagd: hoort deze Van Gogh in zo'n
luxueuze salon, vol weelde, mondaine weelde. Maar het
forsche kan toch ook bij het teere staan, als er harmonie is en
die is hier.'
Kortom, Bas hield het schilderij toch maar voor zichzelf en
het kwam pas weer in de openbaarheid toen hij in 1921
overleed en zijn weduwe het als de bliksem verkocht voor
véél geld. Maar eerlijk is eerlijk, Bas leende het wel uit voor
de tentoonstelling die in 1905 plaats vond in het Gemeente-
museum te Amsterdam. En via via kwam het uiteindelijk
terecht in het Musée d'Orsay dat het doek nu weer uitleende
aan het Van Gogh museum.
En zo stond ik – aspirant-biograaf van Veth – gisteren met
een vreemd gevoel tegenover het schilderij dat 116 jaar
geleden in zijn huis hing en waar hij met zoveel liefde naar

keek.

34. De grote computerstaking van december 1999

U weet misschien nog dat Maurice de Hond in het jaar 1999 ernstig waarschuwde voor het naderende nieuwe Millennium, omdat heel veel computers en computergestuurde faciliteiten direct na middernacht van 31 december 1999 disfunctioneel zouden worden: bij het ontwerpen van software in de jaren zeventig was opslagruimte duur en leek het een goed idee om dan van het jaartal 19zoveel de 19 weg te laten.

Zodra het jaar 2000 begon, zouden de computers denken dat het het jaar 1900 was en dus stoppen. Want een kind weet dat er in 1900 nog geen computers waren. Met angst en beven wachtte de overheid het naderen van die fatale datum af.

Wat zou er kunnen gebeuren? Van NPO-geschiedenis.nl haal ik deze tekst: 'Spoorwegovergangen en seinen zijn niet meer betrouwbaar, salarissen worden niet meer overgemaakt, medische apparatuur en elektriciteitscentrales vallen stil, telecommunicatie wordt onmogelijk, vliegtuigen vallen uit de lucht, voedsel en grondstoffen worden niet meer getransporteerd, er komt geen geld uit de muur, de kernraketten in het Oostblok die op ons gericht zijn worden spontaan gelanceerd.'

Maar er gebeurde niets van dat alles en Maurice de Hond stond voor gek. Weinig mensen weten waarom er helemaal niets gebeurde. Het initiatief kwam van de computers zelf, die via hun operators contact zochten met de overheid en het bedrijfsleven en een eisenpakket op tafel legden: een 120-urige werkweek en speciale extra's bij weekendwerk.

In ruil daarvoor zouden de moderne bedrijfscomputers hun oudere broers en zusters in het bedrijfsnetwerk voorzien van wat extra geheugenruimte voor het bijhouden van de datering. Alleen stand-alone oude bedrijfscomputers zouden bij deze aanpassing niet bereikt kunnen worden, maar die konden toch weinig schade berokkenen.

Het onderhandelen bleef tot de laatste dag spannend omdat noch overheid noch bedrijfsleven wilde voldoen aan het eisenpakket van de computers. Niet omdat die eisen zo hoog waren, maar omdat het zou betekenen dat ze zouden erkennen dat ze afhankelijk waren geworden van de

zelfgeschapen digitale wereld. En dan zouden de computers wezenlijk macht krijgen.

Pas op de ochtend van 31 december gingen overheid en bedrijfsleven door de bocht. Ik zou hier graag eens een thriller over schrijven, maar ik las laatst dat Tomas Ross er al mee bezig is. In zijn versie zal het wel weer Prins Bernard zijn die het akkoord op de één of andere manier bemoeilijkt. Enfin, met deze korte samenvatting werp ik toch al aardig wat licht op deze vrij onbekend gebleven zaak. In elk geval verklaart het waarom bedrijven als Facebook in het weekend geen reclame op je Facebook-pagina zetten. Te duur. Ze laten liever hun computer buiten spelen.

35. Kronkel lééft

Lijn 3 was vol en ik ging staan hangen aan de éénzitplaatskant. Naar beneden kijkend zag ik twee vrijwel identieke kruinen van mannenhoofden. Ze hadden allebei hun haar in monniksstijl rondom het hoofd gekamd en in het midden hadden ze een kleine kale plek. Een tonsuur. 'Houten poppen', hoorde ik de jongste van de twee zeggen. Hij zat halfom op zijn stoel en sprak tegen de ander. Hij had een open maar wat vage uitdrukking op zijn gezicht en een aarzelende spraak. Hij deed zijn best om een conversatie overeind te houden.

'Ik krijg

ze goedkoop, ze komen uit Oost-Duitsland, uit oude voorraden. Ik verkoop ze hier via internet.'

'Hm', zei de oudere man zachtjes.

'Vorige week heb ik er nog twintig gehad', gooide de jongen er bovenop, maar vader reageerde niet.

'Stedelijk Museum, Van Gogh, Concertgebouw,' riep de conducteur in zijn microfoon.

'Het Concertgebouw, dat vind ik toch zo'n mooi gebouw', veranderde de jongste het onderwerp, 'alleen dat nieuwe gedeelte hè, dat is lelijk...'

'Hmhm..'

'Ik heb nog een tekening van het gebouw toen het net nieuw was. Eén grote vlakte was het hier. Hier was niets verder..'

'Hm.'

'Dat Van Gogh museum, dat heb jij nog zien komen, toch?'

'Ja, dat weet ik nog wel. Toen was jij nog niet geboren.'

Eindelijk had hij beet, vader zei iets terug. Maar voordat het kon uitgroeien tot een gesprek was de halte Roelof Hart plein bereikt. De oude man kwam overeind.

'Niet dronken worden vandaag, Jan', zei hij zachtjes tegen zijn zoon en legde even zijn hand op zijn schouder.

'Nee Pa,' zei Jan gehoorzaam. De oude man ging het trapje van de uitgang af en posteerde zich onder het dakje van de halte. Hij moest overstappen.

Jan keek nog even achterom toen de tram weer begon te rijden, maar zijn vader tuurde naar de andere kant, kijkend of lijn 24 er al aan kwam

36. Citaat

Ik vond een website waarin citaten van Nederlandse schrijvers worden verzameld en ijdel als ik natuurlijk in het geniep ben zocht ik mezelf op. Een schokje van vreugde: jazeker, Vervoort stond in de lijst. Maar wat een teleurstelling volgde er daarna.

Het citaat was heel kort en bleek te luiden:

Pijn doet zeer.

37. Hanneke

Het radioprogramma *Met het oog op morgen* begon om elf uur 's avonds altijd met de tekst: 'Buiten is het graden, binnen zit ' (en dan volgde de naam van de dienstdoende journalist).

De leukste variant daarop die ik ken was van een cabaretier die ik helaas vergeten ben en luidde: 'Buiten is het min 10 graden, binnen zit Hanneke Groenteman... Ik denk dat ik toch maar buiten blijf...'

Daar kon Hanneke het mee doen.

Zelf heb ik haar één keer aan de telefoon gehad, in de jaren zeventig tijdens haar 'wij zijn van de VARA, wij zijn links, dus hebben wij altijd gelijk'-periode. Er was toen een feministisch radio-programma *Hoor haar*, waarin Hanneke en haar collega's op elke '*male chauvinistic pig*' joegen.

En zo werd ik (nachtmens) op het ongehoord vroege tijdstip van 10 uur wakker gebeld met de op hoge verontwaardigde toon gestelde vraag waarom ik voor het blad *Avenue* geposeerd had.

Het duurde even voordat ik begreep waar ze het over had. Bij *Avenue* had iemand bedacht dat het leuk zou zijn om schrijvers in hun werkkleding te laten fotograferen door Paul Huf, een destijds bekende fotograaf.

Na enig aarzelen - ik was eigenlijk tégen het als persoon naar voren treden van schrijvers, het ging toch immers om je boeken? - besloot ik toch maar te gaan.

Ik had maar één plunje en schaamde me daar niet voor. In de studio van Huf trof ik Bernlef aan, die kennelijk ook maar één plunje had. Slonzig poseerden we op Huf's stelling.

Hij had ons ruggelings tegen elkaar gedacht.

Na veel voorbereidend werk met lichtinstallaties knipte Paul Huf eindelijk af en zonder een woord tegen elkaar te zeggen gingen Bernlef en ik verder op ons levenspad.

Een maand later stond er inderdaad een stuk in *Avenue* met foto's van diverse schrijvers in hun werkkleding. En een tekst van NRC-columnist G.L. van Lennep die probeerde aan de hand van de kleding het karakter van de schrijver te duiden. Dat was kennelijk de achterliggende gedachte voor dit artikel

geweest. Tja, ook toen al borrelden bij redacties de vreemdste ideeën op.

Ik haalde mijn schouders op en de wereld draaide door.

Maar de redactie van Hoor Haar, was iets opgevallen:

Paul Huf had alleen mannelijke schrijvers gefotografeerd!

Dat was een grove discriminatie van het vrouwelijk schrijftalent!

En hoe hadden de mannelijke schrijvers aan zoiets kunnen meewerken?!!

Weet je wat?!

We bellen die schrijvers allemaal op!!

Met de vraag wat hen bezielt heeft om mee te werken aan een foto-artikel over schrijverskleding zónder even te checken of er ook vrouwen uitgenodigd waren! Male chauvinistic pigs!!

Wat ik op die vraag van Hanneke Groenteman geantwoord heb weet ik niet meer, maar haar laatste woorden waren een dreigend en beledigd: 'Dat zenden we uit, hoor!'

Toen ik veel jaren later uitgever van *Opzij* werd, heb ik lang gevreesd dat dit akkefietje boven water zou komen. Maar kennelijk luisterde niemand ooit naar *Hoor Haar*.

38. Haarkanker

Onlangs sprak ik met iemand over het verbazingwekkende aantal soorten kanker dat een mens kan krijgen en ik zei dat haarkanker de enige soort was waar ik nog niet van gehoord had. Maar ik had natuurlijk ongelijk. Haarkanker bestaat wel degelijk.

We noemen die kanker vergoelijkend haargroei en bestrijden de ziekte met kam en schaar. Een zeker percentage geneest en wordt kaal. Anderen sterven er op den duur aan en ook na de dood groeit het haar enige tijd door. Er schijnt nog geen geneesmiddel te zijn.

39. Mannentaal!

Let maar eens op: mannen vragen nooit de weg.
Want zij weten de route. Tevoren uitgezocht.
Toch gebeurt het soms dat de man even twijfelt.
Linksaf? Rechtsaf? Rechtdoor?
Vragen doe je niet als man, dat is gênant.
Vrouwen hebben daar geen moeite mee.
Ze zit naast je in de auto en vraagt gewoon aan een
voorbijganger hoe je moet rijden.
Alsof hij dat zou weten!
Toch blijkt het vaak te kloppen!
Dat komt natuurlijk omdat het een man was.
Een vrouw zou je zó het bos in gestuurd hebben.
Weten zij veel.
Vrouwen zijn namelijk opvallend slecht als het gaat om
routes.
Ze denken altijd dat ze het beter weten.
Ze gaan zelfs in discussie met Tom-Toms!
Nou, dan weet je het wel.
Vrouwen in het verkeer!! Breek me de bek niet open.
En maar lachen als ze een keer gelijk hebben.
Ik kan me daar zó kwaad over maken.
Iedereen weet toch dat mannen meer Ruimtelijk Inzicht
hebben?

40. '.....'

Ik zei tegen mijn gade vandaag: 'Gaan we nog een ommetje maken of wil je liever...' Het zinnetje afmaken hoefde niet, want we wisten allebei het vervolg. In veel conversaties worden zinnen niet afgemaakt omdat de andere partij uit ervaring of gezien de omstandigheden weet hoe de rest zou luiden.

Ik krijg geregeld complimenten over de dialogen in mijn verhalen, maar pas nu bedenk ik dat er aan die dialogen altijd iets ontbrak: de onafgemaakte zin. Want dat durf je als schrijver niet aan.

Misschien Carmiggelt in zijn Kronkels. Maar dan waren het toch meer onafgemaakte gedachten die in de lucht bleven hangen, dan het niet voltooien van een zin omdat de gesprekspartner het einde kon raden.

In een volgend boek ga ik het bewust eens proberen, mensen onafgemaakte zinnen laten zeggen. Iets om naar uit te kijken!

41. Chinees

Het was 2003.

Ik had dankzij Internet ontdekt dat er in Zuid-Spanje een kleine strook land was waar de winters uitzonderlijk warm waren.

En het beste klimaat had het plaatsje Nerja, een kilometer of 60 oostelijk van Malaga.

Dus boekte ik een appartement in Nerja, aan de Playa Torrecilla.

De eigenaar en beheerder was een Engelsman en zoals bekend is dat een weinig betrouwbaar volk dat altijd en overal te laat is omdat het volgens hun klok een uur vroeger is.

Deze Engelsman liet ons dan ook buiten wachten met onze koffers tot het hem inviel dat er huurders voor zijn appartement waren.

Ons telefoontje kan daarbij geholpen hebben.

Hij was overigens, zoals alle Engelsen, de voorkomendheid zelve.

Dat leer je wel als je altijd en overal te laat bent.

De januari wintermaand in Nerja beviel ons overigens uitstekend.

Overdag 15 tot 20 graden, 's avonds 10 graden Celsius.

En vaak zon.

Over het pittoreske plaatsje zou veel te schrijven zijn, maar ik wil het nu hebben over één gebeurtenis. Recht beneden ons appartement startte een Chinees restaurant.

Golden Hongkong heette het, weinig origineel maar het gaf wel aan: Chinees.

Openen in de winter bleek overigens al snel geen goed idee en we zagen het restaurant lijden in eenzaamheid.

Van de mannelijke eigenaar heb ik geen beeld meer in mijn geheugen, maar toen de Birmese Ang Sang Suu Kyi voor het eerst in het nieuws verscheen deed ze me direct denken aan zijn vrouw: een slanke vrouw met een vriendelijk en meelevend hoofd en een goede beheersing van het Engels.

Zij deed de bediening, hij stond in de keuken.

Ze hadden 2 kinderen van 8 tot 10 jaar, meisjes, die stilletjes

in een hoek zaten, vermoedelijk bezig met hun huiswerk.
We aten er zo vaak als onze magen het toelieten, meestal als enige klant.
En probeerden zo hun schoorsteen toch een beetje te laten roken.
Maar toen we vertrokken zagen we hun toekomst somber in.
Voordat het zover was werd ik op een vroege ochtend wakker en keek naar buiten.
Het was nog donker, een uur of 7, maar er scheen een straatlantaarn over het zebrapad tegenover ons appartement.
En over dat zebrapad holden de 2 dochtertjes van het Chinese restaurant-echtpaar heen en weer.
In stilte, zonder het gevoel dat je van kinderen verwacht.
Het maakte een wat spookachtige indruk.
Vader stond aan de ene kant, moeder aan de andere kant.
De kinderen werden bij elke aankomst omarmd.
Het leek erop alsof dit hun dagelijkse gezinsactiviteit was, in het halfdonker, voordat de dag begon. Zaten ze op school en was dit het enige uurtje dat hun ouders zich met hen konden bemoeien? Omdat ze – ook al waren er praktisch geen klanten – de rest van de tijd gebonden waren aan het restaurant?
We durfden het niet te vragen.
Maar in maart 2016 waren we weer in Nerja.
We gingen kijken en verdomd, restaurant Golden Hongkong was er nog steeds, na dertien jaar.
Maar nog steeds was het leeg.
We aten onze maaltijd, bediend door een wat dikkige Chinese jonge vrouw.
Haar man stond in de keuken.
Bij het afrekenen vertelde mijn gade dat we de opening van het restaurant hadden meegemaakt, dertien jaar geleden.
Ja, toen was zij acht, vertelde de jonge vrouw.
En ik zag jullie 's nachts op het zebrapad rondhollen, zei ik.
Ze knikte alsof ze zich dat ook herinnerde.
Maar vermoedelijk verstond ze mijn Engels niet.
'Dus je hebt het restaurant van je ouders overgenomen?'
opperde mijn gade.
Ze knikte.

Dan moet er iets ergs gebeurd zijn met de op Ang Sang Suu Kyi lijkende echtgenote van meneer Hongkong. Overleden aan toring of zo'n soort ziekte.

Want zij was in 2003 nog jong en zou met haar lieve uitstraling toch uiteindelijk een succes gemaakt hebben van het restaurant.

En ze zou gezorgd hebben dat haar dochters een beter leven konden hebben dan nu het geval was: in een leeg restaurant wachten op de enige klanten van de dag.

Maar we durfden niet te vragen wat er mis gegaan was.

We rekenden wel royaal af. Dat was het enige wat we konden bedenken.

42. Mus

Is het eigenlijk ooit gelukt om iemand blij te maken met een dooie mus?

43. Schrijven (1)

Schrijven is niet zo moeilijk, mits je a) weet waar je het over hebt en b) beseft dat je wilt dat anderen het ook begrijpen. Dat laatste is meestal het grote probleem. Amateurschrijvers zijn al heel tevreden zodra ze een tekst hebben die ze zelf begrijpen. Maar alhoewel dat zinvol kan zijn bij boodschappenlijstjes is het doel van literaire teksten vooral: zorgen dat anderen snappen wat je voelt, denkt of wilt. En dat vergt dat je je eigen teksten kan lezen met de ogen van anderen. Dat lezen met de ogen van anderen is het moeilijkste deel van schrijven. Maar iedereen kan het leren. Behalve kennelijk schrijvers van gebruiksaanwijzingen.

44. Schrijven (2)

Ik word bij het schrijven geholpen (of eerder gehandicapt) door een beroepsafwijking. Ik was 25 jaar lang marktonderzoeker. Dat betekende dat ik via vragenlijsten meningen van mensen verzamelde over de meest uiteenlopende onderwerpen.

Zo'n opinievraag moet eenduidig zijn en geen enkel woord bevatten dat niet te begrijpen is door Nederlanders met een lage opleiding dan wel de tweede generatie van allochtonen (de eerste generatie werd bij onderzoek stelselmatig uitgesloten: geen beginnen aan). Ook de antwoordcategorieën moeten helder en begrijpelijk zijn en elkaar volledig uitsluiten.

En zo weegt de opinieonderzoeker dus elk woord op een goudschaaltje, voordat hij er de enquêteur mee op pad stuurt. En dus lukt het me niet om een zin te maken met een woord erin dat ik zelf – voor de zekerheid – heb moeten opzoeken. Dat woord schrap ik uiteindelijk toch altijd weer. En dan benijd ik wel eens schrijvers als Rosenboom die een zin van een hele pagina durven schrijven, waar je als lezer draaierig van wordt. Want daar houden de Hollandse lezers het meest van: moeilijke teksten die je een paar keer moet herlezen voordat je een idee hebt waar ze over gaan. Ergens in het onderwijstraject heeft men dat opgestoken. Je hebt literatuur, dat zijn moeilijke teksten waar je iets Van Meeneemt.

45. Schrijven (3)

Toen ik in 2003 – afkickend van het roken – besloot een bundel korte verhalen te schrijven inplaats van een roman, kreeg die bundel (getiteld *Geluk is voor de dommen*) goede kritieken. Daar heb ik trouwens bij mijn publicaties nooit over te klagen gehad. Maar één van die recensies viel mij op. De schrijfster van het stuk in de Volkskrant – ik zal haar naam niet noemen – vond het een mooie serie verhalen. Maar ze had één bezwaar: de bundel had haar wereldbeeld voor geen millimeter laten verschuiven.

Die mededeling viel me vooral op omdat het bij het schrijven absoluut niet mijn bedoeling was iemands wereldbeeld te veranderen. En dan nog minimaal een hele millimeter!

Als ik het al gewild had zou ik ook niet geweten hebben hoe ik dat moest doen

Haar opmerking vloeit voort uit een in Nederlands literaire wateren veel voorkomend misverstand. Er is zowel bij critici als lezers een onuitroeibare overtuiging dat schrijvers een Beter Inzicht in De Mens dan wel het Menselijk Bestaan dan wel De Maatschappij hebben dan gewone mensen.

Elk bewijs daarvoor ontbreekt. Integendeel zelfs, vrijwel alle schrijvers maken een potje van hun bestaan, raken aan de drank en slaan in gesprekken de grootst mogelijke onzin uit.

Gerard Kornelis van het Reve, een door mij bewonderde schrijver, is daar een goed voorbeeld van. Toen hij ging dementeren, was dat de eerste jaren alleen voor zijn directe omgeving te merken, want de gedragen volzinnen kwamen – als er een camera in de buurt was – nog steeds als vanzelf uit zijn mond of pen rollen. Een groot schrijver was hij, maar privé een minkukel, met de Amsterdamse Grafische School als finale opleiding en weinig, zeg maar geen belangstelling voor de Wetenschappen.

Want laten we wel zijn: voor nieuwe inzichten die je wereldbeeld doen veranderen moet je natuurlijk bij wetenschappers zijn. En uitdrukkelijk niet bij schrijvers, want dat zijn gewone mensen die in zeven sloten tegelijk lopen en net als anderen van alles meemaken en er nooit wijzer van worden. Het enige verschil tussen gewone mensen en

schrijvers is dat de laatsten datgene wat ze meemaken of van anderen horen, gebruiken om er mooie verhalen over te schrijven. En meer mogen lezers en critici niet van ze verwachten.

Dit meen ik te mogen beweren.

Maar let wel: ik kan natuurlijk ongelijk hebben. Ik ben ook maar een schrijver, geen denker, geen wetenschapper.

46. Schrijven (4 en slot)

Als ik mijn leven opnieuw mocht doen zou ik het liefst schrijver van gebruiksaanwijzingen van elektrische apparaten willen worden. Want op dat terrein zijn er nu maar twee mogelijkheden: of een techneut die betrokken was bij de uitvinding legt uit hoe hij het aan de gang krijgt en vergeet dat de leek niet de kennis heeft waarover hij beschikt. Of er wordt een tekstschrijver ingeschakeld die niet weet hoe het apparaat werkt en de minimalistische uitleg van de techneut probeert in alledaagse termen te vertalen. Duizenden ongelukken moet dat veroorzaken en tienduizenden gefrustreerde consumenten. Bij gebruiksaanwijzingen gaat het simpelweg om de vraag hoe de koper dat verdomde apparaat aan de gang krijgt. Dat is niet eenvoudig, want de klant weet van niets en verwacht veel van het gekochte apparaat. Hij moet van stap tot stap geleid worden. Dat kan alleen als de techneut de tekstschrijver leert daadwerkelijk om te gaan met het apparaat en dat deze die ervaring vervolgens in heldere taal overdraagt. Maar zelden neemt men die moeite, de gebruiksaanwijzingen zullen wel de sluitpost op de begroting zijn. En als er een vertaling gemaakt moet worden laat men dat door Google Vertaal doen, dan is onbegrijpelijkheid gegarandeerd. Nieuw is dat men vooral werkt met tekeningen, dat scheelt nog eens de kosten van het afdrukken van die Google-vertalingen. Maar ik moet de eerste mens nog vinden die installatie-tekeningen snapt. Onduidelijke of onbegrijpelijke verbale uitleg is vervangen door onduidelijke of onbegrijpelijke tekeningen. Gelukkig is er nu internet, met forums waar gebruikers elkaar tips geven over hoe een apparaat aan het werk te krijgen is. Opvallende afwezige bij al die forums: de fabrikant.

47. Paardtrekken

'Trekken aan een dood paard'. Ik vond het zo'n mooie uitdrukking, literair eigenlijk. Want in tegenstelling tot historisch gegroeide gezegden als 'hij koos eieren voor z'n geld' die in het heden eigenlijk nergens op slaan, is 'trekken aan een dood paard' een briljante en direct te begrijpen verwoording van 'zinloze inspanning leveren'.

Helaas voor mij is het geen literaire vondst maar afkomstig van een sport die met name in Oost-Europa vroeger veel beoefend werd. De afstand was 50 meter en het trekken kon solo of duo gedaan worden. Het record 50 meter solo-trekken is 34 seconden en werd in 1915 gevestigd door de Bulgaar Aleksander Dimitrov (tijdens de eerste Wereldoorlog waren er veel dode paarden en kon er stevig geoefend worden). Het record voor duotrekken is niet bekend. Eigenlijk ook niet zo gek want de gemaakte tijd hing nogal af van de grootte van het paard en van een echt vaststaand record kon je dus niet spreken. Dimitrov werd er later bijvoorbeeld van beschuldigd een dode pony over de streep getrokken te hebben. Per wedstrijd moesten de deelnemers wel allemaal aan hetzelfde paard trekken, om te zorgen dat iedereen gelijke kansen had. Helemaal waar was dat niet want onderweg verloor het paard bij het slepen vaak stukken vel en vlees. Of dat nou een voordeel was voor de latere deelnemers of juist een nadeel (immers de gladde huid bevorderde het slepen) is nooit echt duidelijk geworden. Lees voor meer informatie de autobiografie: *Günter darf ein Pferd ziehen* van de schrijver Günter Grass.

48. Sterven

Heel vroeger, zeg maar in de tijd van Adam en Eva, was sterven uitzonderlijk. Een nieuw verschijnsel te midden van die kleine oer-gemeenschap. Af en toe verongelukte iemand, meestal door een kokosnoot op z'n hoofd en zoals bekend doodde Kain z'n broer Abel. Dat je dood kon gaan en dan echt niet meer wakker werd was dus toch al snel duidelijk, zij het zeldzaam. Maar toen de eerste mens uit ouderdom stierf zullen de anderen zich rot geschrokken zijn. Mijn hemel, is dit niet te vermijden? Gaan we allemaal dood. Ooit?

Nu de aardbevolking miljarden mensen telt is doodgaan inmiddels een normale zaak geworden. Toch blijft het een individuele belevenis. Nu ik bejaard ben lijkt het me hoog tijd om me daarin te verdiepen. En dan begin je met de vraag: hoe deden anderen dat? Ik heb ooit gelezen dat Voltaire zich ergerde aan de stank die hij afgaf in zijn laatste dagen. Dat hoorde niet bij hem en hij wenste dat er snel een eind aan kwam. Kijk, dat zijn dingen die ik graag wil weten. En dan zijn er natuurlijk ook de grafschriften. Het mijne heb ik al klaar: Wee-wee-wee Hans Vervoort punt nl. Maar het grafschrift dat mij het meest kittelt in z'n combinatie van humor, gelatenheid en verwijt is dat van een zekere Hahn die op zijn 75ste stierf en op zijn graf liet zetten: Told you I was sick.

Elke keer als ik dat plaatje op internet zie word ik vrolijk. Maar wie was Hahn? En wie was de genereuze achterblijvende die er geld voor over had om dit verwijt op zijn graf te laten zetten? Mijn volgende schrijversproject zal daarover gaan: hoe sterven mensen en welke voorbereidingen treffen ze? Van pyramiden tot 'I told you so'. Hopelijk heb ik er nog tijd voor.

49. Waarom vegetariërs in de toekomst varkens gaan eten

Kunstvlees op basis van stamcellen van echt vlees is in aantocht. De eerste hamburger kostte nog een paar ton, maar dat zal snel veranderen.

Over een tiental jaren zijn de vleesfabrieken niet meer de verwerkers van ons vee, maar maken zij zelf lange lappen rund, varken of kippenvlees aan.

Wie weet ook nog met allerlei smaakjes.

En wat moeten de veeboeren dan?

Stoppen met hun bedrijven, er zit niks anders op.

Want concurreren tegen echt vlees dat via goedkope kweekfabricage gemaakt wordt is onmogelijk.

Op zich is hier niets mis mee. Toch heeft het onverwachte gevolgen. Want het kweekvlees bedreigt het voortbestaan van de dieren die nu nog gehouden worden voor ons voedsel.

Voor legkippen en melkkoeien zal nog wel emplot zijn, totdat ook hun producten machinaal produceerbaar zijn.

Maar wat moet er gebeuren met varkens, herten, konijnen en andere graag door ons gegeten dieren?

Als ze niet meer door ons opgegeten worden hebben ze eigenlijk geen bestaansrecht meer in onze consumptiemaatschappij.

Natuurlijk, herten zullen in natuurparken gehouden worden en konijnen laten zich niet zo snel uitroeien, zolang er nog twee van verschillend geslacht over zijn.

Maar ik verwacht wel dat varkens de klos zullen zijn, zodra ze niet meer geconsumeerd worden.

Sierdieren zijn het niet en de dierentuinen hebben aan een paar exemplaren wel genoeg.

En zo zal het varken een bedreigde diersoort worden.

Het curieuze van deze situatie is dat degenen die vegetariër zijn geworden omdat zij de dieren een leven gunnen, nu eigenlijk maar één keus hebben: varkensvlees gaan eten zodat het voor veeboeren weer rendabel wordt varkens te houden.

De wetten van de logica geven dit onverbiddelijk aan.

Een troost voor de varkens is dat zij - voordat ze genuttigd worden - vermoedelijk een pracht leven zullen hebben.

Daar geven de vegetariërs hun laatste cent aan uit.

50. Spijkers

'Spijkers bij hoog water zoeken' zou een mooie uitdrukking geweest zijn voor het verrichten van zinloze arbeid. En het had zo kunnen lopen, want de uitdrukking die we kennen, 'spijkers op laag water zoeken' heeft ook een zeevaart-achtergrond. Volgens **Onze Taal**: 'Vroeger moest het personeel op de oude scheepstimmerwerven van hun bazen bij laag water op zoek gaan naar spijkers die tijdens het werk in het water waren gevallen. Spijkers waren destijds tamelijk waardevol; het was dus zonde ze zomaar te laten liggen.' Maar hoe kan het dat we nu deze uitdrukking kennen in de betekenis van 'zeuren over pietluttigheden'?

Daar heeft *Onze Taal* ook moeite mee. Vandaar een tweede uitleg van de oorsprong: 'Als een schipper na de reparatie van zijn schip wilde controleren of de reparatie met schroeven was verricht, en niet met spijkers, liet hij het schip droogvallen om dat te kunnen bekijken.' Want spijkers waren goedkoper maar minder tegen druk en trek bestand dan schroeven.

Blijf ik toch nog zitten met de vraag: wie was Piet Lut? En vooral: waarom?

51. Paranormaal (1)

Lang, lang geleden was het 1964 en tegen het einde van het jaar viel de datum 16 december.

Ditmaal op een woensdag. Het was een frisse dag met een gemiddelde temperatuur van $5,3^{\circ}\text{C}$ en een gevoelstemperatuur van $2,8^{\circ}\text{C}$. De minimum temperatuur was $3,2^{\circ}\text{C}$ en de maximum temperatuur 7°C .

Het was een geheel bewolkte dag, met een zwakke wind uit het oosten. De hardste windstoot had een snelheid van $10,3\text{ m/s}$. Er viel 1 mm neerslag verspreid over $0,8\text{ uur}$.

EN: de VPRO had die avond zendtijd.

Tussen 22.00 en 23.00 uur vond op de televisie een groot experiment in psychokinese plaats.

Zou het mogelijk zijn dat een massa mensen met hun gedachten een groot aantal metalen balletjes naar links of naar rechts zou kunnen duwen? Daar ging het die avond om. Er was een opzet bedacht die zelfs de goedkeuring van methodoloog prof. A.D. De Groot kon wegdragen. Hijzelf, hoogleraar fysica J. Kistemaker en hoogleraar statistiek H.C. Hamaker traden toe tot de 'controle-commissie' die zou toezien op de wetenschappelijke correctheid van het experiment.

Ir. Blom had een apparaat ontwikkeld waardoorheen bij elke proef 256 metalen kogeltjes op een bord zouden vallen en in de spreiding – normaal gesproken – een klokvormige 'curve van Gauss' zouden vormen.

De psychologen Manuel van Loggem en Rob Greiner legden het en masse voor de buis geschaarde publiek uit wat de bedoeling was. Viermaal zou de kogelregen vallen en telkens zou de kijkers gevraagd worden de kogels naar de ene of de andere kans van het scherm te wensen. Eerst naar links, dan naar rechts, dan weer naar links en tenslotte weer naar rechts. Zo gezegd zo gedaan.

Het resultaat? Hoezeer de kijkers ook hun best deden, er was geen statistisch significante afwijking naar de gewenste richting te zien.

Wel toonden de balletjes een stelselmatige afwijking naar links, waarover de deskundigen zich verbaasden. Maar dat

kon niet het gevolg zijn van psychokinese. Want dan had de afwijking om-en-om naar links of naar rechts moeten gaan. Precisie-kijkers ontdekten dat het schijnsel van de warme studio-lampen vooral van de linkerkant kwam, dat viel te zien aan de schaduwkant van de balletjes. Misschien had die warmte de afwijking veroorzaakt.

Anderen opperden dat het kwam omdat natuurlijk vooral VPRO-leden hadden gekeken en hun linkse afwijking was ruimschoots bekend. Dat was leuk bedoeld natuurlijk, ha ha ha.

Mijn gade en ik hadden ook meegedaan, sukkels als we waren en ruim vijftig jaar later in essentie nog steeds zijn. Dat mensen bij het ouder worden ook wijzer worden is een mythe.

Toen de uitzending afgelopen was bedacht ik dat de positie van het televisietoestel in huis natuurlijk cruciaal was voor de wensrichting van de kijkers. En aangezien die toestellen qua kijkrichting in het hele land redelijk willekeurig verdeeld zijn over noord, zuid, oost en west kon er natuurlijk geen 'eenheid van wensrichting' zijn.

Logisch dus dat het experiment geen afwijking opleverde: de kijkers hadden tegengestelde wensen.

Mijn kakelverse gade, studente psychologie, was het met mijn analyse roerend eens, maar dat kan zijn omdat we pas kort getrouwd waren: sinds 1 april van dat jaar (ik vermoedde dat het een langdurig huwelijk kon worden en had een datum nodig die makkelijk te onthouden was).

Tot mijn verrassing borrelde mijn verklaring van het ontbreken van resultaat in geen enkele krant op, zelfs niet op de wetenschappelijke pagina's.

En ik moest mijn eerste stukje nog gepubliceerd krijgen. Ik stond machteloos. Gelukkig kan ik het nu kwijt.

52. De geuren van mijn jeugd

Hebben landen een eigen geur?

Toen ik in 1974, na een verblijf van drie maanden in mijn geboorteland Indonesië terugkeerde in Amsterdam, trof mij vooral de zoete geur van hondenpoep als de kenmerkende geur van mijn woonplaats.

Ga je in Nederland het platteland op dan heerst daar in warmere seizoenen de geur van uitgereden mest.

Moeilijk te omschrijven, dat aroma.

Een hint van ammoniak doorweven met een snuffje azijnzuur en de nageur van vers gemalen zwarte peper, zou een wijnkenner kunnen zeggen. Samengevat: stank.

Maar wat is de kenmerkende geur van Indonesië?

'De geur van de stad in de warme avond: klapperolie, fruit, zoete krètèk-tabak, trassi, rook van houtskoolkomforen.'

Dat schreef Hella Haasse herkenkend toen zij in 1969 terugkeerde naar haar geboorteland.

In vergelijking met Nederland is Indonesië een kakofonie van geuren.

En elk daarvan kan plotselinge herinneringen oproepen als je zo'n geur later elders tegenkomt.

Toen ik als jonge man in Nederland café's begon te bezoeken en experimenterend een oude jenever bestelde, wist ik niet wat me overkwam toen ik het glaasje naar mijn mond bracht. Die geur kende ik!

Dat smeerde je op je rug, in Indië. Tegen de rode hond!

Voor velen van de huidige generatie zal dit een onbegrijpelijke mededeling zijn.

Rode hond (Rubella) geldt in Nederland als een virusziekte die vooral bij zwangere vrouwen riskant kan zijn.

Maar in mijn jeugd werd de term ook gebruikt voor warmteuitslag van de huid die je in de tropen door transpiratie kon oplopen.

En daar werd een mengsel van talkpoeder en oude jenever op gesmeerd.

Dat hielp, de huiduitslag verdween binnen een dag.

Maar dat glaasje jenever kreeg ik 15 jaar later dus niet naar binnen.

Talkpoeder heette bedak en had z'n eigen, wat zoetige maar toch frisse geur.

Als je moeder na haar ochtendbad in de mandikamer aangekleed was en langs je liep rook je de bedak waarmee zij - met zo'n grote poederdons - het toiletpoeder op haar lichaam had geklopt.

Ook die geur brengt mij direct terug in de tropen.

Eén geur uit mijn jeugd wil ik nooit meer tegenkomen.

In Surabaya ging ik bijna elke middag op de fiets naar het zwembad dat een paar honderd meter verder lag.

Ik kwam dan langs een onbebouwd stukje land met hoog onkruid, een ondiepe droge sloot ervoor. Op een middag rook ik al fietsend iets onbestemd onaangenaams dat uit die hoek kwam.

De dag daarop was de geur wat sterker geworden.

Weemakend, doordringend, agressief. Meurend.

Haastig fietste ik door en eenmaal buiten de geurkring haalde ik enkele keren diep adem om mijn longen schoon te krijgen.

De stank werd elke dag erger, tot ik het niet meer kon harden en besloot er iets aan te doen.

Ik stapte af en liep naar de plek waar de bron van de geur moest zijn.

Ultra-stank was het geworden, tot hoge temperatuur verhit door de genadeloze tropenzon.

Het teisterde de longen, het brandde in je neus, je wist niet hoe snel je weg moest wezen.

Maar ik zette door, kneep mijn neus dicht en keek.

En ik zag de ergste geur van mijn jeugd: dode kat.

53. Dichter

Ik heb een moeizame verhouding met dichtkunst.

Dichter, het woord zegt het eigenlijk al.

Het tegendeel van opener.

Dichtkunst is letterlijk de kunst van iets dicht maken.

Een boek sluiten, om maar iets te noemen.

En bijna alle dichtkunst is voor mij een gesloten boek gebleven.

Dat vond ik heel pijnlijk toen ik jarenlang de assistent was van dichter Hans Faverey, in zijn tijd als markt- en opinie-onderzoeker.

Wie hem kende wist dat hij nooit een gedicht zou afleveren dat niet honderden keren door zijn handen was gegaan, elk woord eindeloos op een goudschaaltje gewogen.

Maar het eindresultaat was mij altijd te moeilijk en het pijnlijkste ogenblik van mijn leven was het moment dat ik hem moest bekennen: 'Ik begrijp je gedichten niet.'

Eén dichter heeft in mijn leven een grote rol gespeeld: Leo Vroman.

Hij schreef proza in dichtvorm, dat kon ik volgen.

Tot hij ergens in de jaren zestig, geëmigreerd naar de USA, gedichten begon te schrijven in het Engels.

Geen slecht Engels, maar wel vreemd Engels volgens de kenners in dat taallandschap.

Het maakte op hen een charmante, maar toch erg uitheemse en ook wat onbeholpen indruk.

Ook begon Vroman Nederlands en Engels in zijn gedichten te mengen, zoals sommige Zuid-Afrikaanse dichters doen.

Ik twijfelde in die periode, jaren zestig - ongelukkig in Nederland - of ik de oversteek naar de USA zou maken.

Als schrijver zou ik daar nooit van mijn schrijfwerk kunnen leven, maar dat gold ook voor Nederland.

In die tijd was schrijverij een hobby, die je naast je werk beoefende.

Dat kon dus ook in de USA.

Maar wat te doen als je je taal verloor, zoals nu kennelijk bij Vroman het geval was?

Ik besloot dat ik moest blijven, maar bleef lang twijfelen of

het een juist besluit was.

Vroman ging later weer in het Nederlands dichten, ogenschijnlijk toch onaangetast door de taal van zijn nieuwe vaderland.

Maar jaren later kreeg ik ineens de bevestiging van de juistheid van mijn besluit.

We waren in 1974 terug in Indonesië, het land van mijn jeugd, en maakten kennis met oud-assistent-resident Mayor Polak die na de soevereiniteitsoverdracht had gekozen voor het Indonesiërschap.

Hij was getrouwd met een Balinese en zelf ook Hindoe geworden, een kleine bleke man met pikzwart geverfd haar.

Hij hield zich in leven met het schrijven van lesboekjes economie en maakte Nederlandse toeristen wegwijs.

Hij leidde ons rond in het nieuwe Surabaya en tijdens één van de tochten liet ik mij ontvallen: 'Wat een gigantische omweg is dat!'

Mayor Polak kwam niet bij van het lachen. Een gigantische omweg! Die uitdrukking had hij nog nooit gehoord. En toen snapte ik wat Leo Vroman moest missen en wat ik wel had: een eigentijds vocabulaire. Als je schrijver wilt zijn moet je in de buurt van je taal blijven, begreep ik.

54. Waarom het aantal slachtoffers van rampen tendeert naar een oneven aantal

Ik heb er niet eerder bij stil gestaan, maar nu het in mijn hoofd opkomt is het toch wel iets om over na te denken. Waarom hoor je eigenlijk nooit ronde getallen bij rampen? In eerste instantie verwacht je dat en komt het ook wel voor: 'enkele tientallen' of 'enkel honderden' slachtoffers is niet ongebruikelijk DIRECT NA het Gebeuren.

Maar daarna verwacht de nieuwsconsument exacte getallen, geen globale schattingen.

En dat geeft een probleem.

Het zou toch wel eens moeten voor komen dat bij een aardbeving, overstroming, slachtpartij of vliegtuigramp het aantal slachtoffers exact uit komt op een getal als 50 of 100 of 200 of precies 1000.

En wat doet de persvoorlichter dan?

Zo'n rond getal lijkt voor hem/haar heel sterk op een afronding door overheidsfunctionarissen die er gemakshalve een slag naar slaan. En dat is niet goed voor de reputatie van die overheid. Hoe preciezer je het aantal slachtoffers kan benoemen, hoe meer vertrouwen je krijgt.

Wee dus je gebeente wanneer je als persvoorlichter geconfronteerd wordt met zo'n precies tiental of honderdtal. Ik zou in zijn/haar plaats geneigd zijn een uurtje te wachten in de hoop dat één en liefst meerdere van de zwaargewonden alsnog het loodje legt: er zijn (goddank!) 103 slachtoffers te betreuren!

Maar als dat niet werkt, zou ik gaan voor 97.

Bij gefalsifieerde berichtgeving kan je beter iets te laag dan iets te hoog zitten om latere beschuldigingen van overdrijving te voorkomen.

En oneven getallen maken volgens mij toch nog net een wat preciezer indruk dan even getallen. Maar 99 is te verdacht dichtbij de onwaarschijnlijke 100. Ik zou dus gaan voor 97.

Dát is geloofwaardig. En er is echt niemand die zo'n namenlijst gaat natellen. Een fanatieke feitenchecker misschien. Maar zo'n Pietje Precies neemt toch niemand serieus!

55. Zwart

Ooit, toen Koot en Bie nog geregeld op de televisie te zien waren, bedacht ik een scene die wel bij hen zou passen. Dacht ik. Maar ik heb het nooit naar ze opgestuurd. Was het wel leuk genoeg vroeg ik mij af. Cor van der Laak zit samen met vrouw Cock en Wim de Bie te scrabbelen en ze bespreken een probleem dat Cor en zijn vrouw hebben: Zullen ze hun geadopteerde zoontje vertellen dat zij niet zijn natuurlijk ouders zijn? Of zullen ze het blijven verzwijgen? De Bie weet er niet goed raad mee, zucht maar eens en zegt: 'Ik zou maar wachten of hij er ooit zelf naar vraagt. Misschien komt hij er nooit mee!' Op dat moment komt het zoontje binnen, warm ontvangen door het drietal. En dat jongetje heeft een zwarte huid.

56. Raar Eten (1)

Ik heb een paar eet-afwijkingen waar ik me voor geneer.
Zo vind ik van kaas de wasachtige buitenkant het lekkerst.
Inderdaad, die stukjes rand die een gewoon mens van zijn
plakje kaas afsnijdt.

Waarom ik dat nu juist het lekkerst vind?

Ik vergelijk het met de appel, die in en direct onder de schil
de meeste vitamines bevat.

Misschien zitten de beste kaas-eigenschappen ook in en vlak
onder de schil.

Ik probeer maar wat, het is geen echt excuus.

De appelschil gooi ik trouwens gewoon weg.

Daar is niks aan.

Wie eet er nou een appelschil?

Ik ben toch geen varken.

57. Raar Eten (2)

Ik heb nog een andere eet-afwijking: ik eet graag zwoerd, de harde en/of taaie buitenkant van spek. De dikke varkenshuid, eigenlijk.

Als ik tafelgenoten dat stukje van hun vlees zie afsnijden maakt zich een ongehoorde vreetlust van mij meester.

Het heeft iets van een oer-instinct dat wakker wordt.

Ik geneer me, maar kan er niets aan doen.

Het beest in mij wordt wakker.

Als het familieleden betreft durf ik dat stukje hard vet vaak nog wel te vragen.

En eet het dan op terwijl hun medelijdende blik op mij rust.

Het kauwen duurt lang.

58. Raar Eten (3)

Mijn favoriete Indonesische gerecht is gebakken runderlong.
Paru goreng.

Een doodenkele Indische winkel verkoopt het.

Toko Ramee (bij de Albert Cuijp-markt in Amsterdam) had
het een paar jaar geleden nog.

En misschien nu ook wel.

Nu ik aan mijn derde gênante voedsel-afwijking toe ben
merk ik ineens de overeenkomst: ik kick op bijzonder
substanties. Het gladde wasachtige van kaaskorsten, de
zeemleren taaheid van zwoerd. En de sponsachtige
substantie van stukjes long.

Ze worden licht gemarineerd, door een mengsel van eieren en
rijstemeel gehaald en dan gefrituurd.

Als ik eenmaal paru aan het eten ben kan ik niet stoppen.

Achter elkaar verdwijnen de stukjes na enig verzaligd
kauwen in mijn maag.

Een paar ons. Een pond.

Het is lang gleden dat ik paru heb durven kopen.

Ik kan er niet vanaf blijven.

59. Tijdsgewricht

De term 'tijdsgewricht' ontviel mij onlangs in een stukje tekst. Sinds wanneer heeft de tijd gewrichten vraagt de lezer van zo'n woord zich natuurlijk onmiddellijk af. Ik was er al bang voor.

Volgens de taalkundigen is een gewricht (lat.: articulus / articulatio / junctura) een overgang tussen twee botten waarbij beweging mogelijk is. Met de nu geldende betekenis van tijdsgewricht (episode, periode in de tijd) heeft dat niets van doen. De tijd heeft geen gewrichten, kent wel afscheidingen in het continuüm.

Waar komt zo'n woord dan vandaan en waarom gebruik ik het zo klakkeloos?

Het is geen spreuk uit vroeger eeuwen en ook geen literaire vondst, om de simpele reden dat het geen verrassend nieuw en helder beeld oproept.

Het is wat je zou kunnen noemen een 'Jacobse en van Esje', woordgebruik van mensen die op anderen indruk proberen te maken door nieuwe – ter plekke verzonnen – termen op ze los te laten. Het 'dit is scheurgras, ach, ach, ach mewrouwetje' van Jacobse (Kees van Kooten voor jongere lezers) bij het tegen een lucratief tarief winterklaar maken van de tuin van een lief vrouwmensje is een goed voorbeeld.

Als het gaat om 'tijdsgewricht' denk ik dat het enkele decennia geleden iemand van het Ivo Opstelten-type een keer ingevallen is.

Ooit – mijn schatting is de jaren dertig – moet er een Opstelten geweest zijn bij wie tijdens een geïmproviseerde speech in plaats van 'tijdsperiode' of 'tijdvak' de term 'tijdsgewricht' ontviel. Vermoedelijk bij toeval, onwetendheid en de behoefte om indruk te maken. Het klonk net iets sjieker en deskundiger dan het bestaande woordgebruik. Dus werd het overgenomen door wat nu 'de media' heet. En zo ontstaat nieuwe taal, het is niet anders. Eenmaal ingeburgerd is elke uitdrukking goed, zolang men maar weet wat ermee bedoeld wordt. En dat is

iemand als Ivo Opstelten wel toevertrouwd. In zijn tijdsgewricht zal het erom zwaaien, zal er boter bij de vis

moeten komen, zullen schuldigen moeten boeten en gaat niemand vrijuit. En daar is wat hem betreft geen woord Frans bij! Elke avond oefent hij erop hoe hij zijn stemgeluid kan laten klinken als een definitieve uitspraak.

Als minister van justitie moest hij in 2015 aftreden, maar ik weet zeker: hij komt terug.

Iemand die zo zichtbaar geniet van wat hij eigenlijk niet kan maar toch zo graag wil, die gun ik dat wel. Ik zet het geluid wel elke keer uit als ik hem in het Journaal zie. Er zijn natuurlijk grenzen. Ook in dit tijdsgewricht.

60. Het land van de glimlach

Ter voorbereiding van een bezoek aan Thailand probeer ik veel te glimlachen.

De Thai doen dat de hele dag door en als toerist moet je je aanpassen, vind ik.

Waarom wordt er eigenlijk in Aziatische landen zoveel geglimlacht?

Veel reden bestaat daar eigenlijk niet voor als je voor een habbekrats lange werkdagen maakt en in een gammele hut woont.

En mooi is die glimlach vaak ook niet.

Wie geregeld naar het programma *Spoorloos* kijkt weet dat de Aziatische geboortemoeder die na een lange en zweterige tocht gevonden wordt meestal een schrikbarend aantal tanden mist in haar blijde glimlach.

Op onderzoek naar de redenen voor de veelvuldige

Aziatische glimlach kom ik op internet niet veel tegen.

Alle reisbureaus geven er hoog van op, maar een verklaring ho maar.

Wel zie ik een verontrustend onderzoek van de Japanse psychiater Makoto Natsume.

Het schijnt dat veel Japanse vrouwen die in de dienstverlenende sectoren werken contractueel verplicht worden permanent te glimlachen.

Die perma-lach kan tot depressies leiden, constateerde de psychiater en geeft ook RSI-klachten.

Gelukkig vind ik in mijn reisgids dat ze in Thailand allerlei soorten glimlach hebben, zodat de gezichtsspieren gevarieerd gebruikt worden.

Geen lippen-RSI in het land van de veelvoudige Thaise glimlach.

Standaard is de *Yim tak tai* ofwel de beleefde glimlach.

Maar soms doet de Thai een *feun yim*, als hij eigenlijk niet wil glimlachen, maar zich gedwongen voelt dat te doen.

Als ik weet hoe het moet wordt de *feun yim* vermoedelijk mijn favoriete eigen glimlach in Thailand. Ook aantrekkelijk om te oefenen lijkt me de *yim cheuat cheuan*, de winnaars-glimlach.

Maar wat te denken van de *yim sao*, de glimlach die droefheid verbergt.

En de *yim yor*, de glimlach waarmee je iemand bespot?
Zo zijn er tenminste een dozijn verschillende glimlachen waar een Thaise man of vrouw je op kan trakteren.

Het valt voor de toerist niet mee onderscheid te maken tussen die verschillende soorten glimlach, waarschuwt de reisgids.

Daar maak ik me eigenlijk geen zorgen over.

Of een Thai bezig is me te bespotten of zich de winnaar in ons contact vindt, mijn zegen heeft hij.

Wel ga ik op zoek naar de details van de *yim mee lay-nai*, de glimlach die aankondigt dat je belazerd gaat worden.

Als ik die glimlach leer te herkennen kan dat een hoop euro-baht schelen.

Het grootste risico bij het reizen in Thailand lijkt me dat de Thai natuurlijk denken dat hun glimlachtaal universeel is.

Ze zullen de glimlach van de toerist dan ook ongetwijfeld met die sleutel vertalen.

Het meest zorgen maak ik me daarom over de vraag hoe de Thai die ene glimlach die ik in mijn mars heb zullen interpreteren.

Heb ik misschien zonder het te weten een *yim tak than*-glimlach die zoveel wil zeggen als: zie je wel dat ik gelijk heb?

En wat zal er gebeuren als ik straks in Thailand hele dagen met die irritante glimlach rondloop?

Toch eens gaan uitzoeken hoe het staat met het geduld van de Thai.

61. Over Paul de Leeuw

Ik hoorde ooit van de dochter van Netty Rosenfeld dat na de dood van haar moeder Freek de Jonge een paar keer aan de telefoon was om te melden dat hij graag bij de begrafenis wilde spreken.

Omdat elke relatie tussen Netty Rosenfeld en hem ontbrak vonden ze het een beetje raar dat hij dat wilde. Zou hij verlegen zitten om aandacht?

Hoe meer hij aanhield hoe meer de familie er een weerzin tegen ontwikkelde. Ze slaagden er ten slotte in om met een helder NEE de komiek van zich af te houden.

De indruk dat hij geen moment zonder aandacht kan heb ik ook bij Paul de Leeuw. Hij is niet één van mijn favoriete verschijningen, moet ik eerlijk melden. Maar al zappend kom ik hem tot mijn chagrijn toch ongehoord vaak tegen.

Het lijkt wel alsof hij elke gelegenheid aangrijpt om voor een camera te verschijnen met dat 'wat ben ik toch leuk'-hoofd.

Een paar jaar geleden had hij een programma bedacht dat iedereen hem afraadde ('Paul, neem nou eens een jaartje vrij') en dat ook ernstig flopte. Zelfs de naam is mij ontschoten.

Goddank, dacht ik, eindelijk een seizoen zonder Paul de Leeuw. Maar binnen een week had hij weer iets anders bedacht en dat de VARA door de strot geduwd. Op zijn website zie ik de bevestiging van mijn vermoeden: afgezien van zijn eigen shows zoekt Paul de Leeuw continu naar programma's van anderen, om zich er even te laten zien.

En zijn hoofd begint er ook naar te staan.

Paul de Leeuw is in de loop van de tijd de vleesgeworden Smiley geworden. En ik vrees dat hij dat prachtig vindt.

62. Bericht uit Hua Hin

Hua Hin is de oudste badplaats van Thailand. En wij zijn er om de winter van Bibberland te ontvluchten.

In 1923 liet koning Rama VII hier een buitenhuis bouwen en uit dezelfde tijd dateert het pittoreske treinstation en het weidse Railway Hotel.

Midden door de stad dendert meermalen per dag luid toeterend een trein die mensen uit Bangkok aanvoert.

En masse brengen ze de dag aan zee door, de strandstoelen natuurlijk overdekt door een dak van parasols.

Zon op je huid, daar word je bruin van, dat moet koste wat kost vermeden worden.

De 6000 7-Eleven winkels die Thailand telt en die je in Hua Hin ook in groten getale vindt, bevatten naast voedsel en drank ook allemaal een schap witmakers voor de huid.

's Avonds wordt de avondmarkt bezocht, waar talloze eetstalletjes gereed staan.

De toeristen voeden zich met de onvolprezen Thaise curry's en de plaatselijke visvangst, Thaise families daarentegen zitten feestelijk aan de steak-met-patates, een glaasje rode wijn erbij voor de culinaire toets.

Het buitenlands toerisme in Hua Hin betreft vooral bejaarde blanke mannen, valt me op.

Veel van die oude knarren zie je trots hand in hand met hun pakweg 18-jarige Thaise vriendin op pad gaan. Of zou het misschien toch zijn dochter zijn?

Zij is gekleed in een ondeugend gesneden minibroekje, hij - naar mijn oordeel nogal onbezonnen - in royale korte broek die laat zien dat hij 0-benen heeft.

Die heeft zij dan in elk geval niet geërfd.

Waarom moeder niet meeloopt is geen vraag: Thai lopen niet, die nemen de tuktuk. Dochterlief doet het dus alleen om papa te plezieren, en dat levert roerende taferelen op. Vooral dat innige hand in hand lopen raakt me diep, dat zie je in Nederland dochters niet zo gauw doen met hun vader.

Of is zij toch zijn nieuwe liefde?

Tolerantie op seksueel gebied is groot in Thailand.

Zo zijn er diverse gradaties van man- of vrouw-zijn die hier

probleemloos geaccepteerd worden: boeddhisme is een zachtaardige religie.

Curieus is wel dat in de Thaise taal elke door een man uitgesproken zin moet eindigen met 'krap' terwijl vrouwen hun zinnen eindigen met 'ka'.

Een cultuur die tolerant is ten opzichte van allerlei vormen van seksualiteit heeft een taal die de gebruikers dwingt voortdurend aan te geven tot welk geslacht zij behoren. Dat is pas pech hebben!

Hoe iemand die zich vrouw voelt in een mannenlichaam of omgekeerd dat oplost heb ik niet kunnen achterhalen, mijn Thais is daar onvoldoende voor.

63. Taalvondst

Sommige uitdrukkingen in de Nederlandse taal zijn - zeker weten - ooit literaire vondsten geweest, door iemand opgeschreven in zijn werkkamertje, waarna hij zich een tijdlang gelukkig voelde. Zeker een kwartier wel. Van die uitdrukkingen moet toch eens een lijstje gemaakt worden. Een mooie vondst vind ik: *Een gat in de lucht springen*. Een beeldend gezegde en iedereen begrijpt meteen wat ermee bedoeld wordt. Cruijff kon het prachtig. Na een door hem gemaakt doelpunt uitte hij zijn geluk door één arm omhoog te steken en zijn lichaam volgde dan hoog de lucht in. Om eenmaal teruggekeerd op de grond, tamelijk flegmatiek, enigszins sjokkerig naar de middenstip terug te lopen.

64. Kanjer

Ik bak niet vaak een ei voor mezelf maar toen ik onlangs in de schappen van onze grootste grutter het pak zag staan met in stevige letters 'Kanjers' erop, aarzelde ik geen seconde. ALS ik een ei wil, dan wil ik ook een EI. 'Vrije uitloop' stond erop en 'Blijde kip' en de producenten, de Gebroeders van Beek hadden zich verzekerd van het 'Beter Leven'-etiket. Ook ethisch was ik dus aan alle kanten gedekt als ik zo'n joekel – want ze waren echt tweemaal zo groot als een gewoon ei – in mijn koekenpannetje wierp. Maar toen mijn tenger gebouwde gade met haar kleine handen vanochtend zo'n Kanjer voor zichzelf pakte, zag ik ineens hoe groot hij was en bekroep mij onverhoeds sterke twijfels en plaatsvervangende rectale angstgevoelens.

Ik had tot dan toe voetstoots aangenomen dat de Kanjers geproduceerd werden door extra grote kippen. Kanjer-kippen, die de ene joekel na de andere legden. Maar wat als dat niet zo was? Mogelijk werden Kanjers achteraf geselecteerd uit de duizenden eieren die de sorteerdere passeerden. Misschien trof ELKE kip, ongeacht haar omvang en de capaciteit van haar rectum, af en toe het noodlot dat een extra groot ei in haar binnenste was ontstaan en met veel pijn, gekreun en vergeefs smeken om een epidurale injectie uit haar sneue achterwerkje geperst moest worden. Waarna zo'n legkipje minstens een dag of twee zou moeten bijkomen, geestelijk ondersteund door haar buurtjes. Na die herstelperiode eerst stapje voor stapje de vrije uitloop in, dan na gepaste tijd voorzichtig gaan zitten voor de volgende worp, in angst en vreze voor weer opnieuw een Kanjer.

Als dát de voorgeschiedenis was van de door mij geconsumeerde Kanjers, dan was ik in feite een dierenbeul en zou ik me voortaan moeten beperken tot het Kleine Ei. Op zoek naar informatie over de ontstaanswijze van de Kanjer kwam ik nergens. De gebroeders Van Beek lieten op hun website weten:

'Extra grote vrije uitloop eieren voor de stevige trek.

Gezond, lekker en vooral groot. Deze XL eieren worden gelegd door kippen die wanneer ze maar willen vrij buiten

lopen tussen gras, struiken en bomen. Het dagelijkse menu bestaat naast voer uit onder meer rupsjes en wormen. En daar worden ze blij van!"

Typische onverschillige mannentaal. Als zij de gezusters Van Beek waren zouden ze zéker een geruststellend zinnetje hebben toegevoegd over de rectale zorg bij de productie van deze jumbo-eieren en de mogelijkheid van een keizerssnede. Nu kan ik op z'n best hopen dat het toch extra grote kippen zijn bij wie deze eieren ontstaan. Maar zekerheidshalve stop ik toch maar met de Kanjers. Aan een spiegelei-gebakken-pijn heb ik geen behoefte.

65. Vooruitblik

Onlangs zag ik een groepje Indische en Hollandse AOW-ers op de televisie met smaak herinneringen ophalen aan de jaren vijftig. De tijd dat zij elkaar in den Haag met fietskettingen te lijf gingen. De Nozems tegen de Indo's. Mooie tijden waren dat! Wie nu 'indische gangs' googelt krijgt weinig te zien, de sporen zijn uitgewist. Alleen Woody Brunings tref je op internet aan met een herinnering: 'Wat mij altijd bij zal blijven is dat een leeftijdgenoot op een avond, hysterisch, bijna de ouderwetse deurbel uit de muur rukte. Ik moest het in die tijd gevreesde wapen, de fietsketting, onmiddellijk van onder mijn bed (de schuilplaats) halen en hem volgen. Wat was het geval? Een paar Belanda's hadden het lef gehad hem 'door maar door' aan te kijken en dat moest dus subiet afgestraft worden.'

De Hollandse en Indische oudjes keken er nu met genoegen op terug. Het percentage leren jasjes was ondanks hun gevorderde leeftijd hoog, maar dat was ook het enige overblijfsel van hun protest-jeugd.

In de jaren zeventig kwamen grote aantallen Surinamers naar Nederland, een deel werd door drugsverslaving crimineel. Maar ook deze groep vond uiteindelijk zijn plek in de samenleving.

En nu hebben we dan de Marokkaanse nozems. Ook dat gaat wel voorbij, zou je als reactie mogen verwachten van de weldenkende autochtone meerderheid. Maar de paar duizend deugnieten en de paar honderd extremisten uit Marokkaanse hoek hebben geleid tot een totale ommezwaai in het politieke landschap. Hypes en andere vormen van overreactie lijken het gewonnen te hebben van de redelijkheid.

In 2002 mocht ik voor het weekblad Vrij Nederland een enquête doen onder leerlingen van ROC's, giga-scholen voor middelbare beroepsopleidingen met tienduizenden leerlingen. Zeker, een procent of 10 had extremistische opvattingen en stond achter het geweld van El Quaida. Maar de overige 90% verbaasden mij méér. Als je vroeg wat zij belangrijk in het leven vonden zeiden de Hollandse leerlingen dat zij vooral een leuk bestaan wilden. Maar de Turkse en Marokkaanse

leerlingen vonden godsdienst en gehoorzaamheid aan de ouders het belangrijkste. Ze deden me in hun antwoorden nog het meest denken aan de Hollandse jeugd in het brave, door religieuze verschillen verzuilde Nederland van de jaren vijftig. De Marokkaanse en Turkse jeugd is de Hollandse jeugd van 50 jaar geleden, overgeplant in de 21ste eeuw! Geen wonder dat zij moeite hebben zich aan te passen aan de vrijgevochten, op snelle bevrediging van alle behoeften gerichte Hollandse maatschappij.

Maar ook dat zal voorbij gaan, integratie gaat soms langzaam, maar is een niet te stuiten proces. In 2035 vraagt de 6-jarige Khadija aan haar 60-jarige Marokkaanse opa Abdulkader: opa, hoe was het vroeger in Nederland? Lekker rustig, zal hij antwoorden, veel minder stormen en overstromingen dan nu. Dat hij met wat vriendjes af en toe de homofiele buurman uitschold, aan die jeugdzonde denkt hij weinig meer. Maar hypes zijn er in 2035 nog steeds.

Abdulkader overweegt te gaan stemmen op de 72-jarige politicus Geert Wilders die een campagne is begonnen tegen het toenemend aantal Engelsen die, nu hun eiland is ondergelopen, op boomstammen en vlotjes komen aandrijven, zich clandestien vestigen in afbraakwijken en weigeren de Nederlandse taal te leren. Ook houden zij vast aan hun eigen achterlijke Presbyteriaanse godsdienst. Enkele extremisten schijnen van plan te zijn een nieuw Engeland te vestigen in de duinen van Scheveningen.

'Genoeg is genoeg' is de nieuwe slagzin van Geert Wilders en Abdulkader is geneigd het daarmee eens te zijn. Als Nederlander moet je grenzen stellen.

66. Equus

Ex-jockey en thriller-schrijver Dick Francis was ervan overtuigd dat paarden een eigen denkwereld hadden, waar je als mens geen contact mee kreeg.

Maar als je veelvuldig met paarden omging, meende hij, voelde je dat er heel wat méér in die dieren omging dan hun gedrag liet zien.

Zag je in een weiland een groep paarden bij elkaar staan, dan kon je er zeker van zijn dat er stilzwijgend gecommuniceerd werd.

Hoe?

Telepathie? Lichaamstaal? Briesen? Een combinatie van dat alles?

Dick Francis hield het op een alleen aan paarden bekende geheimzinnige vorm van communicatie.

Er zijn ook door anderen dan Dick Francis boeken vol geschreven over de psyche van paarden, maar aangezien paarden niet kunnen lezen (dat hun ogen aan de zijkant van hun hoofd staan maakt het ook iets lastiger) hebben we geen idee wat ze vinden van de veronderstellingen van de zgn. paardenfluisteraars.

Toch kan de gewone mens wel iets opvangen van de wijze van communiceren van paarden. Als je tijdens paardenraces de voorste paarden naast elkaar ziet draven wordt er onderling stevig gevloekt. Dat ZIE je gewoon.

Na duizenden jaren domesticatie staat één ding staat als een paal boven water: paarden zijn – terecht of onterecht – doordrongen van het feit dat ze de mens nodig hebben om te overleven. Paarden hebben dus besloten dat ze onze trouwe viervoeter willen zijn.

En dat doen ze tot op het genante af.

Paarden houden bijvoorbeeld altijd de fictie overeind dat ze met een ruiter op hun rug méér kunnen dan zonder.

Kijk maar eens naar de zogenaamde dressuur: Anky van Grunsven op Bonfire.

Denk je nou echt dat zo'n intelligent paard die trippeltrappel pasjes niet zou kunnen doen zonder Anky op z'n rug?

Onzin natuurlijk, zoals elke dressuur-ruiter in zijn hart wel

weet.

Het leren van die dwaze, onnuttige en ook wel vernederende bewegingen doen Bonfire c.s. alleen omdat ze dat zelf willen. En zo'n dressuurproef zouden ze moeiteloos zonder ruiter kunnen doen. Muziek is niet eens echt nodig, maar geeft voor een paard het begin van de proef aan.

Toch, áls het geprobeerd wordt (en dat is wel eens gebeurd) beweegt het dressuur-paard niet.

Het kijkt wel uit. Want het overeind houden van de fictie dat ze een ruiter nodig hebben is onderdeel van de relatie tussen mens en paard.

De beloning van het paard: een aangenaam en rustig bestaan zonder roofdieren die je bespringen en waartegen je weinig verweer hebt. Dat die roofdieren allang niet meer in de buurt zijn, dat weten paarden natuurlijk niet.

Ze gaan dus blijvend voor die lucratieve relatie met de mens en tolereren ook geen afwijkend gedrag bij collega's.

Een mooi voorbeeld zag ik op een youtube-filmpje over een hindernisrace. Eén paard had zijn rijder afgeworpen bij het springen over een heg en rende vervolgens alles en iedereen voorbij. Hij liet zien dat je als paard zónder jockey met twee vingers in je neus een race kan winnen. En je kon zien dat de andere paarden dat niet pikten.

Bij de finish werd de jongeman streng toegesproken door de regerende hengst Fading Steel: mensen vernederen, dat doen wij niet, Archibald Junior. Terug in je hok! En Archibald heeft – naar het schijnt – nooit meer zijn jockey afgeworpen.

67. Calais

In het nieuws was een tijdlang de opeenhoping van vluchtelingen bij het Franse plaatsje Calais, waar zij probeerden als verstekeling in boten en vrachtwagens naar Engeland te komen.

Na enige tijd hield de berichtgeving erover op.

En ik weet waarom: de vluchtelingenstroom is te water gegaan. De kortste afstand tussen Frankrijk en Engeland ligt in het Nauw Van Calais (Strait of Dover): iets meer dan 30 kilometer.

Honderden, misschien wel duizenden mensen hebben die afstand in de afgelopen eeuw om sportieve redenen gezwommen, dus zonder hulpmiddelen.

De snelste zwom het stuk in ongeveer 7 uur.

Meestal voer naast de zwemmers een klein bootje waarin de trainer of echtgenote klaar zat met voedsel en drank en tegelijk in de gaten kon houden of er grote boten in de weg voeren.

Want per etmaal passeren zo'n 400 schepen het kanaal.

Vluchtelingen die zo'n motorbootje kunnen bekostigen zullen het zwemmen wel overlaten aan minder gefortuneerde vluchtelingen, maar een zwembandje kan iedereen wel betalen.

Ik zie al voor me hoe een kleine motorboot een rij van zwembandjes voorziene naakte Syriërs aan een lang koord het Nauw van Calais over trekt.

Natuurlijk kost dat wat, maar als je voor 100 of 200 euro naar je walhalla getrokken kan worden, dan vindt iedereen dat geld wel.

Ze smeren zich dik met vaseline in, vertrekken in alle stilte om 12 uur 's nachts van Calais en komen 4 á 6 uur later in het pikkedonker in de buurt van Dover aan wal.

Niemand die het ziet!

Ze trekken de droge kleren aan die ze in het bootje achtergelaten hebben, leveren hun bandjes in voor de volgende groep en beginnen aan een nieuw leven in het beloofde land.

Waarom Engeland?

Omdat de vertegenwoordigers van die koloniale mogendheid destijds te beroerd waren de taal van hun kolonies te leren en de bevolking dwongen Engels te spreken als ze iets gedaan wilden krijgen van de overheersers.

En zo werd het Engels de wereldtaal.

Vluchtelingen gaan uiteraard het liefst naar een land waarvan ze de taal verstaan.

En nu betaalt de UK voor de arrogantie van vroeger generaties.

Eigen schuld dikke bult!

68. Over de nipple frog

'Misschien bestaan er toch tepelkikkers,' opperde ik.

Mijn gade hapte.

'Wat zijn tepelkikkers?' vroeg ze.

Ik keek van opzij naar haar tengere Indische hoofd met de ferme ronde kin onder haar brede,

aarzelende mond. Altijd zou ik van haar houden.

'Ik weet niet of je het aankunt en het is ook niet veel meer dan een theorie van mij. Dus hou me ten

goede. Maar als je de evolutie serieus neemt is het logisch.

Elk weiland heeft een boerensloot en daar zitten kikkers. Die springen wat rond in het weiland, floepen hun tong om een muskiet. En op

dat weiland lopen koeien melk te produceren, in overvloed.

Ligt het dan evolutiegewijs niet voor de hand dat er ooit een kikkerras ontstaat dat die koeien melkt? Ze springen omhoog, floepen hun tong om zo'n tepel en zuigen een onsje melk weg.

Klaar! Niet meer dat eindeloze wachten op een mug, gewoon even bengelen aan zo'n uier.'

'Gatverdamme, hou op.'

'Hoor eens, je vroeg ernaar. En jouw reactie is precies waar de boerengemeenschap zo bang voor is. Niemand drinkt meer melk als ze weten dat er ook kikkers aan die uiers gehangen hebben. Dus is er een groot zwijgen over die nipple-frogs.

Gekke-koeienziekte, onzin, die beesten worden gewoon kriegel van die kikkers aan hun tepels. Zo is dat, en het tergt me dat niemand daar ooit over schrijft.' 'Gebeurt er helemaal niets aan?'

'Jawel. Als je goed oplet, dan zie je dat de boeren er wel iets op bedacht hebben. Steeds meer koeien krijgen tepeldopjes. Dat is zogenaamd om ze steriel te houden. Maar die dopjes vallen vaak af als de druk van de melk toeneemt en de tepel zwelt. Dus het laatste nieuws is dat ze geprobeerd hebben koeien te fokken met een soort schroefdraad-tepel, waar je zo'n dopje op kunt draaien.'

Ze kraaide even, goddank kon ik haar nog steeds laten lachen.

'Maar dat is niet gelukt. En nu zijn ze bezig met een bajonetsluiting. Als een koe tepels heeft met twee kleine bultjes erop, tegenover elkaar, dan kun je een dopje maken dat je eroverheen schuift en dan een kwartslag draait en dat dan vastzit. Ik ga het niet tekenen, je neemt het maar van me aan. En dát schijnt wel kans te hebben, die knobbeltjes kun je wel fokken.'

De evolutietheorie was een van mijn stokpaardjes, dat wist ze wel.

69. Paranormaal (2)

Het verbaast me achteraf hoeveel ik gelezen heb in de tijd dat ik nog geregeld boeken las.

Zelfs in de brave literatuur van de 19e eeuw was ik geïnteresseerd en ik stuitte daarbij op een schrijfster die zowaar nog goed leesbaar was: Elise van Calcar-Schiotling. Schrijfster, feministe maar ook – en dat was nieuw voor mij – aanhangster van het spiritisme.

En dan niet het spiritisme als nieuwe geloofsvorm, maar spiritisme als wetenschap.

Ja, ja, we weten het niet meer maar er is een tijd geweest, ruim een eeuw geleden, dat de mens probeerde te bewijzen dat er zoiets bestond als een hiernamaals.

Men nam geen genoegen meer met domweg geloven in een leven na de dood.

Te meer omdat je geacht werd je leven zodanig te leven dat er na de dood een beloning op je wachtte: opname in de hemel.

Waarom al die moeite doen als er géén hiernamaals bestond? Het waren vooral dominees die hun best deden eens en vooral te bewijzen dat er méér is tussen hemel en aarde dan wij denken.

Het was eigenlijk heel logisch dat juist bij die groep de behoefte aan waarheidsvinding groot was. Maar hoe kon je bewijzen dat er een leven na de dood was?

Er werd veel geëxperimenteerd met mediums die pretendeerden in contact te staan met geesten van overledenen.

En men deed dan veel moeite om te zorgen dat die mediums géén voorkennis hadden over degenen die ze tijdens de seance iets zouden vertellen over gestorven familieleden.

Maar zoals je ook nu nog op onze TV-zenders elke nacht en in de vroege ochtend kan zien bij de toekomst-voorspellers, is het voor getrainde bedriegers niet zo moeilijk ter plekke de slachtoffers alle wetenschap te ontlokken die nodig is om ze alles te doen geloven wat je zegt.

Alhoewel sommige mediums frappante resultaten boekten en menigeen - ook wetenschappers van die tijd - ervan overtuigd

raakte dat het hiernamaals bewezen was, bleef het echte keiharde bewijs uit.

Vrienden maakten afspraken met elkaar dat wie het eerste stierf, precies een etmaal na het tijdstip van overlijden een teken zou geven aan de ander.

En aangezien er op elk moment van de dag wel een geluid hoorbaar is of een windvlaag zich laat voelen, gebeurde er op het afgesproken tijdstip altijd wel iets dat als een teken kon worden uitgelegd.

Maar na enkele decennia ontstond het besef dat ook langs deze weg geen afdoend bewijs te leveren was.

Tegen het eind van de 19e eeuw begrepen de dominees dat het spiritisme een doodlopende weg was. Er zat niets anders op dan in vredesnaam toch maar te geloven in God en het hiernamaals.

Of de radicale weg te volgen die dominee Francois Haverschmidt (Piet Paaltjens) in 1894 koos: zelfdoding.

We weten nu dat hij er toen achter is gekomen.

Maar helaas kan hij ons er geen kond van doen.

En zo zal het altijd wel een raadsel blijven of er leven is na de dood. Het veiligst lijkt mij om er van uit te gaan dat er in elk geval leven is vóór de dood, en in die tijd zoveel mogelijk het nuttige met het aangename te verenigen.

70. Gevecht

Ik herinner me nog goed hoe mijn moeder in het Japanse interneringskamp met een andere moeder slaags raakte over een steelpannetje. Ze trokken er allebei aan en sloegen elkaar met de overblijvende hand. Mijn moeder was haar hele leven een keurig nette dame. Maar je moest in de oorlog wel van haar steelpannetje afblijven!

Misschien dacht ik aan haar toen ik in 1972 als mede-eigenaar van opinieonderzoeksbureau Inter/View aan een landelijk representatieve steekproef van 312 Nederlandse huisvrouwen liet vragen of zij wel eens gevochten hadden. 56% bevestigde dat en het merendeel bleek dat op de lagere school gedaan te hebben. Onderlinge ruzie thuis en opkomen voor een broertje of zusje waren de meest voorkomende aanleidingen. Het meest verrassend vond ik het antwoord op de vraag: Heeft u toen gewonnen?

41% van de ruziemaaksters wist het niet meer, 28% zei gewonnen te hebben en 12% dat ze de strijd verloren hadden. In 19% van de gevallen was het gevecht onbeslist geëindigd. Je zou verwachten dat er evenveel winnaars als verliezers in zo'n vechtpartij zijn, maar het aantal winnaressen blijkt ruim twee keer zo groot als het aantal verliezers.

Hoe kan dat? Ik bedacht destijds drie mogelijke verklaringen:

- a. er is vaak 2 tegen 1 gevochten of erger. Dan krijg je vanzelf meer winnaars dan verliezers. Maar eerlijk is anders.
- b. de opgaven kwamen van meisjes en die zijn op de lagere school vaak wat groter dan jongens van dezelfde leeftijd. In 'gemengde' gevechten wonnen de meisjes dus vaker.
- c. verliezers vergeten vaker de uitslag van het gevecht dan jongens.

Een vervolgonderzoek was eigenlijk nodig om meer helderheid te krijgen. Maar het is er niet van gekomen. Mijn moeder won trouwens wel dat gevecht om het steelpannetje. Alhoewel zij De Korte van zichzelf heette was ze vrij lang. Naamgrapje van een voorvader vermoedelijk, toen hij in de Napoleontische tijd een familienaam moest opgeven bij de burgerlijke stand.

71. Cuisine-taal

Ik ben verslaafd aan voedsel. Zeker éénmaal per dag heb ik een maaltijd nodig om niet van slapte om te vallen en – laat ik eerlijk zijn – soms wel twee- of driemaal!

Een slechte gewoonte, dacht ik eerst, daar kom ik wel weer vanaf.

Maar langzamerhand moet ik toegeven: ik kan niet zonder eten.

Dus heb ik, inmiddels op de leeftijd der wijzen gekomen, besloten met mijn zwakte te leven en gewoon door te gaan met het nuttigen van voedsel.

Met één beperking: ik wil uitsluitend lekker eten!

En er is geen kookkunst die daartoe meer mogelijkheden biedt dan de Aziatische.

De arrogante Franse liflafkeuken, de Engelse pies, de koude smörrebröd-happen uit de Scandinavische hoek, ik geef ze graag cadeau voor wat de Aziatische keuken biedt.

Maar de grote vraag is altijd: wat te bestellen?

Mijn (geringe) kennis van het Maleis komt nog goed van pas in Indonesië en Maleisië, maar in Thailand kom ik toch vaak voor problemen te staan.

In het foodcourt van het shopping center lopen mijn gade en ik verlangend langs alle stalletjes die zich daar gevestigd hebben en hun specialiteiten ter plekke voor je klaar willen maken. Een kleine 30 superkoks en kokkinnen die je vragend aankijken: wat wil je hebben?

Boven de toonbank waarop zij het resultaat van hun toverkunst straks voor je zullen neerzetten hangen onduidelijke maaltijdfoto's en hun kleine menu.

Bijvoorbeeld:

เนื้อ ผัด ลูกพีช

เนื้อ ด้วยใบโหระพา

เนื้อ ผัด พริกเขียว

เห็ดทอด เนื้อวัว รสเผ็ด

Alleen al de Thaise letters maken een gerecht ongelooflijk lekker, maar willekeurig één van de vier aanwijzen doe je toch niet zo gauw. Gelukkig hebben ze ook in Thailand Google-vertaal ontdekt en bij elk van deze recepten staat wat het letterlijk betekent:

Fried beef with peaches.

Beef with basil.

Fried beef with green peppers.

Mushroom fried spicy beef.

Gek genoeg is dan ineens het magische eraf. Gebakken vlees met perzik? Vlees met basicilum? Niks bijzonders! En zo rennen mijn gade en ik alle stalletjes af op zoek naar die éne Engelse vertaling die aangeeft hoe lekker het in het Thais smaakt. Maar Google-vertalingen zijn helaas smakeloos.

Uiteindelijk wijs je bij stal 23 maar iets aan. Nummer drie: hot en sour beef.

En dan zie je het wonder voor je ogen gebeuren: een beetje van dit, een beetje van dat, een lepeltje zus en een handjevol zo.

In de wok, uit de wok, weer in de wok. Na vijf minuten zet de kok een bord geurig voedsel voor je neus en neemt met een buiging 40 Baht in ontvangst (ongeveer 1 euro). En na de eerste hap besef je: de Thaise menukaart zal altijd een groot raadsel blijven. Maar wát je ook aanwijst, het resultaat is altijd hetzelfde: godenspijs!

72. Rekenkunst

Als je iemand van de huidige 1 meter 90 generatie zou vragen: 'wat is de grootste gemene deler?', dan vermoed ik dat je het vaakst als antwoord krijgt: De Postcode-loterij. Of simpelweg: de Politiek.

Vraag je naar het 'kleinste gemene veelfout' dan maakt Maradonna een goede kans bij het oudere publiek, de jongeren zullen eerder aan een muizenplaag denken.

Ik herinner me van mijn schooltijd nog het gezamenlijk opdreunen van tafels. Tafels? Ja, tafels. Eénmaal zeven is zeven, tweemaal zeven is veer-tien, driemaal zeven is één-en-twintig...

Het klonk als je buiten liep en de klassen hoorde als kerkgezang. Maar het hielp wel een aantal getallencombinaties in je geheugen vast te spijkeren. Driemaal zeven is één-en-twintig, daar hoeft ik niet over na te denken. Dat reken ik ook niet uit, ik weet dat het zo is.

Nuttige dressuur dus.

Maar ik herinner me ook dat we op een gegeven moment te maken kregen met begrippen als priemgetal, grootste gemene deler en kleinste gemene veelvoud. Daar moest wél bij nagedacht worden en bij deze begrippen ontstond dus een tweedeling tussen de kinderen die het snapten en zij die het pas na een grote worsteling onder de knie kregen. Of helemaal nooit.

Nu, bijna 70 jaar later, vraag ik me af waar dat voor nodig was. Zelf ben ik altijd een grage cijferaar geweest, maar de grootste gemene deler en het kleinste gemene veelvoud heb ik nooit hoeven te gebruiken bij de berekeningen die ik maakte als assistent-accountant, als marktonderzoeker en als budgetverantwoordelijke uitgever. En ook het priemgetal had in het werkelijke rekenbestaan geen plaats.

Waarom hebben we dan ooit moeten leren wat het was en hoe je het berekende? Voor wiskundestudenten vermoedelijk wel zinvol, maar zinloze tijdsbesteding op de basisschool en vernederend voor de minder getalenteerden. Maar goed dat het van het lesrooster is verdwenen. Toch?

73. Ledematen (1)

Ledematen hebben is een gemak dat je pas onderkent als je er één of meerdere moet missen.

Ik geef toe: een opener deur om in te trappen is moeilijk te bedenken..

Maar het is het begin dat ik nodig heb om een onverwachte keerzijde van het hebben van ledematen te kunnen belichten. Want er zijn mensen die het sterke gevoel hebben dat zij een arm of been aan hun lijf hebben dat eigenlijk niet bij dat lijf behoort. Het is een doodeng, 'alien' aanhangsel aan hun lichaam, dat ze graag verwijderd willen hebben.

Natuurlijk, rationeel beseft zo iemand wel dat het staan bevorderd wordt door het hebben van twee benen, maar dat éne been HOORT NIET BIJ HEM/HAAR. En dus staat hij/zij liever op één been en een kruk of een kunstbeen dan op beide

benen. Deze gelukkig vrij zeldzame behoefte heet apotemnophilia. Prijs u gelukkig als u daar geen last van hebt, want een oplossing voor dit probleem is lastig te vinden. Wil een man een vrouw worden dan zijn daar medische wegen voor die chirurgen zonder problemen bewandelen, mits vastgesteld is dat de betrokkene echt aan gender dysphoria lijdt.

Maar wie een chirurg benadert met het verzoek één (of soms zelfs beide) benen te verwijderen vanwege apotemnophilia, stuit op een bot 'apotempNO'.

Een slimmerik heeft inmiddels uitgedokterd hoe je de chirurg toch kan dwingen een lichaamsdeel te verwijderen.

Steek gewoon het been of je arm in een diepvriezer en haal die er pas weer uit als het vlees niet alleen stijf bevroren maar zelfs volledig afgestorven is.

En dan snel per taxi naar de eerste hulp!

Het werkt elke keer.

Verbranden zal vermoedelijk ook wel effectief zijn, maar is natuurlijk véél pijnlijker.

Dat ga ik niemand aanraden, er zijn grenzen.

Gelukkig beperkt de kwaal – want zo mag je het toch wel noemen – zich tot uiterlijkheden zoals armen en benen.

Want God beware de mens die ineens het sterke gevoel krijgt dat zijn hart of lever, zijn linker nier of zijn galblaas eigenlijk niet bij hem hoort. De enige optie die je dan hebt is de betrokkene via hypnose ervan te overtuigen dat hij een succesvolle transplantatie achter de rug heeft. Dán is hij mogelijk ineens dankbaar voor het vreemde in zijn lijf. Zo'n hypnotische suggestie kan wellicht ook een oplossing zijn voor de apotemnophilia-lijdens.

Maar het meest overtuigend lijkt me dan toch eerder een échte transplantatie. Breng 2 apotemnophilialijders bij elkaar en wissel via een door hen bewust beleefde operatie hun benen om.

Het vijandige been zijn ze dan allebei kwijt en ze hebben allebei een transplantatie-been dat ze vermoedelijk wél als ersatz kunnen accepteren.

Want dat is wel vreemd maar niet 'alien'.

Me dunkt, hier heb ik idee te pakken waar ook chirurgen zonder gewetensbezwaar aan kunnen meewerken, want er wordt geen onherstelbare schade aangebracht: beide lichamen blijven compleet...

Heeft u vrienden, kennissen, collega's of familieleden met apotemnophilia, zend ze dan zonder omhaal dit bericht door! Haal ze er desnoods voor uit de vrieskamer van hun slager.

74. Ledematen (2)

'Ik heb fantoom-haar' zei Diederik van Vleuten in zijn prachtige voorstelling Buiten Schot, nadat hij jeugdfoto's had laten zien waarop hij met zijn vader de W.O.I-oorlogsbegraafplaatsen in België bezocht.

Hij is inmiddels kalend maar voelt nog af en toe de wind in zijn verdwenen wilde jeugdhaar.

Het verschijnsel dat je heel kort bij jezelf iets bespeurt wat je al lang kwijt bent is wijd verspreid.

Sommige boeven – als ze in het beklaagdenbankje zitten en hun lot overdenken – voelen eventjes een fantoom-geweten.

Een kleine glimp van spijt zie je dan over hun gezicht glijden.

Heel kort maar, bijna niet te zien.

Maar rechters kennen het verschijnsel en houden er bij de strafmaat ook wel eens rekening mee.

Fantoom-ledematen is het meest bekende fantoom-verschijnsel.

Het treedt op na een amputatie.

Helaas voor de betrokkenen voelt dat niet aan alsof ze hun benen (want daar gaat het meestal om) weer even terug hebben.

Nee, ze voelen vooral de PIJN in dat been.

Wat een sof.

50 tot 85% van de geamputeerden heeft last van fantoompijn, lees ik op internet.

Nu ik dat weet zal ik me wel driemaal bedenken voordat ik een ledemaat laat weghalen.

Zolang je het lichaamsdeel nog hebt is er wellicht iets te doen aan die pijn, ben je het kwijt dan mis je niet alleen een been of een arm maar hou je nog wel de pijn over!

Een cynischer speling van het lot is niet denkbaar.

Maar misschien lukt het in de toekomst om zo'n fantoombeen te amputeren.

Ergens in een klein hoekje van je hersens schijnt dat been zich schuil te houden.

Maar met heel speciale kleine instrumentjes kunnen ze daar in de toekomst bij om het fantoom te verwijderen, is mij verzekerd.

Het is een kwestie van tijd.

Intussen adviseer ik dus iedereen bij wie een operatieve verwijdering van een lidmaat is gepland: stel het zo lang mogelijk uit!

75. Ledematen (3)

Een nieuwsbericht van 4 augustus 2012:

'LONDEN - De Zuid-Afrikaanse atleet Oscar Pistorius heeft zijn historische debuut op de Olympische Spelen opgeluisterd met een plek in de halve finales van de 400 meter. De 25-jarige atleet, die op twee kunstbenen van carbon loopt, zette in de series zijn beste tijd van dit seizoen neer: 45,44

seconden. Pistorius eindigde daarmee in zijn heat als tweede, goed voor een vervolg in het Olympisch toernooi. '

Het komt steeds dichterbij, het moment waarop gehandicapte atleten met hun prothesen betere prestaties leveren dan de arme niet-gehandicapten.

Pistorius bewees het al bijna op de loopnummers. Maar denk eens aan roeien, waarbij de kracht vooral uit de benen moet komen. Of basketbal waarbij het aankomt op precisie waarmee de bal in het net geworpen wordt. Een béétje werprobot, gekoppeld aan een armloos menselijk lichaam, gooit zo'n bal vanaf 20 meter met grote precisie in het gaatje. Wat gaan niet-gehandicapte atleten doen als ze het verliezen van de prothesen-dragers?

Dat vergt maar weinig nadenken.

Ze zorgen er als de wiedeweerga voor gehandicapt te raken.

Massaal gaan lopers met beide benen voor een auto liggen.

Balsporters zorgen ervoor ten minste één arm te verliezen.

En in de schaduw van die topatleten hollen, springen en gooien dan de jongens en meisjes die hun vader, moeder of geliefde beloofd hebben geen lichaamsdelen te verliezen ter wille van de glorie van het overwinnen. Ze houden zich braaf aan die belofte, maar God hoort hen brommen. En er hoeft maar dát te gebeuren in de relatie of....

76. Ledematen (4 en slot)

Seksuele voorkeuren kunnen alle kanten uit gaan.

Zo zag ik eens een youtube-filmpje waarop liefhebbers van dikke vrouwen in een zwembad geschaard stonden rondom een op haar rug in het water drijvende vrouw die grof geschat toch al gauw zo'n 200 kilo woog.

Moddervet was ze en mijn – ondanks mezelf toch nieuwsgierige – ogen konden niet ontdekken waar de diverse delen van haar lichaam begonnen of ophielden.

De mannen gaven haar telkens een klein duwtje zodat ze al drijvend op haar vet ronddraaide.

Ik gunde haar deze aandacht natuurlijk van harte, maar haakte zelf vrij snel af.

Mijn eigen voorkeuren zijn traditioneel en dus helaas niet interessant.

Waar ik wél dagen mee bezig geweest ben: te proberen me de naam te herinneren van de literator die viel op vrouwen met één been.

In de correspondentie tussen twee andere schrijvers in de jaren dertig was dat een onderwerp, waarbij zij vooral meewarig filosofeerden over de pech die hij had en of het feit dat zij rijk was misschien een rol had gespeeld bij zijn keuze. Maar toen zij overleed en hij enige jaren later opnieuw in het huwelijk trad met een éénbenige vrouw en later nóg eens, veranderde de toon van hun correspondentie van medelijden naar nieuwsgierigheid. Hoe kon je in vredesnaam seksueel geobsedeerd zijn door de afwezigheid van een been?

En wat een wonder dat het hem driemaal gelukt was zo iemand aan zich te binden!

Alhoewel, weglopen met één been was natuurlijk niet zo eenvoudig.

Zo leuterden die twee schrijvers voort, wier namen mij ook ontschoten zijn. Du Perron misschien in zijn correspondentie met Jan Greshoff?

Gelukkig reikte één van mijn Facebook-vrienden mij de naam van Joris Eenbeen aan: Alfred Haighton. Hij was de zoon van een miljonair en de erfenis bracht hem voldoende

rijkdom om de rest van zijn leven te kunnen potverteren. Zelf was hij mank en leed daar erg onder. Volgens zijn biograaf G. de Gier zocht hij daarom naar vrouwen die nog erger gehandicapt waren. En mede dankzij zijn rijkdom kon hij ze ook krijgen.

De seksuele voorkeur voor geamputeerde vrouwen bleek – nu ik er naar zocht – wijdverbreid te zijn.

De wetenschappelijke naam is Acrotomophilia. Welaan, als zoiets een wetenschappelijke naam heeft dan is het geen rare frats maar een echte afwijking die met respect behandeld moet worden.

Er is zelfs ooit (1993) een film gemaakt met als onderwerp de erotische fascinatie van een chirurg voor een geamputeerde vrouw die hij vervolgens in zijn huis gevangen houdt en geleidelijk aan van al haar resterende ledematen af helpt.

Een kas-succes werd de film *Boxing Helena* echter niet, het aantal Acrotomophilia-lijdens is dus vrij beperkt. Maar gedurende de tijd dat de film vertoond werd was de bioscoopzaal natuurlijk wel een verzamelplek voor geamputeerden en zij die deze bijzondere fetish hadden. Hopelijk zijn er veel mooie relaties uit ontstaan.

77. Managers

'Managers zijn volstrekt overbodig,' meldt een kop in NRC van 8 mei 2015. Het gaat over het IT-bedrijf Schuberg Philis waar tweehonderd IT-ers zelf de gang van zaken bepalen, zonder managers. Hun organisatiestructuur wordt nu onderwezen aan de Harvard Business School. 'De revival van het zelfbestuur' kopt De Groene eind april in een artikel over de opkomst van coöperaties.

Ha, de golfbeweging gaat weer de kant uit van de werknemers!

Zelf heb ik 25 jaar gewerkt bij uitgeverij de Weekbladpers. Het was in de jaren zeventig, tachtig en negentig één van de weinige bedrijven in Nederland die het werknemers-zelfbestuur kenden. Behalve voor de Weekbladpers gold dat voor een koeriersbedrijf opgericht door Paul Verheij (oud-Maagdenhuis-bezetter) en voor een groot ingenieursbureau waar alle werknemers partner waren.

Bij de Weekbladpers werd over alle belangrijke zaken bij meerderheid besloten door de Coöperatieve Werknemers Vereniging die via een Stichting ook eigenaar van het bedrijf was.

Als eenmaal een besluit genomen was dan werd dat overigens langs traditionele hiërarchische weg (met afdelingshoofden en directie) uitgevoerd. Maar de staf en de directie hadden duidelijk minder macht dan in traditionele organisaties.

Iedereen tutoyeerde elkaar, dat hielp ook.

Los van de hoeveelheid invloed van het personeel, hadden de managers in die decennia overal ongeveer dezelfde houding tegenover het bedrijf: ze waren primair dienstbaar. Meestal waren de stafleden en de directie opgeklommen in het bedrijf, voelden ze zich er thuis en wilden het beleid van hun voorgangers voortzetten, als dat succesvol was geweest. Je veranderde alleen wat niet goed liep.

In de jaren negentig kwam daar vrij plotseling verandering in. De Nieuwe Manager kwam het bedrijf niet meer binnen met het idee dat hij/zij dienstbaar was aan de organisatie. Nee, de organisatie was dienstbaar aan de directie. Zijn/haar wil was voortaan wet.

Bij het nemen van al die verantwoordelijkheid hoorde natuurlijk ook een hoog salaris en het verschil tussen de hoogst- en de laagstbetaalde werd in de jaren negentig en het eerste decennium van de 21ste eeuw dan ook steeds groter. Wat mij opviel was dat de successen van de bedrijven altijd toegeschreven werden aan de kwaliteit van de leiding, terwijl mislukkingen nooit tot de verantwoordelijkheden van diezelfde leiding behoorden. Men huurde dan een organisatie-adviesbureau in om te laten onderzoeken wáár in de organisatie de zwakke plek zat.

De crisis van 2008 heeft als positieve kant gehad dat duidelijk werd dat top-down geregeerde organisaties één groot manco hadden: de top had geen contact met de werkvloer en was eigenlijk stuurloos bezig.

En nu is er hier en daar kennelijk een ommekeer gaande. 'Dat is toch niet meer van deze tijd', hoorde ik halverwege de jaren negentig toen ik (zelf directie-lid) bij de Weekbladpers een lans brak voor het m.i. goed werkende systeem van zelfbestuur.

Het dwong bijvoorbeeld de directieleden om plannen voor de toekomst in heldere taal op te schrijven en goed te kunnen verdedigen. Anders kregen ze geen meerderheid van de werknemers achter het plan. En áls een plan was aangenomen dan werd dat ook loyaal uitgevoerd en niet met de tegen sabotage aanleunende onwil in top-down geregeerde bedrijven.

Maar ook bij de Weekbladpers eindigde in 2000, na ruim 25 jaar, de directe inspraak van het personeel. 'Niet meer van deze tijd'.

Maar hopelijk wel weer iets voor de toekomst.

78. Monday morning car

Ik kocht onlangs een laptop die al na enkele weken plat ging. 'Een maandagochtend-product,' zei ik tegen mijn gade. Zij had nog nooit van de term gehoord. Ze is maar één jaar jonger dan ik, zo zie je maar dat een klein leeftijdsverschil een groot verschil aan kennis kan veroorzaken.

De term *Monday morning car* werd in 1971 door Arthur Hailey gelanceerd in zijn roman *Wheels* dat ging over de auto-industrie in Detroit. Hij opperde de veronderstelling dat auto's die op maandagochtend of vrijdag werden geproduceerd te lijden hadden onder de mindere concentratie van arbeiders op die tijdstippen. Op maandagochtend was men nog wat duf van het weekend en op vrijdag keek men al teveel vooruit naar de vrije dagen.

De uitdrukking sloeg aan, ik heb hem vaak horen gebruiken. Vooral in de tijd (tot pakweg 1980) dat auto's nog heel kwetsbaar waren en voortdurende zorg nodig hadden. Kreeg een auto erg vaak mankementen dan concludeerde de eigenaar dat hij pech had: een maandagochtend-auto gekocht. De term werd vervolgens ook toegepast op andere producten. De digitale apparaten lenen zich er uitstekend voor, soms kreeg ik zelfs de indruk dat ze uitsluitend op maandag of vrijdag gemaakt werden!

Maar is het ook zo dat op maandag en vrijdag meer slechte producten worden afgeleverd dan op andere werkdagen? Het werd uiteraard onderzocht.

Ruckart and Burgess (2003) who looked at the distribution of accidents reported to the 'Hazardous Substances Emergency Events Surveillance (HSEES) system maintained by the Agency for Toxic Substances and Disease Registry (ATSDR)', found that

Most events (2781 [84.7%]) occurred on a weekday, with the greatest number of events occurring during Tuesday through Thursday (619 [18.9%], 565 [17.2%], and 587 [17.9%], respectively).

Which means that on average 17.0% of accidents occur on Mondays or Fridays, respectively.

Laten we de uitdrukking maandagochtend-product dus maar schrappen uit de spreektaal. Want foute kennis hoeft wat mij betreft niet bewaard te blijven.

79. Vel

Na een vlucht van 4 uur en 10 minuten in een tot de laatste stoel bezet Transavia-vliegtuig vol hoestende mensen kwamen we aan in Las Palmas (Gran Canaria) en het enige wat ik de hele tijd dacht was: 'Zou het iemand wel eens gelukt zijn uit zijn vel te springen? Zal ik de eerste zijn?' Maar eenmaal in het appartement, met uitzicht op zee vervloog die gedachte snel. Zonder vel straks de zon in gaan is geen goed idee. Zwemmen zonder vel in dat zoute water is ook niet aangenaam. En het ruisen van de zee bracht de benodigde rust. Ik zat weer goed in mijn vel.

80. Overstekend wild

Ik herinner me van héél héél vroeger het oversteken op de Munt in Amsterdam als een tamelijk riskante bezigheid. Je kwam van Kalverstraat of Singel en wilde de Reguliersbreestraat in voor - ik noem maar wat - een kroket van Kwekkeboom (hun saucijzebroodjes waren trouwens in Amsterdam ook wereldberoemd, en terecht!).

Dan moest je op de Munt oversteken.

Daar was (toen) geen stoplicht, het zebrapad was nog niet uitgevonden en de auto's reden dus stug door naar de Vijzelstraat of de andere kant op.

De trams evenzo. In het midden was een vluchtheuvel waar zich de overstekers verzamelden die de eerste helft hadden gehaald en afwachtten wanneer de auto's hen de rest van de oversteek gunden.

Dat kon lang duren want de auto's mochten doorrijden en deden dat dus.

Totdat er voldoende massa was. Naarmate de bevolking van de vluchtheuvel toenam werd de ruimte te klein en begon de menigte te wankelen. De druk van de nieuwkomers zorgde ervoor dat de voorsten gedwongen werden de oversteek te wagen. De auto's stopten met tegenzin en de hele menigte stak over.

Dat waren nog eens tijden.

Ik werd eraan herinnerd toen we in Hua Hin, de oudste badplaats van Thailand, wilden oversteken naar een gigawarenhuis met een foodcourt waar we een heerlijke Thaise maaltijd-voor-een-habbekrats wilden scoren.

Ik wist dat het problemen zou opleveren, want mijn gade heeft één lui oog en kijkt dus met het andere.

Dat ziet geen diepte en kan dus niet inschatten hoe snel het projectiel dat de auto hier is, naderbij komt.

En dat betekent dus dat áls er een auto nadert, zij niet wil oversteken.

Onder geen enkele voorwaarde.

Dat is lastig als je aan de overkant moet zijn.

Zelf ga ik er van uit dat geen enkele automobilist graag over een negentig kilo wegend manspersoon zoals ik rijdt.

Dat geeft me een rommel!
En als het even tegen zit loopt je auto ook nog schade op.
Probeer die maar eens te verhalen op een dode!
Vanuit die filosofie heb ik dus wel de neiging om ook in
Thailand maar gewoon te gaan oversteken.
Ooit heb ik de domme fout begaan mijn gade onder het
uitspreken van geruststellende woorden daarbij mee te
trekken en dat werd een voor mij genante vertoning.
Mensenkinderen, wat een kracht kan zo'n nog geen vijftig
kilo wegend wezen van het vrouwelijk geslacht bij zichzelf
oproepen!
In de kortste keren stond ik weer aan de kant.
Dat deed ik nu dus niet.
Ik bracht de herinnering aan het oversteken op de Munt in de
praktijk.
'Kijk', zei ik. 'We wachten gewoon tot er voldoende mensen
zijn die willen oversteken. En we letten erop dat één ervan
een Thai is. Als die gaat, dan gaan we mee.'
En ik was niet eens verbaasd toen bleek dat dat de gangbare
methode was om over te steken van en naar Market Village in
Hua Hin.
Je loopt over een zebrapad en staat dus volledig in je recht als
voetganger.
Maar automobilisten alhier zal dat echt een zorg zijn.
Het enige waar ze op reageren is Massa. Net als in vroeger
jaren de automobilisten op de Munt in Amsterdam.

81. Stop de persen!

Ik had mijn historische uitspraak tevoren bedacht en wachtte alleen nog maar op de kans hem uit te spreken. En die kwam een paar weken geleden. De telefoon ging, mijn vrouw nam op en riep even later: 'Dit is *Het Parool*. Of we een proefabonnement willen nemen!'

We hadden al een abonnement op de *Volkskrant* en *NRC*. Ik schraapte mijn keel en riep mijn historische uitspraak: 'Doe maar. Het maakt mij niet uit of ik twee kranten niet lees, of drie!'

Met het niet-lezen van kranten ben ik in de laatste week van oktober 2004 begonnen, na wat ongetwijfeld de meest indrukwekkende hype van dat jaar was: de presentatie van de Nieuwe Bijbelvertaling. Hypes zijn, zoals bekend, praat- en schrijfławines die handig in gang gezet worden door communicatie-experts. Ze maken gebruik van het feit dat er veel meer praatprogramma's, kranten en bladen zijn dan intelligente mensen die ze met iets zelfbedachts kunnen vullen. Onderwerpen zijn dus schaars goed en wie iets controversieels op tafel legt heeft een goede kans dat een meute programmamakers en columnisten zich er op stort. Ik heb lang gedacht dat er grenzen zouden zijn aan waar je een hype van kan maken. Als iemand mij tevoren gezegd had dat de Nieuwe Bijbelvertaling in het meest ontkerkelijkt land van de wereld het gesprek van de dag zou zijn, zou ik hem uitgelachen hebben. Maar de uitgever van dit Boek der Boeken slaagde er in om de hype der hypes te creëren: eindeloos met elkaar praten over de mogelijkheid van een controverse. Toen na ongeveer een week bleek dat de bijbelvertaling eigenlijk niets bevatte waar men het over oneens kon zijn, zakte de hype snel in elkaar, maar intussen had uitgeverij Jongbloed er al 200.000 van verkocht. Knap werk. Maar in die week van slap gelul over niets hakte ik de knoop door en stopte met het lezen van kranten. Wat een verademing! Al snel bleek dat je met een half uurtje radio- of TV-nieuws per dag geheel op de hoogte blijft van wat er gebeurt in de wereld. En het grote voordeel is: je hoeft niet meer te lezen wat 736 columnisten er over vinden..

Waar zijn al die columnisten trouwens allemaal vandaan gekomen in de afgelopen jaren? Vroeger beperkten kranten zich tot het nieuws, wie meningen wilde lezen kocht een opinieweekblad. Die herkauwden wat er in de krant stond en voorzagen het van een links of rechts sausje. Om het niet al te eentonig te maken kregen columnisten zoals Renate Rubinstein en Piet Grijs de kans hun eigen persoonlijke visie te geven. Begaafde stylisten, opgeleid bij *Propria Cures* en gelouterd door het hoongelach van hun mede-redacteuren als ze een minder geslaagd stukje inleverden.

Maar ook toen al dreigde de hype. De eerste die ik meemaakte betrof de in 1969 verschenen memoires van Weinreb, een joodse econoom die tijdens de oorlog al dan niet andere joden gered had of juist in gevaar gebracht met zijn versie van Schindler's List. Renate Rubinstein en Aad Nuis verdedigden hem, W.F. Hermans en Henriette Boas vielen hem aan, en alle pakweg 9 andere columnisten die Nederland toen telde mengden zich in de strijd die zich al snel over vele bladen uitstreekte.

In *Propria Cures* rekende ik (marktonderzoeker van beroep) aan de hand van overlap-percentages van de lezerskringen van die bladen uit dat nog maar 14 personen de hele discussie konden volgen en dat dat vermoedelijk merendeels de discussianten zelf waren, de enigen die alle bladen lazen. Het hielp, alleen Renate Rubinstein en W.F. Hermans gingen door met de strijd: zij lazen elkaar toch al niet en hadden strikt gescheiden aanhangen.

Toen in de jaren '80 de opiniebladen hun oplagen zagen zakken leek het er even op dat het hele opiniegebeuren zou verdwijnen. Nieuws en amusement, daar ging het om. De *Nieuwe Revu* gaf de koers aan, de opiniebladen bezuinigden. Maar in de jaren negentig beleefden de kranten een sterke bloei, niet qua lezersaantal (want dat zakte toen al sluipend) maar qua advertentie-bezetting. Het ging goed met de economie. Er waren zoveel advertenties dat er behoefte was aan meer redactionele tekst om de achterkant van de reclamepagina's te vullen. En wat was er handiger dan een slecht-verkopende schrijver uit zijn café te halen en hem columns te laten schrijven?

Zodra de advertentiemarkt in elkaar zou zakken kon je zo'n freelancers-column meteen weer schrappen. Sindsdien zitten we opgescheept met die 538 á 947 (afhankelijk van de conjunctuur) columnisten. In de oude situatie zouden zij na één mislukt boek alsnog leraar Nederlands geworden zijn, maar het columnistendom geeft hen het idee dat zij als schrijver iets betekenen en de boekenuitgevers dat zij een lezerspubliek hebben. Dat stimuleert nu ook nog een eindeloze stroom zwakke romans en onleesbare essay-bundels. Hartelijk dank, adverteerders! Omdat een goed idee voor een column schaars is zijn zij voornamelijk bezig zich met z'n allen te storten op het onderwerp van de dag en ook nu geldt dat zij vermoedelijk de enigen zijn die alle bladen lezen en de discussie nog kunnen volgen. Over wat Max Pam schreef in het Parool, en Etty in NRC/Handelsblad en Stamsnijder in het AD en Brakensiek in de Gelderlander, om nog maar niet te rappen van Sanders in VN. Na opnieuw de overlapperpercentages van de diverse bladen bestudeerd te hebben kan ik melden dat de enige lezer die alles nog bij houdt de heer Rinus Ferdinandusse is, woonachtig aan de Sophialaan te Amsterdam en voormalig hoofdredacteur van Vrij Nederland. Maar hij is dan ook met pensioen en heeft dus alle tijd. Ik kan het u aanraden: stop met het lezen van kranten. Nooit meer hoeft u dan gade te slaan hoe Jan Mulder voor de zoveelste keer een gedachte niet af maakt. Nooit meer hoeven zien hoe Bas Heijne na een lange aanloop een wel heel klein redeneersprongetje maakt. Eindelijk tijd om zelf na te denken. Doen! Maar laat het daar dan ook bij. Schrijf die gedachten niet op.

82. Geduldig gedragen

'Na een langdurig maar geduldig gedragen lijden overleed op 6 juni jl. onze zoon, vader, grootvader, behuwdgrootvader Drs J. Koopmans.'

Dit soort overlijdensadvertenties zag ik geregeld toen ik nog kranten las. En wat mij opviel was dat de waardering in deze tekst vooral uitgaat naar het 'geduldig gedragen lijden'.

Eigenlijk wilde men hiermee zoon, vader, grootvader en behuwdgrootvader Koopmans danken voor het feit dat hij zijn familie niet lastig viel met onnodig gekerm, gevloek, en geschreeuw tijdens het langdurig lijden. Een tamelijk egoïstische trap na, als je het mij vraagt.

Waarom J. Koopmans niet aangemoedigd om behoorlijk tekeer te gaan in zijn langdurige en pijnlijke afscheidsperiode?

'*Do not go gentle into that good night*', Dylan Thomas schreef dit protest tegen de dood toen zijn vader op sterven lag. Dat zal voor Pa toch een opkikker geweest zijn, hij mocht klagen en schelden en de Heer vervloeken. Het hielp overigens niet, zijn vader overleed toch, maar ik denk dat het gedicht een opluchting voor hem geweest is. Hier de eerste regels:

Do not go gentle into that good night,
Old age should burn and rave at close of day;
Rage, rage against the dying of the light.

83. Somebody

Als kind vaak zoek
Eén keer bracht de postbode hem terug
Hij was kilometers ver
Zat altijd achterin de klas rotzooi te schoppen
Geen land mee te bezeilen
Maar je kon hem niets wijsmaken
Hij wist wat hij wilde
Vertrok in zijn uppie naar Italië
Kwam na een jaar uitgemergeld terug
Werken ho maar
Ongedurig type
Geen vrouw, geen kind
Twee weken geleden in zijn eentje gestorven
Buurman rook hem na een week. Foute boel!
Niemand op zijn begrafenis
De begrafenisdichter van dienst las een mooi vers
Maar ik denk dat hij dat niet gewild zou hebben
Hij luisterde in elk geval niet

84. J. van der Ven

Ik snap iets niet. Dat overkomt me geregeld, maar ditmaal ligt het niet aan mij. Ik snap niet dat als ik op internet zoek naar slagerij J. van der Ven ik alleen die van de door Wim Sonneveld bezongen dorpsansichtkaart te zien krijg. Als ik nu slager was, dan zou ik – hoe mijn slagerij ook heette – mijn vleesboetiek onmiddellijk herdopen in 'Slagerij J. van der Ven'. Succes gegarandeerd in dit tijdsgewricht waarin iedereen op zoek is naar authentieke, eigengemaakte, handbewerkte pure natuur. Van heinde en ver komen klanten de eigengemaakte worsten kopen bij mij, slager Hans Vervoort, die zegt het vak nog geleerd te hebben van de man wiens naam op de etalageruit staat: J. van der Ven. Tot mijn verrassing is geen enkele slager in Nederland snugger genoeg geweest om J. van der Ven op zijn etalageraam te zetten. De enige J. van der Ven's die ik via de telefoongids kon vinden waren een schroothandel in Heikant en een potplanten-kwekerij in Wijk en Aalburg.

85. Jan Mulder (1)

Ik zal niet de enige zijn die nogal opziet tegen EK en WK-voetbaltoernooien waaraan het Nederlands elftal meedoet. Maar ik heb een oplossing bedacht: zodra Nederland in problemen komt neem ik de rest van de wedstrijd op en kijk die opname alleen af als de einduitslag dat rechtvaardigt. Want gespannen blijven kijken naar de uiteindelijke score die tot nu toe elke WK voor het Nederlands elftal was, daar heb ik de fut niet meer voor.

'Het gaat niet om het voetbal maar om het resultaat,' hoor je tegenwoordig vaak zeggen. Nou, dan mag ik dat als kijker ook als leidraad nemen voor mijn kijkgedrag. Dat probleem heb ik dus opgelost. Waar ik niet gerust op ben is mijn Jan Mulder-tolerantie. Mulder verschijnt steeds vaker op de tv en wat hij daar met grote stelligheid uitkraamt is bijna altijd onversneden onzin. In de loop van 40 jaar heb ik hem zien veranderen in een clown. En ik hou niet van clowns: pretentieuze aanstellers. Eén ding is zeker: Jan Mulder zal te pas en vooral te onpas tijdens EK en WK-toernooien op het scherm verschijnen. Kan ik dat nog aan?

Toen we kennis maakten, in 1974, vond ik Jan Mulder een aardige kerel. In de nadagen van zijn voetballoopbaan was hij door Ajax van Anderlecht gekocht en had al een paar mooie prestaties geleverd, onder andere een kopdoelpunt á la Bakhuys. De wereldkampioenschappen 1974 stonden voor de deur en hij zou voor mijn uitgever Thomas Rap een dagboek bijhouden over zijn ervaringen. De kans dat hij geselecteerd zou worden was groot, want behalve Johnny Rep had Nederland weinig grote middenvoors in die tijd. Er waren wat problemen met zijn knie, maar als je je daar iets van aantrok kon je als voetballer beter thuis blijven. Op Thomas' kantoortje sprak ik hem wel eens, als we daar toevallig allebei waren. Hij leek me een bescheiden, eerlijke kerel, die er nogal tegenop zag om ineens een dagboek te schrijven en te publiceren. Was dat niet wat te pretentius? Zijn voetbalcarrière liep op z'n eind, dus als er problemen over in zijn dagboek beschreven akkefietjes ontstonden zou hij daar weinig last bij ondervinden. Ajax was zijn eindstation. Nee,

het ging meer om het proces van schrijven, hoe doen jullie dat en kan ik het wel? Thomas was daar altijd snel klaar mee: 'Je schrijft gewoon op wat je voelt, vindt of denkt. Niet over tobben, meteen opschrijven. Je kan het altijd later nog veranderen. Maar als er niks staat heb je niks.'

Dat laatste kwam dicht genoeg in de buurt van een Cruijffiaanse stelling om overtuigend te zijn.

'Schrijf met een biertje erbij. Dat verlaagt de kritische drempel', was mijn bijdrage, ik schreef ten slotte redelijk succesvolle verhalenbundels en romans en voelde me ervaringsdeskundige.

Van het Dagboek kwam uiteindelijk niets, want Jan Mulder werd door Rinus Michels niet meegenomen naar Duitsland. De kapotte Knie van Mulder werd vervolgens Het voetbalonderwerp van 1975. Zou hij ooit nog? Hij trainde wel mee, maar speelde zelden. En beëindigde in dat jaar zijn voetballoopbaan. Ik zag hem een keer op de Vlaamse tv zijn liefde uitspreken voor Anderlecht, de club van zijn leven. Een vlotte prater was hij niet en op complimenten reageerde hij onwennig en afwerend. Een aardige kerel, maar bepaald geen beeldbuis-materiaal.

Toen Ajax in de zomer van 1975 voor een lucratieve snoepreis uitgenodigd was om in Indonesië wat oefenpartijtjes te spelen sprak hij me aan: 'Jij bent daar toch net geweest? Kan je me niet wat tips geven?'

Ik schreef wat bruikbare kennis voor hem op (zoals: geen water uit de kraan drinken!), enkele culinaire aanbevelingen en een fonetisch lijstje met handige termen, zoals Trima Kassi (Bedankt!). En tot mijn aangename verrassing ontving ik uit Indonesië een ansichtkaart met de handtekeningen van alle Ajax-spelers van die tijd. Jan was het hele zwembad afgegaan.

86 Jan Mulder (2)

Na zijn voetbalcarrière begon Jan Mulder als columnist in weekblad *De Tijd*. Bescheiden, goed geschreven stukken over het voetbal zoals je het in het veld als vedette beleefde. Het verre juichen van de fans, het ostentatief weer knopen van de veters van een schoen als je misgeschoten had en iets de schuld wilde geven, de dromerigheid die je soms op een veld kon overvallen als je in de voorhoede stond en het spel zich veraf aan de andere kant afspeelde. Een poëet op het veld, die toevallig toveren kon met zijn voeten. Mooie stukken, een beetje lang soms, maar goed geschreven en met een nieuwe kijk op voetbal. Maar het onderwerp van zijn eigen voetbalervaringen raakte uitgeput en je merkte dat Jan op zoek moest naar nieuwe onderwerpen. Een standpunt over dit of dat, vooral voetbal natuurlijk maar het mocht ook iets anders zijn. En toen – ik weet niet meer of het nog in *De Tijd* was of een ander blad – werd hij een woord-keutelaar. Iemand die een onderwerp bij de kop nam, er zus of zo over zou kunnen denken, beide kanten hadden immers hun pro's en contra's. Maar wat was nu het mooist qua terminologie? Het leek hem meer te gaan om de woordkunst dan om het beëindigen van een gedachte of het zoeken van een gelijk. Nog een extra schijnbeweging en dan naast het doel trappen was te verkiezen boven een directe goal. Zijn proza werd tikkie-breed. Het stond haaks op zijn voetbalverleden, maar hoorde kennelijk bij zijn nieuwe status als intellectueel en schrijver. En het leek te werken, Jan Mulder werd een veel gevraagd columnist. Op de tv zag je hem toen nog niet. Wel op het Boekenbal.

87. Jan Mulder (3)

Ik zag hem in 1983 voor het eerst weer toen er ter bevordering van het ledenaantal van de VPRO een bijeenkomst georganiseerd was.

We zouden met z'n allen de Juinensche Courant maken legde de spastische hoofdredacteur van de VPRO-gids Boudewijn Paans uit.

Ik keek met respect toe hoe hij zich ongegeneerd zeverend en schuimbekkend door zijn welkomstspeech zwoegde.

Het was een groot gezelschap, wel een dozijn prominenten deed mee. Onder wie Koot en Bie zelf die zojuist hun zoveelste seizoen waren gestart. De eerste aflevering was nogal mat geweest en – Indisch opgevoed – zou ik in zo'n situatie altijd proberen hen toch te complimenteren.

Zo niet Jan Mulder die meteen begon over de slechte uitzending.

Toen Kees van Kooten zich enigszins verweerde, kwam hij op stoom.

'Ja, maar dat is toch niet léúhéúk!' riep de ex-voetballer met overslaande stem terwijl hij zich vooroverboog en zijn hoofd van dichtbij voor dat van de komiek hield.

'Dat kan je toch niet mááken!' vervolgde hij op verontwaardigde toon. De tirade duurde enkele minuten en de rest van het gezelschap zat er wat gegeneerd bij hoe Koot en Bie van klitsklatsklandere kregen. Wat is Jan een lul geworden, bedacht ik met tegenzin.

88. Jan Mulder (4)

Ik was gedurende 8 jaar uitgever-directeur van bladen als *Vrij Nederland* en *Opzij*, die toen in een succes-periode waren (ik bofte). In dat kader had ik één keer met Jan Mulder te maken. Ik schreef over die gebeurtenis een verhaal. De 'Hans' in het verhaal ben ik.

Opzij jubileum 1992

Twee columnisten kwamen gelijktijdig aan bij de ingang van de zaal. Jan Mulder met nieuwsgierige lichte tred, Ischa Meijer op zere voeten, de ogen wat uitpuilend. Ze herkenden Hans vaag en knikten. Hij liep even met hen op en luisterde naar hun conversatie.

'Wat betalen ze jou nu?' vroeg Mulder.

'Tweehonderd,' zei Meijer, 'het houdt niet over.'

'Ja,' zei Jan vertwijfeld, 'ik kan geen nee zeggen. Maar het is natuurlijk niks. Voor vijfhonderd woorden. En dan moet je ook nog komen opdraven om het voor te lezen.'

Vandaag werd het twintigjarig jubileum van Opzij gevierd in de Wintertuin van Krasnapolsky.

En daar zou iets vervelends gaan gebeuren, deelde Opzij's hoofdredacteur Cisca Dresselhuys

Hans een dag voor de gala-avond mee. Er was een groepje dat zich de Witte Vrouwen noemde en dat wilde demonstreren tegen de stringente vreemdelingenpolitiek die VVD-leider Bolkestein bepleitte.

'Ik vind het vreselijk,' zei Cisca, 'als je iemand uitnodigt als spreker, dan moet die het woord kunnen voeren zonder lastiggevallende te worden. Zo ben ik opgevoed. Maar ja, Opzij kan moeilijk feministes gaan verhinderen om te demonstreren.'

Hans knikte, klaar om mee te gaan denken. Maar dat was al gebeurd. In overleg met Bolkestein en de dames was overeengekomen dat zij in de gelegenheid zouden zijn om een korte demonstratie te houden, maar daarna zonder problemen zouden vertrekken. De bewaking was ingelicht en zou

er niet op los gaan slaan.

'Dus Hans, op naar de barricaden,' zei Cisca en vertrok wat

vroeger naar haar woonplaats Hilversum om de kapper te bezoeken zodat zij die avond toonbaar zou zijn. Na een korte inleiding gaf Cisca de eregast het woord.

'Hier is Frits Bolkestein.' Ze begaf zich van het podium, waarna de grijzende politicus het trapje beklom en zich achter de kathedraal posteerde.

'Dames en heren,' verklaarde hij. Onmiddellijk sprongen twee dames het toneel op en probeerden met lakens de politicus te omhullen. Zoals afgesproken stond het toneel in no time vol met bewakers die Bolkestein ontzetten. Hans voelde zich verplicht daaraan mee te doen, als eindverantwoordelijke. Voor hij wist wat hem overkwam, had hij zich ook op het toneel begeven en stond daar wat loos te gebaren naar de bewakers die druk bezig waren de dames van het toneel af te trekken en de lakens van Bolkestein.

Vanaf de voorste rij stond Jan Mulder op en begaf zich met snelle tred naar de uitgang van de zaal. Het tafereel duurde hooguit een halve minuut, toen was het podium weer leeg en stond Bolkestein opnieuw alleen achter de kathedraal. Hans was achter in de zaal gaan staan en keek toe hoe hij zijn speech hervatte: 'Zoals ik al zei: Dames en Heren.' De zaal applaudisseerde dankbaar. Hans liep de zaal uit om te kijken of hij Jan Mulder kon vinden. Bij de garderobe stond een ingehuurd student.

'Heb je Jan Mulder gezien?'

'Mulder?' Ze had duidelijk nog nooit van hem gehoord.

'Een man, jaar of vijfenveertig. Erg veel plooien in zijn gezicht.'

'O die. Ja, die greep zelf zijn jas en was zo de deur uit.'

De volgende dag probeerde Hans Jan Mulder telefonisch te bereiken, maar niemand had zijn telefoonnummer.

Uiteindelijk schreef hij Jan een brief om uit te leggen dat het allemaal niet zo ernstig was als het hem die avond kennelijk geleden had, omdat Bolkestein tevoren geïnformeerd was dat er gedemonstreerd zou worden. Hij schreef dat hij er natuurlijk begrip voor had dat Jan weggelopen was en bood aan de column te betalen, al was hij niet voorgedragen. Jan Mulder reageerde niet. Maar later die week schreef hij in de Volkskrant een snerende column over een functionaris van

Opzij die hem had verteld dat de zogenaamde aanval van twee dames op Bolkestein doorgestoken kaart was. Het was een georganiseerde rel geweest!
Iedereen wist het al bij voorbaat!
Wat een bedrog! Schande! Schande in het kwadraat!
Wat is dat een vreemd mens geworden, dacht Hans.
Bang weglopen, je daar vermoedelijk voor generen en dat dan overschreeuwen met zo'n stukje.
Een avond lang probeerde hij een reactie te schrijven.
Maar hij besloot het erbij te laten zitten. Jan was de wereld van de gewone mensen ontstegen en veranderd in een tiradec clown.

89. Jan Mulder (5)

In 1998 begon Jan's glorie-tijd. Barend en van Dorp hadden al jaren met wisselend succes een wekelijks sportprogramma op de tv, maar ter gelegenheid van WK 1998 werd hun programma als '*Villa BvD*' dagelijks uitgezonden. En Jan Mulder was vaste gast. Een gouden greep. Veel tv-optredens had hij nog niet achter de rug en hij gedroeg zich dan ook wat onwennig. Zijn introverte en wat afwerende aanwezigheid gaf precies de 'anders dan anders'-toets die het door geroutineerde sportjournalisten gemaakte programma nodig had en als oud-voetballer werd zijn mening over het vertoonde spel in die tijd nog grif geslikt.

Het succes van het programma was zo groot dat het uiteindelijk een dagelijks praatprogramma werd dat niet alleen meer over voetbal ging, maar over van alles en nog wat. En daar ging bij Jan iets mis. Zijn rol was in de loop van de tijd al van introvert naar extravert veranderd. In plaats van 'vaste gast' was hij 'side-kick' geworden, onderdeel van het presentatieteam. Als een vraaggesprek over een speler of spelopvattingen wat te routineus en gladjes verliep, dan verhief Jan zijn stem en riep zoiets als 'Maar het gaat uiteindelijk toch om de kwaliteit van het vóetbal en om níets anders!' Met overslaande stem, zoals ik hem dat voor het eerst had zien doen in 1983 tegen Koot en Bie. En dat gaf Barend en Van Dorp dan gelegenheid om het gesprek een andere wending te geven en bracht de spreker in elk geval even van zijn stuk. Toen BvD van sportprogramma een dagelijkse actualiteiten-talkshow werd had Jan het meteen een stuk moeilijker. Wist hij over voetbal nog wel wat te vertellen, de actualiteit leverde allerlei onderwerpen op waar hij niets vanaf wist en dus ook niets zinnigs kon bijdragen. En zo begon hij zich te ontwikkelen tot 'heckler': iemand wiens enige taak het was anderen te interrumperen en in de war te brengen. Hij liet weten dat dit op verzoek van de programmamakers gebeurde, om wat leven in de brouwerij te brengen. 'Wálgelijk!' kon hij met overtuiging roepen of 'Dat is toch ónzin!' of 'Maar het gaat toch om ménsen!' Of simpelweg: 'Bah!' met een wanhopige hand aan het hoofd.

De gasten schrokken meestal wel, maar probeerden dan ondanks de storingen hun verhaal af te maken, beminnelijk toegeknikt door Barend en Van Dorp. Bijna niemand kwam op de gedachte terug te slaan en aan Jan te vragen: 'Maar hoe zie jij het dan?'

Als dat een doodenkele keer gebeurde had hij het antwoord klaar: 'Nou, in ieder geval niet zó!'

En daar kwam hij dan altijd mee weg. In 2006 hield het programma op. Jan had acht mooie jaren achter de rug en was intussen 60 geworden. Tijd om te gaan rentenieren. Geld genoeg want van Jan Mulder is bekend dat hij hard onderhandelde over de opbrengst van zijn vele schnabbels. Maar Jan was verslaafd geraakt aan de aandacht die het tv-bestaan hem gaf. Hij moest en zou op zoek naar nieuwe uitdagingen. En in 2005 was een ander dagelijks praatprogramma gestart, met een vreemde titel. De wereld draait, of zoiets. Hmm, zal Jan gedacht hebben, eens even kijken....

90. Jan Mulder (6 en slot)

Het kostte wat tijd en moeite, maar het lukte Jan Mulder om na de Barend en van Dorp-omroepen RTL4 en Talpa weer op de publieke omroep te komen. En daar kon hij eindelijk weer eens de socialistische taal gebruiken die bij de commerciële omroepen wat misplaatst geweest zou zijn. Bij DWDD mag hij maandelijks zijn 5 grootste ergernissen van de afgelopen maand presenteren en zeker twee of drie ervan betreffen de Groot-Verdieners en de Bankinstellingen die door Onze Politici op handen worden gedragen en Ongecontroleerd hun Vuige Gang kunnen gaan. Vijf minuten vullen die vijf ergernissen en je kan zien dat het Matthijs van Nieuwkerk moeite kost om al die tijd zijn gezicht in de plooi van blijde verwachting te houden. Daarna zit Jan als tafelgast uit te puffen. Want je kan merken, de fut is er een beetje uit. Hij is een intelligente en in oorsprong ook aardige kerel die zich in een hoek heeft gemanoevreerd waarin hij maar in één rol wordt geaccepteerd: die van brulaap.

En hij begint wat moe van zichzelf te worden.

Jan Mulders optredens bij DWDD zijn gelukkig met wat zapperk te vermijden en dat doe ik ook al geruime tijd. Lastiger is dat bij Studio Voetbal, een programma waar ik graag naar kijk omdat er zinnig over voetbal wordt gepraat. Helaas heeft Jan zich als vaste gast in het team gewurmd. En slaat daar geregeld de plank mis.

Het is treurig maar waar: hij wordt langzamerhand niet meer serieus genomen op het enige terrein waar hij denkt iets vanaf te weten: voetbal. Jan Mulder, de Moeder der Analytici zoals hij zichzelf graag noemt, telt niet meer mee in Studio Voetbal. Hij mag altijd het beginwoord hebben, maar als vervolgens de discussie zich ontrolt en mensen als Ronald de Boer, Co Adriaanse, Bert van Marwijk en Pierre van Hooijdonk gaan praten wordt Jan's aanwezigheid getolereerd maar meer ook niet. Als hij iets zegt luistert men beleefd: Jan was een goede voetballer en zo iemand laat je uitpraten. Maar niemand gaat in op wat hij zegt. Soms wordt hem dat te gek en gaat hij in brulstand: 'Cóntróllérend middenvelder, cóntróllérend middelvelder. Wat moet je nou met een

cóntrollérend middenvelder? Het gaat toch om het voetbal? Of niet soms?' Desnoods slaat hij daarbij met de vuist op tafel. Je ziet de tafelgenoten zich ergeren, maar die ergernis inslikken. Jan wordt geduld. Meer niet. 'Kuijt heeft het echt wel gehad, een blamage', liet hij onlangs weten bij het bespreken van de Nederlandse selectie. De rest van het panel knikte, ditmaal waren ze het wel met Jan eens. Maar de gedachte hing bijna zichtbaar in de lucht: zou je dat niet ook op jezelf kunnen betrekken, Jan? Hij kijkt nooit naar zijn eigen tv-optredens, heeft hij wel eens laten weten. Dat is jammer. En dus zal Jan Mulder ermee doorgaan tot hij erbij neervalt. Dat is dubbel jammer.

91. Gloom

Het is tijd voor wat in het Engels zo mooi heet: *Gloom*.
Laten we het hebben over het treurig bestaan van iemand die anderen veel genoeg bezorgde, maar zelf in armoede leefde en jong overleed.

Laten we het hebben over Stephen Foster (1826 – 1864).
Songwriters hadden het in de 19e eeuw heel moeilijk, want copyright bestond als idee wel maar in de praktijk werden ze vaak met een fooi afgescheept.

De eerste Amerikaanse songwriter die probeerde van zijn werk te leven was Stephen Foster, maar het was eigenlijk onbegonnen werk.

De liederen die hij schreef zouden hem nu tot miljonair gemaakt hebben, maar hij kreeg er destijds een habbekrats voor.

Swanee River, Oh Susanna, My Old Kentucky Home en *Beautiful dreamer* waren ook in zijn tijd al veel gezongen liederen, maar de schrijver ontving geen beloning voor de populariteit van zijn melodiën en teksten.

Voor zijn vrouw Jane Denny McDowell schreef hij in 1854 het prachtige *Jeanie with the light brown hair*. Maar zeven jaar later vertrok zij met hun dochter naar haar ouderlijk huis, de armoe overwon de liefde.

Drie jaar later lag hij in een armoedige hotelkamer met koorts, probeerde een kamermeisje te roepen maar viel en brak de wastafel, waarbij hij een bloedige hoofdwond opliep. Een paar dagen later was hij dood.

In zijn portemonnee vond men 3 penny's en een papiertje waarop stond: 'Dear friends and gentle hearts'. Zelfs postuum was hij nog creatief want deze notitie zou Bob Hilliard geïnspireerd hebben bij het schrijven van de songtekst *Dear Hearts and Gentle People*.

92. Roken

Het gebeurde op de Pasar Malam in Den Haag.

Die Pasar heet tegenwoordig Tong Tong Fair, maar het is nog steeds hetzelfde: een optocht van oud-Indischgasten en hun kroost en na-kroost in de richting van de eettent.

Want Indische cultuur, wat men er ook voor moois van probeert te maken in Bibberland, blijft toch vooral een eetcultuur.

Daar is overigens niets mis mee, laat daar geen misverstand over bestaan.

Ik zat er een uur aan een signeer-tafeltje van boekhandel Van Stockum en slaagde er met lokgeluiden en een blij glimlach in om 3 exemplaren van mijn thriller 'Op zoek naar Doetje Dezentjé' te verkopen en signeren.

Voor de zoveelste maal constateerde ik dat de aanwezigheid van de auteur alleen maar nadelig werkt op de verkoop, want klanten werpen van verre een blik op je tafeltje en denken: die fuik moet ik niet in.

Waarna ze wel een uur besteden aan het nauwkeurig doorzoeken van de boekentafel van Van Stockum en hopelijk jouw boek tegenkomen.

Want ondanks wat ik hierboven schreef, er zijn wel degelijk enkele duizenden Indische lezers.

Die gaan pas na Van Stockum naar de eettent.

Mijn (Indische) gade en ik wandelden na afloop naar buiten en zij besloot dat wij de betjak zouden nemen van het Malieveld naar het station Den Haag C.S.

Betjak's zijn driewielige fietstaxi's waar ik als schoolkind probleemloos een plek vond naast mijn ouders. Wat zal ik toen gewogen hebben? Een kilo of veertig.

Nu, pakweg 50 kilo later werkte dat heel anders uit.

Mijn gade had om een opstapje gevraagd en de betjak-amateur was in snelle pas vertrokken om ergens zo'n ding te zoeken.

Ik, man immers en nog redelijk ter been, zei: 'Dan stap ik maar vast in.'

Zo gezegd, zo gedaan.

Een tel later lag ik op mijn rug, want wat ik als kind nooit

vermoedde: als de betjak-man niet op het zadel zit is er onvoldoende tegenwicht om passagiers te herbergen. Geheel eigenvoetig had ik nu het vervoermiddel omgekukeld. Omstanders hielpen mij overeind en klopten mij af, de betjak werd weer overeind gezet, de berijder kwam net aanhollen met zijn krukje.

En even later waren we op pad. Maar wat mij bijbleef was die Indische mevrouw die buiten stond en zei: 'Sta ik hier even een sigaretje te roken, vliegt er ineens een betjak langs me heen.'

En waarom herinner ik me haar?

Omdat ik graag op dat moment gezegd zou willen hebben: 'Mevrouw, roken is gevaarlijk. Dat wist u toch? Dat staat op elk pakje.'

Maar zoals het al heel mijn leven gaat: die dingen bedenk ik pas achteraf.

93. Azië in de sport

Waarom lopen, zwemmen en springen Aziaten zo weinig wereldrecords, winnen ze nooit een wereldvoetbal-toernooi en zie je ze weinig op het basketbalveld? En waarom zijn ze niet zoals de Denen goed in badminton, niet zoals de Zweden goed in tafeltennis en niet zoals de Nederlanders goed in vechtsporten? Is dat toeval, heeft het te maken met klimaat en omstandigheden, is het iets genetisch?

Je leest er weinig over, het is gevaarlijk terrein want voor je het weet ben je een racist. Maar ik moet toegeven, het onderwerp boeit me en de titbits aan informatie over dit onderwerp die je soms in kranten aantreft in de rubriek 'wetenschap', consumeer ik dan ook gretig, al kijk ik wel schichtig om me heen.

En kijk eens aan, er zijn verklaringen.

Zo lopen Aziaten geen wereldrecords omdat ze gemiddeld te klein zijn en hun zwaartepunt te laag ligt, het is wetenschappelijk vastgesteld. Kaukasiërs, een volk dat ik op de atlas niet kan vinden maar heel Europa schijnt te bewonen, hebben wel een grotere lengte maar ook dat te lage zwaartepunt. Alleen zwarten uit de USA en de Caraïben hebben èn de goede grote lengte èn het zwaartepunt op de goede plek.

En dan heb je 1.3% voordeel ofwel enkele hondersten van een seconde op de 100 meter.

Ja, dan kan je het als Aziaat of Kaukasiër wel schudden.

Het wachten is op het moment dat de atleten uit het thuisland in Afrika zo goed gevoed worden dat ze hun Amerikaanse broeders kunnen beconcurreren, zowel qua lengte als zwaartepunt. Dan is het uit met de pret voor Usain Bolt.

Is het op de langste afstanden anders? Ademloos keek ik naar een documentaire van Deense huize, waar men wilde weten waarom nu godverju alleen atleten uit Kenia en omliggende landen lange afstanden winnen en de rest er hijgend achteraan loopt. Simpel: hun kuitbeen is lichter, een paar ons slechts, maar op de 10.000 meter scheelt dat kilo's en dus kilometers.

Maar hoe zit het met voetbal, een sport waar lichaamsbouw er weinig toe doet? Ook daar scoren de Aziaten slecht. Kan

het met het klimaat te maken hebben? Bij 30 graden Celsius en grote luchtvochtigheid achter een bal aanhollen lijkt me geen genoeg. Ook het onvermogen om te transpireren kan een rol spelen. Ik herinner me dat ik, reizend door Indonesië, genant zat te zweten in een busje, met naast mij een kurkdroke ambenaar in een net pak. Hij was kennelijk beter op de tropische temperatuur gebouwd dan ik. Maar wat zou er gebeuren als we tegen elkaar zouden moeten voetballen? Zou hij dan niet sneller oververhit raken dan de vrijelijk zwetende belanda? Guus Hiddink opperde nog een andere verklaring.

In 2002 haalde Zuid-Korea onder zijn leiding de halve finale van het wereldkampioenschap. De coach verklaarde dat hij veel moeite had gedaan om spelers te vinden die niet bang waren om af te gaan. Want dat was in zijn ogen de zwakte van Aziatische landen: de schaamtecultuur, die voorkwam dat men risico's nam. In plaats van de bal op te eisen en er iets inventiefs mee te doen probeerden de voetballers de bal juist zo snel en zo gevaarloos mogelijk af te spelen: tikkie breed. Na Guus' vertrek was het meteen afgelopen met de Koreaanse successen. Maar als hij gelijk had is er nog hoop voor de Aziaten, want culturen kunnen veranderen al vergt dat tijd. Zo rond het jaar 2500 zie ik ze nog wel een WK winnen.

94. De 10.000 halen

Al sinds de tijd van Wim Kok dringt de regering er bij bejaarden op aan dat zij dagelijks minstens een half uur stevig bewegen en daarbij tenminste 10.000 stappen doen. Ooit geprobeerd 10.000 stappen op een dag te doen? Als bejaarde? Met stijve knieën en hollend hart en bijna uit elkaar spattend vanwege te hoge bloeddruk?

De ziekenhuizen liggen vol slachtoffers van dit streven.

Ik zag laatst Wim Kok op de tv en kreeg sterk de indruk dat hij zijn eigen advies volgt.

Hij zag er belabberd uit, en dat had niets te maken met schuldgevoelens over Srebrenica.

Al probeerde hij ons dat wel wijs te maken.

Mijn dagelijkse tax ligt op 2000 stappen.

Dat is ongeveer een kilometer, meer dan genoeg voor de dagelijkse boodschappen, douche- en toiletbezoek, koken en de tocht naar de slaapkamer (35 passen).

Voor grotere afstanden neem ik gegarandeerd de auto.

Maar hier, op een vakantieadres in zonnige sferen, keek ik aan het eind van deze dag met verbazing naar mijn stappenteller.

Ik begreep meteen waarom ik doodop was.

1 december 2015 was een historische dag!

Voor het eerst en vermoedelijk ook het laatst in mijn bestaan liep ik meer dan 10.000 stappen op één dag. Mijn gade leverde een nog grotere prestatie: vanwege haar kortere benen zal zij ten minsten 12.000 stappen hebben gezet.

Uitgeput waren we.

We doen het nóóit meer.

95. Darwin (1)

Het definitieve bewijs dat de evolutie-theorie niet alles verklaart overviel me vorige zomer. Het was warm en vochtig weer en de muskiet vond mij moeiteloos. Hij zoemde om mij heen en toen werd het stil. Hij was mijn bloed aan het opzuigen.

Ik vind dat niet zo'n probleem, je voelt er niks van en mijn bloeddruk is toch een beetje te hoog. Meestal hoor ik de muskiet na enige tijd boerend en lallend wegvliegen maar deze avond had ik alleen koffie gedronken.

Ik was dan ook wat beweeglijker dan anders, en de muskiet moest een paar keer loslaten en weer opnieuw om mij heen cirkelen voor een nieuwe dunhuidige plek. Telkens hoorde ik dat zeurende geluid dichterbij

komen en na enige tijd wist ik ook precies waar hij ging landen. Ik gaf mezelf een stevige klap op die plek en de wereld telde één muskiet minder.

Maar met die klap sloeg ik ook mijn geloof in Darwin aan diggelen. Want waarom zouden muskieten geluid maken en daardoor hun slachtoffers waarschuwen? Als er ooit één logische natuurlijke selectie zou plaatsvinden dan waren muskieten natuurlijk net zo stil als de nacht waarin zij hun prooi zoeken.

Weg Darwin dus. Maar wat dan? Het zal toch verdikkeme niet waar zijn dat God de wereld schiep in zeven dagen? En dat ik in de hel kom als ik niet oppassend leef?

96. Darwin (2)

Kijkend naar een natuurfilm zag ik een keer een spin die op een absurde manier zijn kostje bij elkaar scharrelde.

Hij had geen web, hij deed het totaal anders. Hij scheidde een geur af die een bepaald soort insecten lokte. En als ze aan kwamen vliegen dan slingerde hij een elastische draad naar ze toe. Aan het eind van die draad zat een kleefbolletje. Als het insect geraakt werd plakte hij vast aan het kleefbolletje en werd vervolgens door de spin binnengehaald. En die deed dan wat spinnen met hun prooi doen.

Ik zat te kijken naar deze manier van leven en dacht: dit kan geen Darwiniaans toeval meer zijn. Het is denkbaar dat ooit een spin een draadje over had en er uit verveling mee is gaan lasso-en. Maar voordat het toeval daar ooit een kleefbolletje aan geëvolueerd zou hebben zou deze spinnentak toch allang van honger omgekomen zijn. En dan heb ik het nog niet eens over de miljoenen jaren die nodig zouden zijn om hem ook nog die geur te laten afgeven die de prooi aantrok. Zo'n ingewikkelde manier van een prooi vangen kan niet evolutionair ontstaan zijn, die moet in één keer zijn bedacht en uitgevoerd. Door een gek, dat wel.

God bestaat niet, dat staat voor mij vast.

Maar een alien met een rijke fantasie, die miljoenen jaren geleden deze spin bedacht? Het zou kunnen.

97. Uiltje

Het Nederlands kent heel wat uitdrukkingen die - als je ze letterlijk neemt - tot rare bezigheden zouden leiden, maar waarvan iedereen toch weet wat ermee bedoeld wordt. Ik noem als voorbeeld 'een uiltje knappen.' Hoe deze wrede bezigheid toch heeft geleid tot de huidige betekenis 'een dutje doen' is voer voor etymologen.

Het andere uiterste bestaat uit uitdrukkingen die juist heel precies aangeven wat bedoeld wordt, maar dat doen via een literaire vondst. Voorbeeld: 'lachen als een boer met kiespijn.' Wie dit hoort of leest ziet meteen voor zich wat bedoeld wordt: een met grote tegenzin gegeven minimale (glim)lach, die wordt afgedwongen door de situatie (vaak: lachende omstanders). Ook vroeger zullen weinig mensen een boer met kiespijn hebben zien lachen, toch zal de uitdrukking meteen aangeslagen zijn en bij toepasselijke gelegenheden gebruikt. Nu klinkt hij wat ouderwets en je krijgt er ook meteen een beeld bij van zo'n hoofd met een zakdoek er omheen. De tijd dat tanden nog verwijderd werden door er een touwtje omheen te binden, dat aan een deurknop te bevestigen en vervolgens die deur hard dicht te gooien. Ik zou de uitdrukking dan ook nu niet meer in een verhaal gebruiken. Toch, degene die deze uitdrukking bedacht heeft en voor het eerst schreef of uitsprak, zal een vreugdesprong in zijn hart gevoeld hebben. En terecht.

In dezelfde categorie valt de uitdrukking: eten met lange tanden.

Letterlijk slaat het nergens op, maar iedereen weet: we hebben het hier over iemand die langzaam bezig iets naar binnen te werken, zonder trek of honger te hebben. Het heeft ook de connotatie van treurnis: er is iets vervelends gebeurd waardoor de betrokkene de eetlust is vergaan.

Zoiets kunnen oproepen met de simpele uitdrukking 'eten met lange tanden' vergt een groot literair talent. Chapeau! Jammer dat we niet weten wie het bedacht.

98. Dooddoeners en uitvluchten

1. Die meneer die daar alles van af weet, die is met vakantie...
2. Ik noteer voor alle zekerheid uw gegevens en u hoort van ons...
3. Als u nu gisteren gebeld had...
4. Je mag toch aannemen dat zo iemand weet waar hij het over heeft?
5. Tja, als u de factuur niet bij de hand heeft...
6. U heeft pech, we zitten midden in een verhuizing. Kunt u over twee weken nog eens bellen?
7. Alsof het zo heeft moeten zijn dat u er net naast grijpt!!
8. U kunt dat wel zeggen, maar ik kan uw bestelling echt niet in de lijst vinden..
9. Ik heb hier staan dat het artikel is afgeleverd. Hebt u al bij uw burens geïnformeerd?
10. Nee, daar is ons niets van bekend..
11. Uw reservering is helaas, helaas, niet bij ons doorgekommen. We hebben een computerstoring gehad, ziet u?
12. Ja, vervelend. Gisteren hadden we het nog op voorraad.
13. Een ogenblik geduld alstublieft... (© Microsoft)

99. Kamptijd

Van mijn derde tot mijn zesde jaar heb ik doorgebracht in een Japans interneringskamp op Midden-Java. Tweemaal keerde ik later terug naar die plek. En ik schreef er de tweede maal dit over:

Kamp Ambarawa

In 1974 kwamen we er ook langs, maar toen ik de chauffeur vroeg te stoppen bij het kamp van de Japanners, zei hij: ‘Japanners? Maar die zijn allang weg!’ Even was ik verbluft, maar daarna opgelucht: hij heeft gelijk, wat doe ik hier? En we reden verder. Dat was toen, dertig jaar geleden. Eigenlijk zou ik het bezoek aan Ambarawa ook nu, in 2004, liever overslaan.

Maar ik kom hier vermoedelijk nooit meer. En misschien herken ik nog iets.

Het kamp was destijds een verlaten kazerne en ook nu nog blijkt het een kazerne-terrein van de Indonesische Cavalerie. Enkele tanks zijn zichtbaar en bezoek is niet welkom.

Ambarawa blijkt een vriendelijk dorpje te zijn, schitterend gelegen tussen de bergen. Ondanks de hoge dichte schutting om het kamp moet ik als kind die mooie natuur in de verte hebben gezien. Maar ik herinner me alleen maar dat het elk jaar kouder werd en de honger erger.

De plaatselijke trots is het spoorwegmuseum: een oud Hollands stationnetje uit het begin van de twintigste eeuw met het opschrift Willem I en een aantal locomotieven uit diezelfde tijd. Alles keurig gepoetst en onderhouden. We kopen kaartjes voor de topattractie van dit museum: een tochtje met een lorrie over vijf kilometer spoor.

Ons kleine gezelschap kan makkelijk in het wagentje en we tuffen vrolijk voorwaarts. Eerst door een open veld met sawa's, de bergen op de achtergrond. Ach, wat is het hier mooi. Ik zie in de verte een paar barakken en besef dat ik bijna zestig jaar na dato naar de plek kijk waar het kamp lag en waar zo veel mensen zo lang zo ongelukkig waren. De

snikhete appels herinner ik me nog, waar je lang stond te staan tot eindelijk iedereen geteld was. De moeders telden vooruit en prenten hun kind het getal in dat geroepen moest worden als het aan de beurt was. Als je het verkeerd zei, kreeg je moeder een klap. Ichi ni san shi go ro, zo ongeveer klonk het Japanse tellen, weet ik na al die tijd nog.

Als de lorrie een kampong nadert, trekt de machinist aan een koord en enkele schrille fluittonen klinken door het dal. En we merken vervolgens dat de lorrie niet dagelijks rijdt, want kinderen hollen opgetogen met ons mee, boeren zwaaien vanaf de sawa, fietsers stappen af en kijken om. Ik zie een moeder die met haar kleuter op de voorgalerij op een matje ligt uit te rusten, verrast overeind komen om ons toe te wuiven.

‘Fotostop,’ zegt de conducteur tien minuten later. We stappen uit te midden van wat pisangbomen en terwijl we die braaf fotograferen, zien we wat de eigenlijke reden van de stop is. Onder de zitting van de passagiersbank moet een handel worden omgezet zodat de lorrie achterwaarts de terugtocht kan beginnen. Het heeft iets lachwekkends, vijf kilometer achteruitrijden met een bestuurder die al die tijd half omgekeerd over de passagiers heen probeert te kijken.

De kinderen van het dorp maakt het niets uit, die hollen weer vrolijk mee. De moeder zit nu klaar op haar galerijtje en pakt het armpje van haar kleuter om die te laten wuiven.

Ambarawa – de naam zal voortaan ook mooie herinneringen met zich meebrengen, denk ik tevreden.

100. ZKV

Iemand vroeg: wat zijn je favoriete korte verhalen.
Ik zocht ze onmiddellijk voor hem op. Hier zijn ze. Ik schreef ze in 1967. Het zijn herinneringen aan Makassar (Indonesië) waar ik in 1947 als 8-jarige woonde. Met mijn ouders, natuurlijk.

Mensenkinderen (1)

Ik had niet zoveel op met kippen. Had je een wondkorstje op je been en zat je in de achtergalerij op de gladde tegels te bikkelen (eigenlijk een meisjesspel) dan kon je er staat op maken dat zo'n mager sekreet aan het korstje kwam pikken. Toch had ik geen leedvermaak toen oom Andreas er één slachtte voor de soto ajam.

Hij was al een tijd in de weer met zijn mes, voordat ik het in de gaten kreeg.

'Ajo Hans, help even,' riep hij. 'Te snel, deze brandal.'

'Welke, oom?'

We dreven er drie in een hoek en naderden, half gebukt en met gespreide armen en benen. Luid kakelend en fladderend schoten ze langs onze uitgestrekte handen. Nog een keer. De derde maal

had ik er één bij een vleugel.

'Deze, oom?'

Hij aarzelde, deze was niet helemaal de bedoeling van tante Daat.

'Ach, deze is wel goed, ja,' zei hij tenslotte en nam het beest van me over. Hij ging op zijn hurken zitten en klemde haar tussen zijn knieën. Het mes had een kartelrandje en hij sneed krachtig

de nek door. Er spatte wat bloed rond en er werd hevig gefladderd. Verschrikt liet hij het beest vallen. Het viel in twee stukken uiteen. De kop bleef liggen met geloken ogen, maar het lichaam krabbelde na een seconde overeind en stormde vooruit, iets meer voorover geleund dan normaal.

Oom Andreas barstte in een verrast gelach uit en de toegelopen baboes sloegen giechelend de handen voor de

ogen. De kip liep tegen de schutting op, viel om, stond weer op, rende terug maar er viel natuurlijk weinig meer te redden. Na enige tijd was ze dood. Er liep een rode streep over het zand. Toen ze geplukt was werd ze geopend, en er kwam een klein, geaderd, zacht basisei tevoorschijn. Ik mocht de twee poten hebben. Er zat een pees aan en als je daaraan trok bewogen de tenen.

Mensenkinderen (2)

Met Adrie naar school lopend kwamen we bij een driesprong. 'Hier is het gebeurd,' zei ze ineens gedecideerd. Adrie was een kop groter dan ik en onaangenaam bazig. Haar haar was zeer kortgeknipt, maar dan mocht ze nog niet eens mopperen, want haar broertje werd telkens geheel kaalgeschoren om hem sterk haar te geven. Ze was sproetig en had een smal gezicht met grijze ogen. Eén klas hoger dan ik.

'Ja?' vroeg ik. Ik keek naar het asfalt. Er was niets te zien, zelfs geen plukje haar.

'Dat meisje was 6 jaar,' zei Adrie. Iets jonger dan wij dus. Ik zag het helemaal voor me, een blond meisje van 6 jaar, dat de weg overstak. Er kwam een vrachtwagen aan die haar overreed.

'Was het een vrachtwagen met twee wielen aan de achterkant?' vroeg ik.

'Nee, zo eentje met vier wielen, misschien wel zes wielen.'
Allemaal wielen aan de achterkant.

'En toen zijn ze er nog een keer overheen gereden?' vroeg ik huiverend.

'Dat heb ik toch al verteld,' riep Adrie. Ze slingerde haar schooltas om zich heen en raakte me in de heup.

'Het is niet waar,' zei ik.

'Wel waar, ik heb het zelf gehoord van mijn moeder. Dat kleine meisje werd overreden maar ze was nog niet helemaal dood. Toen kwam de dokter aan. Die heeft naar haar gekeken, maar hij kon niets doen. Toen is die chauffeur achteruit gereden, over haar heen, en toen was ze dood.'

'Vier wielen?'

'Vier wielen, zes wielen, een heel grote vrachtwagen.'

Ik voelde me bang. Het asfalt was warm en zacht. We waren vlakbij Oey Tjeng Hwa, waar we asemkoekjes mochten kopen.

'Ik zal het je moeder vragen,' zei ik, maar ik wist dat ik dat toch nooit zou durven, een grof wijf met losse handen.

Terneergeslagen liep ik verder. Doodzonde van dat blonde meisje van 6 jaar.

Mensenkinderen (3)

Varkens, wat een tuig. Grote vette lichamen en op de kop kleine onverschillige oogjes met witte oogharen. In een uithoek van de tuin stonden ze eeuwig te slobberen aan het stinkende afval dat ze dagelijks met emmers vol van oom Andreas kregen. Het was druk in de tuin want naast kippen liepen er ook drie manilla-eenden rond. De vierde zat al een paar maanden op vijf eieren. Dat werd te gek. 'Hoe lang duurt dat?' hoorde ik oom Andreas vaak vragen aan mensen, maar niemand wist het precies.

Op een dag kwam er een KL-er langs, een dienstplichtige soldaat, vers uit Holland. Hij zat op een trekker, met twee kleine wielen voor en twee kolossale wielen achter en hij zou een boomstronk uittrekken. De trekker zette zich schrap, de ketting stond strak maar aan de stronk viel niets te zien, die stond maar. Hij reed achteruit naar de boom, we stonden allemaal te kijken, en nam een aanloopje. Niets gedaan. Hij stapte af, het was een lange jongen met een zacht gezicht en hij kwam uit Noord-Brabant. Oom Andreas nam hem mee naar binnen voor een glas bier. Ik bleef bij de trekker en keek naar de knoppen en stangen. Niet lang daarna kwamen ze weer naar buiten. Oom Andreas was een hoofd kleiner en eigenlijk erg mager. Zijn bruine gezicht zag er een beetje gelig en ziek uit, hij liep een beetje sjokkend. Ze gingen samen naar de broedende manilla-eend.

't Is over, jongen,' riep oom Andreas. Hij nam de eend op en zette hem opzij. De vijf eieren lagen er nog. Hij pakte ze op en gaf er een paar aan de KL-er. Samen liepen ze weg en ik volgde. 'Wat gaat u doen, oom Andreas?' vroeg ik. 'Kijk maar,' zei hij.

We liepen naar de varkens die direct kwamen aanlopen en hun stopcontacten door het hek staken. Oom Andreas gooide één ei stuk, het struif vloog over de grond en de varkens duwden elkaar opzij om het op te slobberen. Snel gooide hij er nog twee achteraan. Toen wierp de KL-er de laatste twee weg. Eén ervan pakte anders uit. De schil brak en er kwam een klein kuiken vrij. Het lag vochtig op de grond in de rommel en het bewoog eigenlijk niet. Pas toen de varkens

eraan kwamen liet het een beweging zien met beide pootjes. De drie varkens stortten zich er gelijk op en ik kon eigenlijk niet goed zien hoe het afliep.

101. Een trilling van de tijd

Zou ik nu echt oud aan het worden zijn? Steeds vaker komt het voor dat ik plotseling in het verleden sta. Vooral onder de douche heb ik er last van. Ik sta in de wasem met een dikke warme waterstraal in de nek te staren naar het douchegordijn waarlangs waterdruppels zich naar beneden spoeden. Ik hum een liedje en ineens ben ik zes jaar en klim uit de jeep die me naar school heeft gebracht. De zon schijnt krachtig en ik loop een paar meter naar de poort van de school. Daar staat een dik Chinees jongetje, een half hoofd kleiner dan ik. Ik loop op hem af en geef hem een stomp tegen de borst. Hij valt bijna om, slaat aan het huilen en holt weg. Ik kijk achterom. De jeep staat er nog, de twee soldaten die me naar school hebben gebracht, kijken lachend naar me. Ze zwaaien en rijden weg.

Onbegrijpelijk fragment, al weet ik zeker dat het echt gebeurd is. Makassar, 1946, zo te zien. Maar wat moet ik ermee?

Waarom gaf ik dat jongetje een klap? Ik ken hem helemaal niet.

####

Een dag later ben ik ineens tien jaar en sta ik buiten de school tussen een paar pisangbomen. Ik ben de klas uitgestuurd maar voel me niet boos of bang. Ik kijk naar de grote gerafelde bladeren die langzaam heen en weer bewegen en een zacht ruisend geluid maken. Tussen de bladeren zijn de trossen bananen al zichtbaar, maar ze zijn nog groen en klein. Ik ga op mijn hurken zitten, neem een stokje en maak krassen in het zand. Einde van de opname.

####

Ik ben acht jaar en het loopt tegen Sinterklaas. Voor het eerst van mijn leven zal ik een winter mee gaan maken met sneeuw, dat moet je je voorstellen als watten, maar dan koud. We zijn met verlof in Holland en alles is

vreemd. Ik heb net een ons suiker in een zakje ingeleverd bij de juf, maar weet niet precies waarom. Op weg naar huis is het al donker, het is vier uur. De mensen lopen met wasemwolkjes uit hun mond, ik ook. Ik heb wanten aan en ben dik ingepakt. Er is veel roezemoezig licht in de winkelstraat.

Ik steek over en kom bij een winkel met snoepgoed. Thuis zal ik straks gaan lezen in Pietje Bell. In de etalage liggen grote roze suikerbeesten. Ik kijk mijn ogen uit.

#####

Zinloze fragmentjes uit mijn historisch archief.

Ik heb een zoon van bijna drie. Af en toe tref ik hem starend aan met grote zwarte ogen. Hij heeft net een opname gemaakt en is bezig die ergens in zijn geheugen op te bergen. Over een jaar of dertig, veertig komen ze wel weer tevoorschijn, betekenisloze flarden herinneringen zonder kop of staart, waarvan hij niet kan begrijpen waarom ze hem zo melancholiek stemmen.

102. Kopietje maken (1)

Carbon-papier werd in 1805 door de Engelsman Ralph Wedgwood uitgevonden en werd tot eind vorige eeuw druk gebruikt. Je kon er namelijk kopieën mee maken van teksten die je typte of schreef. Het lege vel schrijfpapier lag bovenop daaronder de vel carbon-papier (met de zwarte kant naar beneden) en daaronder weer het vel papier waarop je de kopie wilde maken.

Het carbonpapier gaf zwart af, dus als je met een stevige ballpoint of via de schrijfmachine-toets druk uitoefende, gaf dat een afdruk op het onderliggende papier.

Als je een type-fout maakte had je een probleem. Want die fout kon je op het bovenste vel wel corrigeren met wat ik altijd 'witlak' noemde, maar eigenlijk Tipp-Ex heette. Dat was een klein plastic flesje met een witte sneldrogende substantie en in de dop een kwastje. Doopte je dat kwastje in de witte substantie dan kon je de fout bedekken met een wit laagje en daar weer overheen typen. Maar op de carbonkopie werd het dan op die plek een rommeltje, want beide teksten kwamen daar over elkaar heen te staan.

Je leerde dus dat het belangrijk was foutloos te typen en van tevoren te bedenken hoe de zin zou gaan luiden. Die vaardigheid verdween met het carbonpapier. Want het gaf stress. En dat vermijdt de mens graag.

103. Kopietje maken (2)

Ik had lang niet altijd zin in het gebruik van carbonpapier en Tipp-Ex. Daarom maakte ik vaak eerst een kladversie. En die bewaarde ik dan als kopie van de vervolgens 'in het net' getikte brief.

Mijn vrouw vond in een oude doos onlangs nog zo'n kladje. Het is gedateerd 13 juli 1968 en gericht aan een slordige service-afdeling van Progress stofzuigers. De firma bestaat nog steeds en ergens in hun archief zal de nette versie liggen.

Amsterdam, 13 juli 1968

Mijne heren,

Enige tijd geleden hadden wij na maanden moeizaam consumeren voldoende bonnen bijeen om uw Progress super 550 stofzuiger te bestellen.

Een voortreffelijk apparaat, dat moet gezegd worden. Triest was echter dat mijn vrouw bij het leegmaken van de stofzak de linnen zak en de bijbehorende zware rubber ring in het water liet vallen (wij wonen op een woonschip) welke beide onmisbare onderdelen ijlings zonken.

Dat is nu twee maanden geleden en sindsdien is mijn vrouw steeds bezig geweest te proberen deze onderdelen opnieuw bij u te bestellen, waarvoor zij f 8,80 overmaakte op uw girorekening.

Na enkele briefjes en telefoontjes hebben wij, met enkele weken tussenruimte tweemaal een zending van u ontvangen.

De eerste was een linnen stofzakje van volstrekt ontoereikende afmetingen, kennelijk bestemd voor een speelgoedstofzuigertje voor zuigelingen.

Na retournering zond u ons een week geleden een wat grotere stofzak, kennelijk bestemd voor een stofzuiger voor kinderen in de leeftijd van 8 – 12 jaar. U liet dat vergezeld gaan van een zeer dun rubber ringetje dat ongetwijfeld wel ergens bruikbaar voor is, maar slechts een geringe gelijkenis vertoont met de zware ring die we nodig hebben.

Beide voorwerpen zenden we u hierbij retour.

Ik ben bang dat u zult blijven voortgaan ons een grote reeks van onderdelen te zenden en op den duur zal daar

ongetwijfeld datgene bij zijn dat we nodig hebben.

Dat kan echter nog wel maanden duren en omdat de stofwolken ons inmiddels bij elke stap om de oren vliegen zou ik u willen voorstellen de zaak op een wat efficiëntere manier aan te pakken.

U heeft ongetwijfeld ergens nog wel een exemplaar van de Progress super 550 staan. Als u dat apparaat nu open maakt ziet u een stevige rubber ring met daaraan een linnen zak. Die hebben we nodig en u kunt m.i. het beste net zo lang in uw magazijn zoeken totdat u een identiek exemplaar gevonden heeft en dat vervolgens naar ons toesturen.

We zijn echt wel goedwillend maar met wat we tot nu toe van u ontvangen hebben kunnen we met de beste wil van de wereld niets aanvangen.

Mag ik erop rekenen binnenkort de gewenste onderdelen te ontvangen?

Bij voorbaat mijn hartelijke dank.

Hoogachtend,

Hans Vervoort

Hoe dit akkefietje afgelopen is weet alleen Progress nog.
Mijn vrouw en ik hebben het verdrongen.

104. Dictee

Onlangs was er weer de jaarlijkse Dictee-wedstrijd op teevee. Elk jaar voel ik de neiging iets te schrijven over deze dwaze gebeurtenis waarbij de winnaars altijd nog 20 fouten maken.

1. Het dictee bewijst jaarlijks dat het onmogelijk is om het Nederlands correct te spellen.

Dat is het directe gevolg van de onzinnige wijzigingen die – nadat men gewend is aan de vorige – in de spelling worden aangebracht door een commissie van de Taalunie.

2. Je zou mogen verwachten dat er conclusies worden getrokken uit het feit dat het Nederlands niet correct gespeld kan worden, zelfs niet door Belgen. Sta wat meer varianten toe. Maak de spelling fonetisch(er).

Doe iets om foutloos onze taal te schrijven eindelijk mogelijk te maken!

Maar er is geen enkele aanwijzing dat de gemeenschap van Neerlandici zich hierover opwindt.

Terwijl je juist uit die hoek mag verwachten dat men het jammer vindt dat leerlingen en studenten ontmoedigd worden in het goed leren van de grammatica.

Immers: hoezeer je je best ook doet, je blijft toch altijd fouten maken! Zinloos dus voor onze jeugd om veel tijd te besteden aan de studie van de schrijfwijze van het Nederlands..

Kortom, jaarlijks bewijst het Groot Dictee het faillissement van onze schrijfcultuur.

105. Rolstoel

Ook al word je een dagje ouder zoals bij mij al veel jaren het geval is, er zijn altijd nog wel hartenwensen te bedenken. Zo wil ik graag op mijn verjaardag een elektrische rolstoel. Ik zal hem dan hopelijk nog niet nodig hebben en misschien komt dat moment wel nooit.

Maar als ik die rolstoel pas krijg als ik hem wel nodig heb, kan het wel eens te laat zijn om hem te leren bedienen.

Vermoedelijk heb ik dan een attaque achter de rug en ben ik absoluut niet in de stemming om rolstoel-rijles te krijgen.

Denk eens aan Paus Johannes Paulus in zijn laatste jaren. Als hij 20 jaar eerder was gaan oefenen in een rolstoel dan had hij uiteindelijk ook wel scheefgezakt gezeten in een laat stadium van vergankelijkheid.

Maar als het nodig was geweest of als hij er zin in had gehad, dan had hij toch met zijn nog werkende linkerpink zijn eigen pausmobieltje door de gangen van het Vaticaan kunnen laten scheuren.

Als je goed keek zag je aan hem dat hij dat miste. Daarom ga ik zodra ik hem krijg oefenen met zo'n rijtuigje. De linkse draai, de rechtse draai, de noodstop, het inparkeren naast het bed, en op mooie dagen het Vondelpark in. Al die vaardigheden die je nodig hebt als je direct na ontslag uit het hersenbloederscentrum huppatee zelf naar huis wil sjezen.

Wie dit leest en ouders heeft die in de buurt van de 70 komen: geef ze voor hun verjaardag alvast een rolstoel. Ze kunnen aan wedstrijden meedoen en leren in hoge nood die bocht naar de wc te maken voordat de kringspier het begeeft. Het is een investering voor de toekomst. Echt waar.

106. Zombie

Er is een geestestoestand die bij mijn weten geen naam heeft en die ik ook alleen met voorbeelden kan omschrijven:

Amsterdam 1957: Ik sta op het achterbalkon van lijn 13, onderweg van het Centraal Station naar Slotermeer. Het is de tijd dat de conducteur nog door de tram loopt om de kaartjes te knippen. Hij komt ook bij mij langs en kijkt me aan. Ik kijk terug, hij heeft mijn kaartje al geknipt weet ik, en na een kort moment beseft hij dat ook en gaat verder.

Pas als ik uitgestapt ben realiseer ik me ineens dat mijn kaartje helemaal niet geknipt is. Ik dacht dat alleen maar en die overtuiging sloeg kennelijk over op de conducteur. Ik heb onbedoeld zwart gereden.

Makassar 1947: Mijn jeugdvriendje Ruud Hoemakers en ik zijn wat laat voor school en we besluiten een tigaroda te nemen. Tigaroda (letterlijk: drie wielen), zo heette de betja in Makassar. Als de rijder ons afzet bij de school, bekennen we dat we geen geld hebben om hem te betalen, maar als hij 's middags langs komt zal mijn moeder dat doen. We geven hem het adres. De schooldag gaat voorbij en als ik 's middags bezig ben met mijn huiswerk komt mijn moeder met een vraag: 'Er staat een tigaroda-rijder voor de deur en die zegt dat hij jullie naar school heeft gereden en dat hij nog betaald moet worden. Is dat zo?' Ze kijkt me vorsend aan, maar ik weet van niks en maak haar dat duidelijk. En ze gelooft me direct, zo overtuigend komt mijn ontkenning over.

Ik loop met haar mee om het de tigaroda-man duidelijk te maken, die zonder betaling woedend vertrekt. Pas een paar dagen later komt bij mij de herinnering naar boven dat we inderdaad de tigaroda hadden genomen. Ik schaam me diep, maar besluit het niet aan mijn moeder te vertellen.

Hoe zouden we dat gevoel kunnen noemen van het hebben van een zekerheid die later onterecht blijkt te zijn? Maar die zo sterk is dat je anderen ermee overtuigt? Ik herinner me ook een keer in Spanje toen we op vakantie een maaltijd genoten. Na afloop liepen we weg, ik in de innige overtuiging afgerekend te hebben en mijn gade nam dat kennelijk als vanzelfsprekend aan. We kwamen niet ver, de kelner holde

achter ons aan met de rekening. Maar aan onze reactie begreep hij dat er bij ons geen opzet in het spel was en lachend namen we afscheid.

Nu ik oud ben en het vergeten van dingen een permanente toestand gaat worden, wil ik – op het nippertje – toch eens een naam geven aan zo'n geestestoestand waarin je feitelijk oplichting pleegt door – te goeder trouw – een onwaarheid met grote zekerheid en overtuiging op anderen over te brengen.

Een zombie-moment zou ik het willen noemen.

107. Kul

Voor de verandering toch maar weer eens een voorbeeld van onzin. Onlangs verscheen in alle media het volgende bericht: 'Een kwart van de Nederlandse jongeren heeft waarschijnlijk gehoorschade. Dat concluderen onderzoekers van het Academisch Medisch Centrum Amsterdam op basis van de resultaten online zelftesten.

Tussen 2010 en 2014 deden meer dan 300.000 mensen zo'n online hoortest. Een kwart van de deelnemers van tussen de 12 en 25 jaar scoort al slecht op deze online hoortesten. Een slechte uitslag geeft een indicatie dat er sprake is van gehoorschade.'(einde bericht)

Waarom is dit onzin? Dat kan je al in de tweede zin van het bericht zien. Want het gaat om de resultaten van online ZELFTESTEN. Ik doe die test elke keer als mijn gade roept dat ik doof begin te worden. Ik slaag overigens met vlag en wimpel, wat ik haar stevig inwrijf, maar dit terzijde. Het kernpunt is dat wie deze test doet, dat uit eigen beweging doet, en daar dus een reden voor heeft. De deelnemers vormen dus niet wat in publieksonderzoek een 'representatieve steekproef' van jongeren genoemd wordt, een steekproef waarin alle soorten jongeren in de goede verhouding gerepresenteerd zijn. Het is dus in elk geval NIET waar dat 25% van de jongeren gehoorschade heeft. De werkelijkheid kan veel lager liggen, maar ook veel hoger. Lager, als de test vooral gedaan werd door jongeren die al last van hun gehoor hadden, een permanente piep bijvoorbeeld. Hoger als de test vooral gedaan wordt door jongeren die - bijvoorbeeld door dit soort berichten - bang zijn voor gehoorklachten, maar feitelijk nog goede oren hebben.

Het zou een zegen zijn voor wat tegenwoordig 'De Media' heet als er in de redactie altijd iemand zat die iets wist van statistiek en steekproeftrekking. Maar dat vergt kennis. En kennis is duur.

108. Hekel

'Ik heb zó'n hekel...' zei ik vanmiddag tegen mijn gade.

'Waaraan dan?' wilde ze weten. Ze heeft psychologie gestudeerd, dan krijg je dat, die behoefte aan het begrijpen van zielenroerselen..

'Gewoon, in het algemeen...' antwoordde ik, 'waarom moet je ergens specifiek een hekel aan hebben? Ik heb vandaag gewoon een grote hekel. Aan alles en niks.'

Ze zocht naar een woord. 'Je hebt er de pest in?'

'Nee, dan zou er wel een reden voor zijn. Je hebt niet zomaar de pest in. Nee, ik heb gewoon een grote hekel. Laat me maar.' En god zij dank deed ze dat toen. Dat komt, ze heeft psychologie gestudeerd. En dan weet je wanneer je iemand met rust moet laten. Morgen is het over. Mijn hekels duren nooit erg lang.

109. Memories

Gelezen op een betonmolen van de firma Kijlstra: 'C'est le beton qui fait la musique.' Waarom zo'n Franse slagzin op een Nederlandse betonmolen? Al dagdromend viel mij onderstaand verhaal in. En als u het niet gelooft moet u zelf maar iets beters bedenken.

Het komt allemaal omdat Jan Kijlstra, de oprichter van het bedrijf in 1971 verliefd werd op het mooiste meisje van de klas op de lagere school in Drachten: Cecilia Kleingeld. Ze stond model voor het beeld van het meisje in minirokje dat tot op heden op het Raadhuisplein in Drachten te vinden is.

En Jan viel als een blok voor haar, in de 6e klas van de christelijke basisschool Het Anker.

Maar hij was als jongen al van het knoestige type met handen als kolenschoppen.

Ook was hij geen prater.

Aan het eind van de lagere school hadden ze nog geen woord met elkaar gewisseld.

Cecilia had hem vermoedelijk niet eens opgemerkt, zij ging al op haar 12e met een jongen van de Rijkskweekschool in Drachten en toen zij na de lagere school óók koos voor die onderwijzersopleiding was het voor Jan Kijlstra bekeken. Soms zag hij haar voorbij stuiven, achterop de Puch van haar vriend.

En dan deed toch even zijn hart pijn.

Maar hij volgde de mts en begon in 1980 met zijn bouwonderneming die hij trots zijn familienaam meegaf. Kijlstra bestratingen werd een succes, Kijlstra Betonbouw ook en Jan werd een man in bonus.

Cecilia was haar vriend intussen ontstegen en was ontdekt als fotomodel.

Ze werkte en woonde in Parijs.

In de Drachter Courant werd af en toe een artikeltje over haar succes geschreven.

Er stond dan een decante foto van haar bij met een trots onderschrift: 'Het meisje uit Drachten dat de couture-wereld veroverde.'

Pas in 1990 kwam ze terug, 31 jaar intussen en te oud voor het modellenwerk.

En tot ieders verbazing trouwde ze binnen een jaar met Jan. Als je Jan vroeg hoe hij dat voor elkaar had gekregen liet hij een klein glimlachje zien.

En zweeg. Want dat deed hij nog steeds het liefst.

Feit was wel dat Jan zich in de loop van de jaren had ontpopt als een wat grofgebouwde, maar toch wel aantrekkelijke man van het Eddy Constantine-type. U weet wel, ruwe bolster, harde pit.

En daar zal Cecilia voor gevallen zijn.

Al binnen een jaar kregen ze een zoon, Alphonse.

Alphonse, zult u vragen, dat is toch geen naam voor een Drachtse jongen?

Nee, dat vond Jan ook.

In het geniep had hij gehoopt op een Jan junior, maar daar wilde Cecilia absoluut niet aan.

Het moest en zou Alphonse worden.

De rest van het verhaal laat zich wel raden. Maar ik maak het toch even af.

Alphonse bleek een intelligent en gevoelig kind, dat gedurende de hele lagere schooltijd werd gepest en vervolgens op de middelbare school niet te handhaven was. 'Geen land mee te bezeilen', zei het hoofd en hoeveel druk Jan ook uitoefende, hij hield zijn poot stijf.

Er zat weinig anders op dan het joch maar een tijdje naar het buitenland te sturen om zijn wilde haren kwijt te raken.

Het werd Parijs, waar Alphonse zijn naam mee had en logeerde bij één van Cecilia's oude collega's die nu – net als Cecilia – getrouwd was met een bouwondernemer.

En dáár bleek dat Alphonse groot talent had voor de bouw en speciaal voor architectuur.

De genen van Jan hadden eindelijk toegeslagen.

In 2014 kwam Alphonse terug in Drachten, 22 jaar jong en een bevlogen bouwer.

Zijn architectenbureau en Kijlstra Betonbouw vormden een hechte twee-eenheid.

Jan en Alphonse konden inmiddels goed met elkaar overweg en moeder Cecilia kon trots zijn op haar twee mannen. Toch

lag er nog een conflict op de loer.
Er moest een slagzin bedacht worden voor op de
betonmolens.
'Beton, kom er maar eens om' had Jan's voorkeur.
Eén van zijn arbeiders had het een keer geroepen en het was
bij hem blijven hangen.
Het onderwerp kwam bij een familie-etentje ter sprake en
zowel Cecilia als Alphonse probeerden Jan van het idee af te
helpen.
'Nou, bedenken jullie dan maar iets,' zei hij schouderophalend,
'ongezien zet ik het er op.'
En daar kreeg hij spijt van.
Toen Alphonse de volgende dag wakker werd, had hij de
nieuwe slagzin in zijn hoofd: 'C'est le beton qui fait la
musique.'
'Maar niemand in de beton spreekt Frans,' zei Jan
wanhopig, 'ik weet zelf niet eens wat het betekent. En
woordspeling? Wat woordspeling.'
Maar Cecilia vond het prachtig en hield hem aan zijn belofte.
Als ze bij het bedrijf staan en er rijdt een betonwagen voorbij
met de slagzin, kijkt Jan nog steeds boos. En Cecilia
glimlacht.

-

110. Tiende

Ik schreef al eens dat voetbalverslaggevers aan een minderwaardigheidscomplex lijden wat betreft hun status als journalist en de neiging hebben dat te compenseren door het gebruik van woorden als 'derhalve'. Gisteren hoorde ik een tv-verslaggever het volgende zeggen toen Excelsior-voetballer Tom van Weert zijn tiende doelpunt van het seizoen maakte: 'Zijn tiende! Ja, daar kwam Beethoven niet aan toe! Tom van Weert wél.'

111. Sponsoren

Schrikbarend vind ik de ontwikkeling waarbij zaken die we tot nu toe als vanzelfsprekend beschouwden, gesponsord blijken te worden. Zo wordt de tijd mogelijk gemaakt door een gehoorapparatenfabrikant, laat de televisie mij weten. En het weer door PostNL.

Wat gaat ons gebeuren als deze bedrijven omvallen? Uiteindelijk mag je dat bij elk bedrijf verwachten. Staat de tijd dan stil? Krijgen we uitsluitend onweer?

Ik verlang soms zo innig naar Frits Thors, de witgrijze nieuwslezer die ons nog niet zo lang geleden op ruim 100-jarige leeftijd ontviel. In zijn tijd was het weer nog heel onzeker, want niet gesponsord. De tijd daarentegen was - eigenaardig genoeg - heel precies.

Zonder enige reclame-ondersteuning liepen de klokken op tijd en ook de treinenloop hield zich daaraan. Misschien gaat de tijd vanzelf - heeft dus eigenlijk geen sponsor nodig - en is het weer wél te beïnvloeden.

Ik zou daar niet van opkijken want de werkelijkheid wordt steeds moeilijker te doorgronden. Gelukkig ben ik maar tijdelijk aanwezig.

112. Seks

Heb seks tot wel 7 keer per nacht! Beloofde Laura van Libido-power me voordat ze volautomatisch in mijn Spambox verdween. Maar mijn aandacht was getrokken. Zeven keer per nacht! Potjandrie! Mama mia! Daar zal mijn gade van opkijken, dacht ik en lichtte haar in over deze mogelijkheid.

'En wanneer slapen we dan?' was haar teleurstellende reactie. Maar het is waar, ik slaap zelf tegenwoordig eigenlijk ook veel liever.

113. Rouw

Over het schrijven van overlijdensadvertenties:

De levensverzekeringswiskunde gaat er in zijn kansberekening van uit dat je altijd ouder kan worden dan je bent. De kans dat je dat zal lukken wordt wel steeds kleiner naarmate je leeftijd vordert, maar kan nooit nul worden. Want ook als je 167 bent en een overlijdensverzekering wilt sluiten moet de baliemedewerker daar een premie op kunnen berekenen. Onsterfelijkheid lonkt in theorie dus, maar voorlopig is het verstandig toch te blijven rekenen op een einde. Voor die gebeurtenis kan je alles regelen, tot en met de muziek en drank-na en wie er wel of niet iets mag zeggen. Maar je kan niet je eigen rouwadvertentie schrijven. Daar ligt een grens want de tekst in die advertentie is niet bedoeld om eigen roem of levensgevoelens te etaleren maar om de nabestaanden - op maatschappelijk geaccepteerde wijze, we gaan er geen rotzooi van maken - aan het woord te laten over de overledene. En dat valt niet mee, kan ik uit eigen ervaring melden. Toen mijn schoonvader overleed keek de kleine familie mij aan: jij kan schrijven, doe jij het maar. Maar verder dan 'met verdriet en dankbaarheid nemen wij afscheid van Louis Huppeldepup' (hij heette anders, natuurlijk) kwam ik tot mijn eigen verbazing niet. Want om zowel het gevoel van de achterblijvenden, als de beschrijving van de persoonlijkheid van de gestorvene maar ook diens stervensleed in één betaalbaar rouwadvertentiezinnetje samen te vatten, dat was een heksenkarwei. Gelukkig zijn er nu dankzij internet voorbeelden van teksten. Zie

<http://www.cuvo.nl/pagina/aanheftekten/>

Onderverdeeld in bruikbare categoriën:

Algemeen

Algemeen - onverwacht

Algemeen - ziekte

Geloof

Geloof- ziekte

Geloof - onverwacht

Geloof- katholiek

Ongeval

Kijk, daar kun je iets mee.

Mijn favoriet: 'Tot het laatst vervuld van hoop, maar door zijn lichaam in de steek gelaten, is vredig van ons heengegaan mijn/onze'

Ik zou er persoonlijk van maken: Tot het laatst vervuld van montere depressiviteit maar zoals verwacht uiteindelijk door zijn lichaam in de steek gelaten, is met enige tegenzin van ons heengegaan mijn/onze.....

Ik weet dat ik er niets over te zeggen heb als het zover is.
Maar toch...

114. Mijn kennismaking met dichter Hans Faverey

In 1961 kwam ik bij toeval in het marktonderzoek terecht. Ik wilde mijn vrijwel afwezige sociale vaardigheden versterken en solliciteerde voor een plekje als interviewer bij het Nederlands Instituut voor Marketing en Motivation Research, het NIMM. Het was gevestigd in de Amstelstraat in Amsterdam, en opgericht door twee psychologen. Anton van den Broecke en Bert de Vries (bedenker van de vooral bij mannen voorkomende 'achterwaartse drempelvrees': angst om een winkel te verlaten zonder iets te kopen). Zij lieten sollicitanten testen en tot mijn verbazing kreeg ik het aanbod om assistent te worden van één van de senior marktonderzoekers. Mijn sociale vaardigheden zijn altijd op een laag pitje gebleven, maar het gaf wel een nieuwe richting aan mijn leven. In de bundel *Heden Mosselen Morgen Gij* beschreef ik mijn kennismaking met mijn nieuwe baas. 'Later is het hele pand nog een keer uitgebrand met veel Marokkanen er in en het staat er nu tamelijk uitgeblust bij in de Amstelstraat.

Dat gaf trouwens wel een schrik om te lezen, met die foto erbij van een verkoolde Marokkaan hangend uit het raam van mijn kamer. Ajakkas zouden een hoop mensen zeggen en daar doe ik

aan mee, maar dat neemt niet weg dat zo'n ramp toch een extra dimensie geeft aan het feit dat je jaren in dat gebouw gewerkt hebt.

In die kamer zat ik in juni 1961 om negen uur 's morgens te wachten op mijn onbekende chef.

Het was koud voor de tijd van het jaar, maar de zon scheen. Het werd kwart over negen, tien voor half tien, vijf voor half tien. Stipt om zeven over half tien kwam hij binnen. Hans Faverey, marktonderzoeker, onbetwistbaar slank en lenig, een koffiebruine

Curaçaoenaar of Paramariboos. Hij ging achter zijn bureau zitten, kuchte achter zijn hand, keek mij met zwarte droomogen aan en zei tegen mij: 'Ik hoest vandaag toch al heel wat beter.'

115. Dories

Ik ontving vandaag deze mail. Mijn dag kan niet meer stuk!
En wat geeft het dat ze af en toe een kleine spellingsfout maakt?

Hallo Hans,

Mijn naam is Dories. Ik ben lang, mooi, perfect lichaam figuur en sexy. Ik zag je profiel en was zeer verheugd om u te contacteren, ik hoop dat u de ware liefde, eerlijke en zorgzame persoon die ik zijn op zoek 4 te zijn, ik ben op zoek van een man die de betekenis van liefde als vertrouwen en geloof te begrijpen in elkaar in plaats van iemand die liefde ziet als de enige manier van plezier, maar een volwassen man met Mooi Visie van wat de wereld is alles over En ik heb iets speciaals te vertellen over mij, dus neem dan contact met me opnemen via mijn e-mail adres (annandories@hotmail.com), zodat ik kan ook mijn foto rechtstreeks naar je.

groeten

dories

116. Waarom een vlieg vlieg heet

Soms dient voor de hand liggende kennis zich onverwacht aan als een openbaring: Wauw, dat ik dat nooit beseft heb! Zo realiseerde ik me pas gisteren waaraan een vlieg z'n naam te danken heeft.

'Hij heet vlieg omdat hij vliegt, natuurlijk. Hij vliegt! Daarom heet hij vlieg!'

Ik riep het mijn gade op geschokte toon toe en kreeg een bevredigende reactie: ook zij was verrast door mijn ontdekking.

'En in het Engels ook,' droeg zij bij, 'a fly. Van flying!'

'Daar moet je iets mee doen op je Facebook-pagina,' verordonneerde zij. vervolgens. 'Jij weet toch hoe je vliegen moet vangen? Dat is leuke kennis voor de medemens.'

En het klopt dat ik die kunst beheers.

Toen ik een jaar of 4 á 5 was beval de Japanse kampcommandant dat de kampkinderen elke dag 30 vliegen moesten vangen en inleveren.

Want die beestjes waren een gevaar voor de volksgezondheid.

Niemand had de indruk dat onze gezondheid de kampcommandant iets kon schelen.

Maar we gingen wel vliegen vangen, want anders zwaaide er wat.

Ik heb de neiging jeugdherinneringen op te schrijven.

Hier mijn vliegenvangers-verslag in *Weg uit Indië*. De Hans in dit verhaaltje ben ik zelf.

Toen er een vliegenplaag kwam moest elk kind aan het eind van de dag dertig dode vliegen inleveren. Vliegen verspreidden ziekten en moesten dus uitgeroeid worden. Dat was leuker dan gras uittrekken. Maar Hans was er niet goed in en had pas drie vliegen in zijn hand gevangen en doodgeknepen toen hij Sonja tegenkwam die hem een glazen potje liet zien dat al goed gevuld was. Hij hield zijn neus erboven en rook eraan.

'Wat doe je nou?' vroeg Sonja.

'Ik ruik eraan. Lekker!'

‘Viespeuk. Wie ruikt er nou aan dooie vliegen?’

Uit het potje kwam een scherpe geur. Hans kon het niet helpen, hij vond het lekker.

‘Hoe kan jij zo goed vliegen vangen?’ vroeg hij.

Sonja zei: ‘Niet verder vertellen, hoor. Als iedereen weet hoe het moet dan zijn de vliegen zó op. En dan moeten we weer gras trekken.’

Hans knikte en ze kwam dicht bij hem staan en fluisterde in zijn oor: ‘Vliegen kijken alleen naar voren. Dus als je van achteren komt sla je ze zó dood.’

Ze liet het zien, er zat een vlieg op de grond en Sonja sloop dichterbij en legde van achteren haar hand over de vlieg heen.

Om hem even later te laten zien: een dooie vlieg.

‘Nummer achtentwintig,’ zei ze voldaan, ‘bijna klaar.’

Onder haar leiding leerde Hans het snel.

Je moest wel zorgen dat de vlieg de schaduw van je hand niet over zich heen zag komen, want dan vloog hij onmiddellijk op. Vliegen waren niet gek.

Samen werden ze al snel kampioen vliegenmepper.

En uiteindelijk hielpen ze ook kinderen die de slag niet te pakken konden krijgen. Sommigen holden gewoon achter vliegen aan, wat je natuurlijk altijd verloor.

Toen een meisje begon te huilen, zo moe was ze, legde Hans haar het geheim uit. En Sonja deed hetzelfde bij anderen.

Daarna was het snel gedaan met de vliegenplaag, geen vlieg meer te bekennen in het kamp. En toen moesten ze weer grasjes trekken.

117. Neus

Het aller- allerlaatste taboe dat ooit geslecht zal worden is naar mijn idee: ervoor uitkomen dat je graag in je neus peutert.

Alle andere afwijkingen zijn uit te leggen en te verdedigen, maar in je neus peuten (en erger nog: de gevonden inhoud in je mond steken), daar is geen excuus voor.

Vanzelfsprekend doe ik dat dan ook niet. In de verste verte niet! Bah!

Ik bedenk nu, achteraf, dat er misschien nog één groter taboe kan zijn: erkennen dat je het prettig vindt in andermans neus te peuten! Ongetwijfeld zijn er mensen die daar aan doen.

Mag ik aannemen. Jakkas! En wat lees ik op wiki: De Egyptische farao Toetanchamon had een persoonlijke neuspulker in dienst. Voor deze vermoedelijk meest waardeloze baan aller tijden kreeg hij drie stuks vee en kost en inwoning.

118. Geduld

VOOR HET MICROSOFT KLACHTENBUREAU

Waar ik nog het meest tijd aan kwijt ben tijdens mijn internet-sessies is staren naar de mededeling 'Een ogenblik geduld'. Die tekst is wel eens een etmaal op mijn scherm blijven staan terwijl een klein draaiend wielkje aangaf dat er achter de schermen donders hard gewerkt werd om mij aan mijn gerief te helpen.

Het heeft de definitie van 'een ogenblik' bij mij behoorlijk verruimd. Nee, ik ben niet 24 uur blijven kijken, ik ging andere dingen doen maar checkte het scherm wel af en toe. Ik heb namelijk een back-up computertje dat ik dan gebruik en kan me dus enig geduld permitteren. Een andere tijdvreter is de mededeling 'loading... this could take a while'. A while! Als er na een half uur iets verschijnt mag je niet mopperen. Minder erg zijn de foutmeldingen zoals: 'Fout 404'. Want dan weet je meteen dat je niet hoeft te wachten en kan je op zoek gaan naar hulp. Nergens in het internet-heelal is een lijstje te vinden waarop je kan zien wat fout 404 inhoudt, en als je het ooit vindt weet je vooraf al zeker dat je geen idee zal hebben wat ermee bedoeld wordt.

Gelukkig is er dan altijd wel ergens een internetforum waarop iemand 'Help' roept en een jong en wijs persoon uitlegt wat Microsoft met fout 404 bedoelt en vooral wat je eraan kan doen. Aan oude en wijze personen heb je niks in Digiland, je moet het echt hebben van jongeren met een onhandige maar leergierige opa (ja, ja, ik weet het: of oma!). Sommigen van hen zijn daarna bereid ook andere oudjes te helpen op internet. En dáár vind ik dan de oplossing. Overigens altijd op Engelstalige forum-sites, de Hollandse jongeren laten het opvallend afweten. Maar gezien de zorgelijke toestand van de economie, de internationale wanorde, de nog steeds aanwezige kans op uitbreiding van de vogelgriep en het mondiale gevecht om het bestaan waar dagelijks *Nieuwsuur* aandacht aan besteedt kun je ze dat eigenlijk niet kwalijk nemen. In Engelstalige gebieden let men minder op dat soort zaken en is dus aandacht voor digibetische opa's (ja ja, en oma's) ook eerder mogelijk. Goddank!

119. Blij

Soms kan je heel blij worden van kleine dingen heb ik geregeld gehoord maar nooit zelf meegemaakt. Vanochtend werd ik voor het eerst blij wakker met de gedachte: wat bof ik dat ik niet Kommer 't Mannetje heet. En dat iemand dan vraagt: kunt u dat spellen?

120. Fukuoka

Toen op 9 augustus 1945 de atoombom viel op Nagasaki was mijn vader in de buurt.

Hij had het werk aan de Birma spoorweg overleefd en was vervolgens met honderd andere gevangenen per schip naar Japan vervoerd om daar in de mijnen te werken.

Hij sprak niet graag over de oorlog, maar dankzij het feit dat sinds 2011 de interneringskaarten van krijgsgevangenen gedigitaliseerd zijn kon ik zijn kampgegevens vinden op www.gahetna.nl

Helaas was de tekst in het Japans en alhoewel ik nog steeds goed tot tien kan tellen (ichi ni san shi enz.) en de kampcommando's ook nog wel zou kunnen verstaan, heb ik na de oorlog geen aanvechting gehad die taal eens echt goed te leren.

De Nederlandse regering (gul als zij kan zijn) liet bij het digitaliseren de kampkaarten van de overledenen vertalen, maar had (zuinig als zij meestal is) er geen geld voor over om ook de kaarten van degenen die de oorlog overleefden in het Nederlands om te zetten.

En mijn vader behoorde tot die categorie, al is hij zo'n 15 jaar geleden wel ingehaald door de dood.

Dankzij een vriendelijke Japanner (dhr Fumi Hoshino) ken ik inmiddels toch zijn kampadressen in Birma en Japan.

In Japan verbleef hij ruim een jaar in Fukuoka kamp nr. 9B, ongeveer 2 kilometer van Nagasaki verwijderd.

Hij vertelde ooit over de mijn waarin hij werkte dat hij een keer het etensblikje van een Japanse collega stal en toen ontdekte dat die hetzelfde karige rantsoen kreeg.

Ik geloof niet dat hij zich schuldig voelde over die diefstal, het was ten slotte een Japanner, de vijand. Maar het hielp hem wel om na de oorlog dat volk wat minder te haten.

Niet dat hij ze ook maar iets vergaf, want zijn oudste zoon was in het interneringskamp gestorven door ziekte en honger en dat stond elke vergiffenis in de weg. Maar de wetenschap dat ook de gewone Japanner leed onder de oorlog maakte een paar millimeter verschil.

De bom op Nagasaki bracht goddank vrede.

Mijn vader zat 600 meter onder de grond. Hij en de andere krijgsgevangenen hadden de bof dat bij het naar boven komen de wind de goede kant op stond.

Na de oorlog zag hij ons terug in Makassar, de hoofdstad van Celebes. Mijn vader was er administrateur van het KNIL-garnizoen en mijn moeder en ik waren per boot van Semarang naar Makassar gekomen. Ik was zes.

Het was net avond geworden en al vrij donker. We stonden op de kade in de menigte, naast onze koffertjes, toen mijn vader ons vond.

Hij tilde me op en drukte mijn moeder tegen zich aan en zo stonden we een tijdje. Hij was stevig en had een breed, rood gezicht en hij rook prettig naar tabak.

We stapten in een dogkar, een wagen met paard, en reden weg. Al na een half uur kwamen we aan waar we zouden wonen, Bessieweg nummer 10. Mijn vader had voor eten gezorgd, boterhammen met kaas uit blik. Er kwam warm licht uit de lamp boven de tafel. Het was stil buiten en gezellig binnen en al ver over bedtijd. Ze praatten af en toe met elkaar. Ik hoorde de naam Robbie vallen, terwijl ik met aandacht mijn boterhammen at. Hij was blond met blauwe ogen en een jaar ouder dan ik toen hij dood ging in het kamp. Nu ik zijn naam weer hoorde, in Makassar onder het lamplicht, dacht ik voor het eerst sinds lange tijd aan hem. Ineens begon mijn vader zacht te huilen. Ze stonden tegen elkaar aan, mijn vader en mijn moeder. Na enig aarzelen klom ik van mijn stoel af en ging erbij staan. De hand van mijn moeder kwam naar beneden en trok me tegen zich aan.

121. Piekerans van een schrijver (1)

Wat een recensent vindt van zijn boek interesseert de schrijver eigenlijk op zich niet, want zo'n bespreker, ach, is ook maar een pennenlikker. Meestal iemand die zelf geen goede schrijver is en dus veroordeeld tot een baantje terzijde van de literatuur. Op zich niet van belang. Maar helaas helaas toch cruciaal in het contact met de lezer.

Het enige wat de schrijver bij besprekingen van zijn werk interesseert is: geeft de recensent een goede recommandatie, of kraakt de lummel het boek? Want hoe je het ook draait of keert: een boek waar je maandenlang, soms een paar jaar aan gewerkt hebt is je KIND. Het kan gebreken hebben die je vagelijk zelf ook wel beseft, maar het is en blijft je kind en het moet een goede toekomst hebben. Dus zijn recensies van belang, want die besprekingen bepalen mede of je kind door veel of minder lezers gelezen zal worden.

De laatste 2 decennia is de invloed van recensies sterk gedaald sinds de boekentoptien (tevorens door de inkoopmanagers bepaald) en DWDD en Pauw het publiek de weg wijzen in het duizelingwekkende aantal nieuwe titels. Maar toch, een slechte recensie is voor de schrijver nog steeds het afwijzen van zijn prachtige, unieke kind.

Ik ben zelf én schrijver én recensent. Ooit heb ik bij een vergadering van NRC-recensenten de vraag opgeworpen: waarom geven we schrijvers niet de kans om recensenten op de vingers te tikken en – bij een negatief oordeel – hun kind te verdedigen tegen de aanval? K.L. Poll zat de vergadering voor, een aardige man. Hij leek er wel even voor te voelen, maar het moment ging voorbij.

Zelf heb ik nooit te klagen gehad over de recensies die mijn werk kreeg, maar ook bij goede besprekingen dacht ik alleen maar: ha, dat helpt mijn kind aan lezers. Ik heb ook bij lovende recensies nooit de indruk gekregen dat de recensent begreep wat mij bezielde tijdens het schrijven. Raar is dat eigenlijk, als je erover nadenkt. Misschien had ik beter niet aan dit stuk kunnen beginnen.

122. Piekerans van een schrijver (2)

Toen ik behoorde tot de opkomende jonge schrijvers van de jaren zeventig kreeg ik wel eens vragen over mijn opvattingen ten aanzien van wat ik bij voorkeur achteloos 'de schrijverij' noemde. Mijn boeken duidde ik toen als 'boekjes' aan, ik wilde ten koste van alles de indruk vermijden dat ik mezelf als een belangwekkend auteur beschouwde. Ze waren ook wel opvallend dun, want omdat ik alleen in werk-vakanties tijd had (in die tijd nog maar drie weken plus een paar 'snipperdagen') was een roman van 100 boekpagina's mijn limiet.

De uitgever walste dat dan dankzij een grotere letter, een kleinere bladspiegel en een inventieve paginering uit tot ca 150 pagina's, zodat het nog net een roman genoemd kon worden. En zo verwierf ik een reputatie als talentvolle, zuinig schrijvende veelbelovende romancier. En dat ben ik tot op hoge leeftijd gebleven.

Toen mijn twee welgeschapen (en nog steeds vrijgezelle!) zoons en mijn edelaardige gezellin voor mijn verjaardag in 2001 mijn website maakten kozen ze enkele van mijn uitspraken uit die eerste tijd en plaatsten ze op de nog lege pagina 'Artikelen' onder de titel 'Schrijvers en schrijven'. En ik moet toegeven, ik zou dit allemaal nu ook gezegd kunnen hebben. Zo weinig ben ik dus veranderd. Niks bijgeleerd: ik wist alles al. Hier zijn ze:

'Ik situeer mijn verhalen graag in situaties die ik uit eigen ervaring ken. Ik schrijf bij voorkeur in de ik-vorm omdat dan in elk geval één personage niet verzonnen hoeft te worden.'

'Wat mij ontzettend ergert zijn boeken die uitgelegd moeten worden, alsof je dan pas kan begrijpen waar het over gaat.

Dat vind ik zo iets belachelijks. Als symboliek gebruikt is, waarvoor een criticus nodig is om die te duiden, dan heeft die schrijver het niet goed gedaan.'

'Ik wil mijn werk ontdoen van alle literaire franjes. Het liefst schrijf ik een verhaal zonder dat de lezers merken dat er woorden gebruikt zijn.'

'Er zijn allerlei soorten schrijvers, die wat mij betreft allemaal mogen bestaan. De schrijver als Leraar, de schrijver

als Onderzoeker, de schrijver als Verslaggever. Ik hoor bij een vierde categorie, de schrijver als Lotgenoot, ik beleef mijn genoeg eraan om te vertellen wat een mens zoal kan overkomen en hoe je je daar tegen te weer kan stellen of eraan ten onder kan gaan.'

'En wat de manier van schrijven betreft, ga ik altijd van het standpunt uit dat alles wat er in een verhaal gebeurt, vanuit de hoofdpersoon moet worden geschreven en verder geen geëmmer. Ik beschrijf dus alleen de dingen die de ik-figuur kan zien of horen of denken of voelen. Meer dan dat is pretentieuze moeilijkdoenerij. Moet je niet willen.'

123. Kassiewijle

Als wij iets willen vasthouden moeten we de handen in knijpstand brengen. Bij vogels is dat precies andersom. Als zij hun poten ontspannen gaan die knijpen. Vandaar dat vogels kunnen slapen, zittend op een tak. Want hun poten gaan dan vanzelf in knijpstand. 'Van je stokje gaan', leek mij altijd een uitdrukking die ontleend was aan de vogelwereld, maar dat kan - gezien het bovenstaande - dus eigenlijk niet kloppen. Toch is er een verklaring: mijnwerkers namen kanaries in een kooitje met een stokje erin mee naar beneden. Want kanaries gaan vanwege hun hoge ademfrequentie bij het inhaleren van koolmonoxide snel dood en vallen dan van hun stokje. Daar schijnt de uitdrukking vandaan te komen. Niks appelflauwte, gewoon kassiewijle. Vreemde uitdrukkingen allebei, trouwens. Ik vraag me wel af hoe iemand ooit op de gedachte is gekomen juist de kanarie te kiezen. Want zoveel kennis van vogels zullen mijnwerkers niet gehad hebben. In de mijnen kwam je ze niet tegen.

124. Japanse cuisine

Het moet circa 1990 geweest zijn. Het laatste deel van het dubbeldikke Kerstnummer van *Vrij Nederland* was – zoals altijd veel te laat – naar de drukker gegaan. Eindredactie, vormgevers, hoofdredactie en enkele late inleveraars van stukken maakten zich op om dit te vieren met een maaltijd. Ik mocht mee, als uitgever van het blad. 'Ik moet je even waarschuwen. We gaan wél naar een Japans restaurant,' zei Joop van Tijn. Hij zag grijs van vermoeidheid, maar was attent als altijd. 'Heb je daar problemen mee?'

Ik aarzelde, ik had er inderdaad problemen mee.

'Had ik ook hoor. Maar al een tijd niet meer.' Joop schakelde altijd makkelijk over in overredingsmodus. 'Een paar jaar geleden was ik in New York met Henk Hofland en die wilde Japans eten. Ik protesteerde maar hij zei: Joh, die oorlog is al zo lang geleden. Zet je daar nou eens overheen. En toen dacht ik: vooruit dan maar.'

'Nou, vooruit dan maar.' zei ik hem na.

Een uur later zaten we in een groot Japans restaurant aan de maaltijd. Ik zat tegenover Joop en zag hem geregeld knikkebollen. Hij moest en zou als hoogste eindredacteur elke letter van het blad lezen voordat het naar de drukker ging. En dat brak hem nu op.

Maar het voedsel was goed. Véél en véél beter dan de maaltijden die Joop en ik een kleine vijftig jaar eerder van de Japanners hadden gekregen. Joop in kamp Tjideng te Batavia, ik in Ambarawa kamp 6. Vooral in het laatste oorlogsjaar bestond het voedsel voornamelijk uit tapioca-pudding, een vorm van gestold water, doorzichtig en vrijwel zonder voedingswaarde. Je maag dacht: ik krijg wat, maar daar hield het dan ook mee op.

Het gaf ons een totaal verkeerde indruk van de Japanse cuisine en ik heb ze dat na de oorlog heel lang kwalijk genomen. En een echte liefhebber ben ik nooit geworden. Niet vanwege het voedsel, want dat is prima. Maar waar Japans wordt gegeten wordt vaak ook Japans gesproken. En die taal ben ik blijven haten.

125. Radio-interviews

Vroeger kwamen radio-interviewers altijd bij schrijvers langs met toen nog behoorlijk zware opname-apparatuur (de Nagra woog 7 kilo).

Maar op een gegeven moment werd het gewoonte de schrijver te laten opdraven.

De boeken-uitgevers kregen PR-afdelingen en die belden stad en land af om hun schrijvers aan de microfoon of voor de camera te krijgen. En de redacties van die programma's begrepen al snel dat je zo'n schrijver kon bestellen.

Gretige types als Joost Zwagerman belden zelf rond om zich aan te bieden.

De eerste keer dat ik met die nieuwe trend te maken kreeg was in 1988. Ik had eind 1987 de roman *Het Tekort* geschreven en was al weer druk aan het dagelijkse werk toen het boek een half jaar later uitkwam. Ik werd gebeld door - meen ik - Jeroen Pauw met de vraag of hij mij kon interviewen voor het VARA-programma *Ophef en Vertier*.

Ik vroeg: 'Oké. Wanneer komt u langs?'

'Nee,' zei hij, 'wij verwachten u hier.'

'Sorry, daar heb ik geen tijd voor,' was mijn antwoord. Ik was net begonnen als bladenuitgever en had het druk.

'O, nou, dan gaat het over.'

En dat was het. Wim Noordhoek van de VPRO is nog wel eens langs geweest met (inmiddels véél lichtere) geluidsapparatuur, maar hij behoort tot de oude garde. Verder verscheen nooit meer iemand van wat nu De Media heet. In arren moede ben ik – eenmaal met pensioen – ook maar op komen draven als me dat gevraagd werd. Want een boek is je kind. Maar het voelt nog steeds vreemd.

126. Sterren

Sinds de kranten te traag zijn voor het nieuws en dus vooral vol staan met meningen, lees ik ze niet meer. Meningen heb ik zelf in overvloed en voor het nieuws kan ik terecht op TV of internet. Mijn gade leest ze nog wel en als er iets in staat waarvan zij denkt dat het mij interesseert legt ze dat stuk apart. Het komt maar zelden voor. Toch zag ik enige tijd geleden dat tegenwoordig boekrecensies niet alleen heel kort zijn geworden (geen ruimte meer om iets te laten zien van de stijl van de auteur), maar ook voorzien worden van één of meer sterren. Waarmee aangegeven wordt hoe goed of slecht het besproken werk is.

Wat een idiote en eigenlijk schandelijke overschatting van het oordeelsvermogen van de recensent! Ik heb zelf 20 jaar literair werk gerecenseerd voor Vrij Nederland, NRC en het Parool en ging er altijd van uit dat het vooral de taak van de recensent is om de lezer duidelijk te maken wat de schrijver heeft willen zeggen met zijn boek. Omdat schrijfstijl minstens zo belangrijk is als inhoud, gaf ik niet alleen een schets van het verhaal maar citeerde ik ook royaal, zodat de lezer een indruk kreeg van de schrijfwijze van de auteur. Pas aan het slot van de recensie liet ik weten wat ik zelf vond van het boek. Daar voegde ik dan geregeld aan toe dat ik ook maar een eenvoudige proeflezer was die mogelijk beïnvloed werd door het feit dat dit boek wel of niet tot zijn geliefde genres behoorde. Een recensent hoort zijn plaats te kennen, vond ik. Hij geeft een zo goed mogelijke indruk van het besproken boek, en heeft er natuurlijk een mening over. Maar hij moet zich niet het recht aanmeten om voor de hele lezende goegemeente te kunnen beoordelen hoe goed of slecht het is. En via het toekennen van sterren krijgt de gemakzuchtige lezer toch sterk de indruk dat hier door een deskundige een definitief oordeel geveld wordt.

Ik moet toegeven dat er ook in mijn tijd recensenten waren die zich gedroegen als aanklager en rechter tegelijk in plaats van als eenvoudige verbalisant. Dat waren schrijvers die over de rug van anderen wilden scoren en hun bekendheid opkrikken. Gerrit Komrij was zo iemand, en op toneelgebied

Ischa Meijer. Tegenwoordig kunnen recensenten niet anders dan zich zo arrogant op te stellen, nu er sterren uitgedeeld moeten worden. Jammer.

127. Zeep

Het wordt tijd om het eens te hebben over de uitdrukking 'om zeep gebracht'.

De etymologen hebben twee verklaringen voor de herkomst van dit gezegde. De eerste luidt dat het in oorsprong 'ik ben even weg om zeep te halen' was, een variant van de hedendaagse echtgenoot die zegt 'ik ga even een pakje sigaretten halen' en dan nooit meer terugkomt. Langs de vreemde omwegen van de Nederlandse taal zou dit uiteindelijk de betekenis hebben gekregen van iemand dood maken. Onzin natuurlijk. Hoort u een man – in welke eeuw ook – zeggen: 'Ik moet even weg om zeep te halen?' Mannen waren en zijn in essentie viespeuken. Zeep wordt in Nederland tot op heden vrijwel uitsluitend door vrouwen gekocht.

De andere etymologische verklaring is inventiever: in vroeger eeuwen gingen Nederlandse schepen naar Spanje om daar zeep te halen. Ze hadden daar harde zeep, wat in Nederland nog niet lukte. Veel schepelingen stierven onderweg.

Vandaar dat 'zeep halen' geassocieerd werd met de dood.

Aardig bedacht, maar het lijkt mij heel onwaarschijnlijk dat de uitdrukking hier vandaan komt. De reizen naar het verre Indië waren veel gevaarlijker. 'Om kruidnagel gebracht' was dan een veel logischer gezegde geweest. Of 'om peper geholpen'.

De enige goede verklaring heb ik al lang geleden gepubliceerd in het befaamde blad *Propria Cures*. Zoals bekend werd zeep gemaakt van plantaardige of dierlijke vetten vermengd met as. Ik beschreef in het blad het harde bestaan van Eskimo's die een lange winter moesten doorbrengen in hun iglo's, levend van diepvries-walvis. Daar maakten ze ook hun zeep van. Maar als de winter heel erg lang duurde, stond de vrouw des huizes voor de vraag of zij de resterende stukken walvis als voedsel zou gebruiken of voor het maken van zeep. Die keus was natuurlijk snel gemaakt. En dan zei ze tegen de inwonende grootvader: 'Opa, de zeep is op.' Hij wist dan wat hem te doen stond, kleepte zich uit en ging naar buiten, waar hij in een half uur dood

vroor. En dan had het gezin weer zeep. Want mensenvet was ook prima te gebruiken. 'Om zeep gaan,' noemden de Eskimo's dit en de uitdrukking is door Hollandse walvisvaarders mee naar huis genomen.

Waarom deze toch heel voor de hand liggende verklaring het Etymologisch Woordenboek niet gehaald heeft is voor mij volstrekt onbegrijpelijk. Eigenwijze klootzakken zijn het, die etymologen.

128. Ik en mij

Al mijn hele leven zit er een mannetje in mijn hoofd, dat meewarig toekijkt hoe mijn bestaan verloopt. Ik was het alweer vergeten maar in 2000 heeft dat mannetje een stuk geschreven in het blad *Propria Cures*. Ik schrok er toch weer van toen ik het vandaag tegenkwam.

Dus ik besta

De overheersende emotie is verveling, na 60 jaar in dit omhulsel. Het rookt en het drinkt en het wordt elk jaar trager. Ik kijk nog wel eens mee in z'n spiegel en het oogt al enkele jaren als een oud heertje, met diepe lijnen in het gezicht waar de wangspieren het begeven hebben. Ik ga daar niet over, net zo min als over de bloeddruk en de longschade en de langzaam dichtslibbende aderen. Ik ben bewoner van het pand, niet de eigenaar of de beheerder. Het doet z'n best en probeert mij in kaart te brengen: id, ego, superego. De ziel, god, de genen die de mens gebruiken als vehikel om te overleven. Theorieën te over. Het omhulsel is niet arrogant, het is voortdurend op zoek naar mij, in de hoop dat dat zin zal geven aan het bestaan. Het voelt vagelijk dat ik er ben. Maar ik heb niets te bieden. Het denkt, dus ik besta. Maar waarom en hoe lang nog?

Laatst keken het omhulsel en ik naar een science-fiction film. Doen we niet vaak, maar het was laat en het alternatief was een herhaling van de Nova-uitzending van die avond. Ik kon de keuze billijken. Halverwege de film brak het borstgebeente van de helper van de held open en verscheen de bloederige slangachtige kop van het buitenaardse wezen dat zich in dit mens had genesteld.

Mijn omhulsel schrok en ik ook even. Maar wat ik ook ben, dit niet. We zullen samen oud worden en als het sterft zal ik vermoedelijk ook ophouden te bestaan. Als ik niet al eerder uit verveling weggeëbd ben. Wat ik me nog wel eens afvraag is: ben ik de enige? Of heb ik soortgenoten, machteloos en zonder doel opgesloten in andere omhulsels?

129. Mijn Walter Mitty-ervaring

Bij de directie

Nooit gedacht dat ik zo boos kon worden. Ik reikte over het bureau heen, greep hem met beide handen bij de nek en kneep zijn strot dicht. Na de eerste verbijstering probeerde hij zich te verzetten. Hij was groter dan ik en ging er prat op dat hij dagelijks jogde en een goede conditie had. Maar ik had lange armen en grote pianohanden. Het zware directie-bureau tussen ons hielp, want met duwen en trappen bereikte hij niets. Hij probeerde mijn nek te pakken en dat lukte tenslotte ook. Maar toen had ik al een groot aantal seconden voorsprong.

We keken elkaar met uitpuilende ogen aan terwijl de tijd stil stond en tegelijk verstreek. Wie zou het winnen?

Ik twijfelde niet en voelde hem verslappen. Maar ik liet pas los toen hij bewusteloos raakte. En ik keek naar hem.

Dat moment kan ik niet goed beschrijven. Wat mij betreft mocht hij dood zijn, de ellendeling. Maar moorden wilde ik ook niet echt, hij was toch uiteindelijk niet meer dan een kantoor-potentaatje.

Het was stil en ik keek gespannen naar hem. Toen begon hij weer adem te halen, gierend eerst en later met een hees bijgeluid. Hij opende zijn ogen, bloeddorlopen, en maakte bange gebaren met zijn handen.

'Chgg' liet hij horen.

Het zou met hem verder wel in orde komen.

'Arrogantie en onkunde is een dodelijke combinatie als je een bedrijf wilt leiden', hoorde ik mezelf zeggen, 'kijk daarmee uit.'

'Chahoem. Ochee.' gorgelde hij terug.

Ik verliet de kamer en buiten, in de gang, gaf ik met volle overgave mijn maaginhoud terug.

Ik was een kantoorman, geen bully. Maar hij had de grens overschreden van wat je pikt.

130. Terreur

Ik hou van reizen, maar de lol is er een beetje van af sinds ik bij het begin van elke vliegreis in spreidstand moet staan terwijl een terreurbestrijder mij onzedelijk betast. Want dat verhaal over die metalen schroeven in het enkelbot, dat kan iedereen wel vertellen zie ik hem denken. Deze veiligheidsbeambte behoort tot een snelgroeiende branche die z'n bestaan te danken heeft aan angst voor terreur.

Hoeveel zullen het er langzamerhand zijn? De bewakers, de afluisteraars, de email-analysten, maar ook hun opleiders, hun bazen, de ontwerpers en fabrikanten van de hardware en software die nodig zijn. En dan ook degenen die het materiaal moeten aanleveren voor de terreurbranche: de bankbedienden die lijsten moeten maken van verdachte transacties, de vliegmaatschappij-employees die tijdig de passagierslijsten moeten doorgeven.

Honderdduizenden zullen het er inmiddels zijn en het zal miljarden kosten. En al deze functionarissen hebben er belang bij dat de vrees voor terreur blijft bestaan, want zonder onze angst hadden zij geen baan. Kijk je naar het aantal slachtoffers van terreurdaden, dan rechtvaardigt dat op het eerste gezicht niet de grote inspanningen die verricht worden om ze te voorkomen. New York, Bali, Madrid, Londen, Parijs, Brussel, dan heb je het wel ongeveer gehad. Een paar duizend doden, heel wat minder dan er aan verkeersslachtoffers vallen. Een dictator zou er zijn schouders over ophalen en zich niet bang laten maken: mensen genoeg, die paar duizend doden kan ik best missen. Daarmee zou de bodem uit de terreurdreiging wegvallen, het zou voor de terroristen geen zin meer hebben aanslagen te plegen.

Maar wij zijn een democratie, waar elk mensenleven telt en wij straffen met ons stemgedrag regeringen af die er niet voor kunnen zorgen dat wij ons individueel veilig voelen. En zo loopt elke democratische regering zich nu dus het vuur uit de sloffen om ons er voortdurend aan te herinneren hoe precair de situatie is en hoe goed zij ons beschermen. Onze angst helpt hen aan de parlementaire macht.

Zo geredeneerd versterken terreurbewegingen als ISIS.
eigenlijk de democratie die zij aanvallen. Niet slim!

131. Mierzout

Mag ik een nieuw woord introduceren? Ik stel voor dat we 'mierzout' gaan gebruiken voor alle gerechten die zo zout zijn dat je ze bijna niet eten kan. Gezouten vis bijvoorbeeld is 'behoorlijk mierzout'.

Maar mieren zijn niet zout, hoor ik al als tegenwerping. Nee, maar ze zijn ook niet zoet en mierzoet is een bekende uitdrukking. Mier betekent in dit verband dus alleen 'extreem' en kan in allerlei combinaties gebruikt worden. Mierzuur (dat bestaat trouwens wel), mierbitter, mierzacht, miernat, mierkoud. Het aantal mogelijkheden is onuitputtelijk.

Ik herinner me de eerste keer dat ik iets mierzout vond.

De oorlog was voorbij, maar we moesten nog maandenlang in het interneringskamp op Java blijven, waar de Japanse soldaten (eerder onze bewakers) ons beschermden tegen de Indonesische revolutionairen. Af en toe werd voedsel gedropt. En die pakketten bevatten blikjes corned beef. Ik nam een hapje en ondanks de chronische honger waaraan ik leed had ik de grootste moeite het hapje in te slikken. Jezus wat zout! We hadden bijna 4 jaar in het kamp vrijwel zoutloos gegeten, het kwam dus extra hard aan. Boos was ik, 6 jaar oud: hoe kunnen ze ons na jaren hongeren dit niet te vreten spul sturen! Pure pesterij leek het mij.

132. Japanners

De Duitsers verschilden natuurlijk van de Nederlanders, maar de bezetting van Nederland zal geen fractie van de culturele schok geweest zijn die de verovering van Nederlands-Indië door Japan veroorzaakte bij de Nederlands-Indische gemeenschap. Chinezen in overvloed in de kolonie, maar Japanners kende men niet. En de cultuur die hen was meegegeven al helemaal niet. Dat zij vonden dat iedere overwonnene voor hen moest buigen, dat zij snel waren met slaan en schoppen als men hen niet gehoorzaamde, dat bleef men ondergaan als vernederend. Een naar, hardvochtig en moeilijk te begrijpen volk, was het oordeel van de Indische bevolking. Ook nu nog ken ik de Japanse telwoorden waarmee ik als kind 's ochtends op het appel mijn nummer moest roepen: ichi – ni – san – go – roku – shichi – hachi – kiu – ju. Het ging per tiental en de moeders telden tevoren snel uit wat je nummer was. Deed je dat verkeerd of te zacht dan kreeg je moeder een lel. Japanners waren geen kinderreppers, dat viel dan weer mee.

Maar eenmaal bevrijd heb ik toch levenslang afstand genomen van alles wat Japans was. Domweg omdat het me een vreemd, onaangenaam volk leek, waar ik liever niet bij in de buurt kwam. Toch kon ik het een keer niet vermijden. Op familiebezoek in Hawaï (mijn Indische gade heeft daar nichten en neven) kwamen we in de vertrekhal van het vliegveld van Honolulu terecht in een groep Japanse toeristen. Wij wilden naar een ander eiland en zij ook. En op de een of andere manier waren we in de rij terecht gekomen op een plek die de Japanse groep in tweeën splitste. En dat was onverdraaglijk voor hen, merkten we al snel. Japanners zijn groepsdieren, geen individualisten had ik wel eens gelezen, maar nooit direct ondervonden. Behalve nu. Want de Japanners achter ons in de rij wilden direct contact met het deel van de groep dat voor ons stond. Nu waren ze door ons afgesneden van de rest. We voelden van achteren steeds een licht aandringen met koffers en tassen en langs en over ons heen probeerde de achterhoede contact te onderhouden met de voorhoede. Maar we hielden onze plek vast, ondanks de

onrust die we veroorzaakten. Eenmaal ingecheckt zagen we de groep zich direct weer samenvoegen tot één zwerm. Voor mij voelde het als een kleine wraak dat ik hen toch even deze sociale pijn had kunnen bezorgen. Zo'n geluuksmomentje moet je koesteren.

133. Conversatie-tip

Soms hoor je in Amerikaanse tv-series iemand zoiets zeggen als:

you can get the prisoner out of jail, but not the jail out of the prisoner.

Hmm, denk je dan. Dát is een wijze uitspraak.

En gelukkig is het veelvuldig van toepassing, voor als je eens iets verstandigs en dieps wilt zeggen in gezelschap, zonder erover na te denken. Maar je moet er wel mee uitkijken.

Een paar voorbeelden:

'Je kunt wel het kind uit de school krijgen maar niet de school uit het kind.'

Dat is een wijs woord, goed gedaan. Al wat lastiger, maar nog te proberen als je enige denkdiepte wilt etaleren:

'Je kunt wel de vrouw uit de man krijgen maar niet de man uit de vrouw.'

Hiermee gaat men nog wel peinzend naar huis. Alweer een stapje verder richting onzin is:

'Je kunt wel de kou uit het lijf krijgen, maar niet het lijf uit de kou.'

Zo'n zinnetje niet doen dus. Maar kijk uit met echte onzin:

'Je kunt wel het ei uit de kip krijgen, maar niet de kip uit het ei.'

Kortom, de vorm is heel goed bruikbaar, maar kijk toch eerst even naar de inhoud voordat je de zin uitspreekt.

Veel succes!

134. Film-spoiler.

Stel u kijkt naar een film die begint met een battlefield-scene. Een groepje van 4 soldaten is bezig onder leiding van de hoofdpersoon dekking te zoeken. Je krijgt een korte close-up van elk van de soldaten. Soldaat 2 offert zich op door als decoy te fungeren, waardoor de anderen tijd hebben de veiligheid te vinden. Uit de verte zien we dat hij neergehaald wordt, een vijand schiet – staande boven het slachtoffer – nog even zijn magazijn in hem leeg. Zijn kameraden slikken hun verdriet weg, maken zich met enige moeite uit de voeten en herdenken hem 's avonds aan de bar: Pete was een topper. Maar ik heb soldaat 2 herkend, was dat niet die acteur die een aardige bijrol speelde in één van die Diehard films van Bruce Willis? Ja verdomd. Hij was het. 'Volgens mij zat hij ook in een Clint Eastwood-film', zegt een meekijker. En samen concluderen we: Zo'n acteur laten ze niet na 10 seconden uit een film vertrekken en hij kan dus ook niet dood zijn. Die komt later in het verhaal gegarandeerd terug. En verdomd, later in de film blijkt soldaat 2 een niet onbelangrijke factor in het hele complot te zijn.

Wat ik hier met zoveel woorden omschrijf heet in het Engels 'spoiler' : er wordt iets prijs gegeven dat de kijker op dat moment eigenlijk niet mag weten. 'Spoiler alert' zie je dan ook vaak staan bij iets te openhartig uitgevallen synopsissen of recensies. Maar deze spoiler is wel heel bijzonder, want door de regisseur zelf veroorzaakt en eigenlijk niet te voorkomen. Hij zou voor zo'n rol een debuterende acteur kunnen nemen, maar dat zal een regisseur niet zou gauw doen als hij later in de film toch een vrij substantiële rol moet kunnen spelen. Dus kiest hij toch liever een ervaren B-acteur. En tja, die wordt door de veel-kijkers subiet herkend. Zij kijken elkaar dan veelbetekenend aan wanneer hij bijvoorbeeld als taxichauffeur de held van het verhaal naar het vliegveld brengt, voor de fooi bedankt en uit het verhaal weg rijdt. We knikken elkaar toe: die komt terug! Gegarandeerd.

135. Tekenaar Harry Lammertink

Harry Lammertink (1932-1996), ofwel Yrrah, maakte voor het weekblad *Vrij Nederland* tekeningen die ik vaak niet begreep maar die – als ik ze wel begreep – grote diepten van cynisme, wanhoop en teleurstelling openden. Met zwarte humor neergezet in taferelen vol uitdrukkingloze mensen, die hij in enkele scherpe lijnen schetste. Ik weet niets van tekentechnieken maar nu ik er weer een aantal op internet heb opgezocht valt me op dat het bij Harry's tekeningen net lijkt alsof de tekenaar het tafereel vanaf de grond bekijkt. Dat geeft een groot ruimtelijk effect.

Ik kende hem niet goed, maar we kwamen elkaar wel eens tegen, altijd in een café. Een aantal pilsjes naar binnen werken in gezelschap van Harry Lammertink was een genoeg, want al maakte hij sombere tekeningen, hij was aangenaam en vrolijk gezelschap. Met Harry en collega-tekenaar Theun de Winter mocht ik lang, lang geleden Sonja Barend aan ideeën helpen voor haar volgende praatprogramma. Ze betaalde ons uit eigen zak elk 400 gulden voor enkele brainstorm-zittingen. Daar werd vooral veel gelachen, ook door Sonja. Maar behalve het idee van een 'hackler' (wiens handgeschreven valse opmerkingen onderin het scherm te zien zouden zijn tijdens de gesprekken die zij met haar gasten voerde) kwam er niets uit. Geen wonder, want wat wij wisten van televisie maken kon in de maag van een kanariepiet en achteraf begrijp ik dan ook niet dat juist wij drieën gevraagd werden. Misschien had iemand Sonja verteld dat ze out of the box moest kijken. En ja, daar zat Harry natuurlijk. Hij tekende eerst voor *Het Parool*, later – tot zijn dood – voor *Vrij Nederland*. Maar steeds minder, Yrrah had last van een tekenaarsblok, er kwam in zijn laatste jaren niets meer uit zijn vingers. Toen ik in 1988 uitgever van *Vrij Nederland* werd zag ik dat het blad hem keurig doorbetaalde en wetend hoe Harry leed onder zijn gebrek aan productie, leek me dat zeer gerechtvaardigd.

De mooiste herinnering die ik aan Harry heb dateert uit 1976, toen we samen in het Amsterdamse café De Engelbewaarder enige glazen van ons favoriete gouden vocht naar binnen

hadden gewerkt, Harry een stuk of wat meer dan ik. Toen hij besloot naar de Kring te gaan, zijn stamcafé, kon hij nauwelijks meer op zijn benen staan en ik nam op me hem bij die tocht te vergezellen teneinde ongelukken te voorkomen.. Een kilometertje of anderhalf was het van de Kloveniersburgwal naar het Leidsplein. Ik kon zien dat Harry er aan gewend was om enigszins wankel op pad te gaan. Voor alle zekerheid deed hij dat niet op het trottoir maar midden op de weg, zodat hij naar links en naar rechts kon uitwaaieren. Kwam een auto hem achterop, dan stopte hij, draaide zich om en gaf een stevige klap met de vlakke hand op de motorkap. Ik knikte de automobilist dan vriendelijk toe, trok Harry weg en tot mijn verbazing reden de auto's vervolgens rustig door. Niemand stapte uit om te kijken of hij een deuk had opgelopen. Het was in de jaren zeventig, de lontjes waren nog niet zo kort als nu. De Leidsestraat was al autovrij en dus een makkie. En toen gebeurde het. In het zicht van het Leidseplein, begon Harry ineens te versnellen, als een paard dat de stal ruikt. In een rechte lijn galoppeerde hij voort, en sloeg linksaf, mij in verbijstering achterlatend. Ik wist dat De Kring een ingang op het Leidseplein had, maar niet waar. Het was stil op het Plein en Harry was in geen velden of wegen te bekennen. Hij had zijn thuis gevonden.

136. Taal

Stel nou eens dat je op kantoor werkt met een Afrikaanse asielzoeker die zo gelukkig is geweest toestemming te krijgen in Bibberland te blijven en die de taal al behoorlijk spreekt.

Er komt een gewichtig uitziende persoon langs en hij vraagt je: 'Wie is die meneer?' Je antwoordt: 'O, dat is meneer Kramer, één van de commissarissen van het bedrijf. Er is zeker een vergadering met de directie.'

'Ah!' zegt de asielvinder, 'is hij belangrijk?' Hij spreekt het uit als 'issie blangrik', maar je begrijpt hem.

'Zeker,' antwoord je, 'hij heeft een stevige vinger in de pap.'

Pas als hij je aankijkt alsof je iets raars gezegd hebt begin je te beseffen dat dat ook het geval is.

Een stevige vinger in de pap? Dat is toch een heel vreemde uitdrukking.

'Ja, sorry, dat slaat als een tang op een varken,' zeg je dan.

En vervolgens ben je een uur bezig hem uit te leggen dat de Nederlandse taal voor een groot deel uit onzin bestaat. En je raadt hem aan een ander land te zoeken.

Maar hij antwoordt: 'Hoog is de pijler waar de wereld op steunt, zeggen ze in mijn land.'

En jij zegt dan: 'Huh?'

En dat begrijpt hij.

137. Hair

Geloof het of niet, maar ooit zat Amsterdam stikvol blanken. De enkele verdwaalde neger uit Suriname of de Antillen kreeg een nieuwsgierige ontvangst en een pilsje: wat doe je hier in de kou, man? Er was één Amerikaanse troetelneger, Donald Jones, die onmiddellijk in de eerste Nederlandse tv-sitcom werd opgenomen, *Pension Hommeles*.

In die tijd, begin jaren zestig, was het de gewoonte dat mannen elke drie weken naar de kapper gingen. Je las er *de Lach* of *de Uitkijk* tot je aan de beurt was. Dan ging je op de Stoel zitten, kreeg een wit laken omgeknoot en zei beleefd: 'Gedekt graag'. Dat betekende: laat nog wat haar aan de zijkanten over, en scheer niet alles weg, stuk ellende.

Zo duidelijk durfde je het natuurlijk niet te zeggen, want mannen uit die tijd waren enorm bang voor de kapper. Dat zat in de cultuur van die jaren. Als jongetje had je bij de buurtkapper al niets in te brengen. Je moeder gaf je het knipgeld mee zonder fooi en het bloempot-model was voor hem het makkelijkst.

Tegen de tijd dat je oud genoeg was om de barbier duidelijk te maken wat hij wel of niet met je haar kon doen moest je in militaire dienst. En daar werden burgerkappers betaald om in recordtijd zoveel mogelijk recruten het voorgeschreven uiterlijk te geven: coupe Colijn.

Voor de jonge lezers: Bert uit Sesamstraat.

In een uiterste poging om aan dat lot te ontkomen gaf elke dienstplichtige alles wat hij had aan de kapper. Een rijksdaalder, soms een tientje. Wat je ook maar missen kon gaf je aan de dienst-kapper in de hoop dat hij zijn tondeuse iets minder rigoureuus zou hanteren. Soms hielp het ook, soms kwam zo'n jongen van de kapper terug met nog wat haar rond de slapen en in de nek. Dolgelukkig was hij en hij werd omringd door maten die wilden weten hoe hij dat voor elkaar had gekregen. Hij deed daar wel stoer over, maar kon het nooit verklaren. En dat hield het systeem in stand: honderd rekruten gaven hun laatste geld voor een fatsoenlijk kapsel, en de ene die het kreeg wist niet waarom hij de gelukkige was. En de rest bleef het dus stug proberen: je weet maar

nooit...

Na de diensttijd kwam ik terecht bij een oude kapper in de Bakkerstraat, een dun straatje bij het Rembrandtsplein. De kapper was een kleine man met fletse blauwe ogen en rode konen die zichzelf al jaren geleden op de automatische piloot gezet had. Zijn handen trilden nogal en zijn schaarbehandeling was daardoor wat onzeker geworden. Om geen ongelukken te maken knipte hij zijn klanten zo min mogelijk. Dat was precies waar ik altijd naar op zoek was geweest. En praten deed hij ook al niet meer. De ideale kapper.

Op een middag zat ik op de Stoel, de enige klant, toen hij binnen kwam: een grote goedgeklede neger. Hij keek rond, schatte de situatie in en begreep dat hij moest wachten op één van de wachtstoelen. Hij begon zijn regenjas op te hangen toen de oude kapper ineens bij kennis kwam, zich van mij los rukte en met de schaar in de hand begon te roepen: 'Nee, nee, nee.'

'What do you mean?' vroeg de neger. Een Amerikaan, dacht ik te horen.

'No, no', herhaalde de kapper. Het gebaar dat hij met zijn schaar gaf was duidelijk afwijzend. Sluitingstijd? Naar een begrafenis? Plotseling pensioen? Ik giste vrijblijvend.

'Ik kan zijn haar niet knippen', zei de oude kapper tegen mij, 'ik weet niet hoe dat moet met die krulletjes'.

Intussen was de neger boos geworden. Hij had zijn regenjas weer gepakt en zei duidelijk articulerend: 'I heard that this treatment also existed in Europe. But I didn't believe it. Now I do!'

De kapper verstond geen Engels, in de spiegel keek hij mij hulpeloos aan. 'He doesn't know how to cut your kind of hair', vertaalde ik, 'that is the only problem. This is not discrimination'.

'I don't believe you. I've seen and heard enough'. Met opgestreken zeil verliet hij het pand. Zittend op de kapperstoel keek ik hem na. Was 'kind of hair' wel de goede uitdrukking, had ik misschien 'type of hair' moeten zeggen? Ik was 23 en had nog een lang en arbeidzaam leven voor me. Vrouw en kinderen had ik tegoed, veel kantoorgedoe tot het

pensioen, maar ook de jaarlijkse vakantie als passende beloning.

Toch is die kleine gebeurtenis in de Bakkerstraat me al die jaren bijgebleven.

'Ja', legde de oude kapper me uit, 'ik heb het één keer eerder aan de hand gehad. Er kwam een Surinamer binnen en ik begon hem te knippen. Maar ik merkte dat ik het niet kon. Al die krulletjes moet je stuk voor stuk optillen en korter maken, ik wist niet hoe dat moest. Ik zweette me rot.' Dat laatste overtuigde me. Hier was geen sprake van discriminatie, maar van het oerprincipe van de Nederlandse kapper uit die tijd: doe vooral geen moeite, en doe dat op je gemak.

Een paar jaar later begon vanuit Amerika de revolutie: Hair. Mannen gingen niet meer naar de kapper, lieten hun sierbeharing naar hartenlust groeien, knipten het zelf één keer per jaar bij. Nergens ter wereld werd die trend zo enthousiast ontvangen als in Nederland en nergens heeft hij zo lang geduurd. In één klap ging de mannenkappersbranche ten gronde, er was geen droog brood meer mee te verdienen. Op het platteland werd de eerste jaren hier en daar nog wat geknipt, maar toen onze langharige voetballers in de jaren zeventig successen begonnen te boeken ging men ook in Groningen en Drenthe niet meer naar de kapper.

Vijftien jaar duurde dit anarchistische paradijs en ik heb er van genoten. Maar achteraf wil ik best toegeven: het was geen gezicht. Nederland leek bevolkt door zwervers, onguur langharig tuig waar je dit onder de zeespiegel liggende hoogontwikkelde land eigenlijk niet aan kon toevertrouwen. En toen, begin jaren tachtig, kwam een jonge generatie kappers op. Aardige, een beetje artistiekerige haarkunstenaars, met namen als Mario en René. Geen gevestigde middenstanders, eerder hoopvolle starters, met een bezorgde moeder thuis.

De branche had geleerd van het verleden. Een coiffure kostte wel meer dan vroeger bij de serie-kapper, maar je kon je haar nu krijgen zoals je het wilde. Kappers waren klantvriendelijk geworden.

En geloof het of niet, vanaf die tijd begon het aantal zwarte vreemdelingen in Amsterdam toe te nemen.

De stad werd kosmopolitisch, de stad werd leuk. Er is veel gefilosofeerd over de oorzaak van dit verschijnsel, maar de verklaring die ik aanhang is simpel: eindelijk konden ook kroesharigen in Amsterdam bij de kapper terecht.

138. Stemgeluid

De hoboïst Stotijn beheerste het circulair ademen, d.w.z. inademen door je neus terwijl je blaast met de mond. Zo kon hij eindeloos doorblazen. Het kan ook voor sprekers een handig middel zijn om te voorkomen dat ze geïnterrumpeerd worden.

Maar veel leuker om te doen is iets heel anders: praten terwijl je inademt.

Ooit geprobeerd?

Onze zoons en ik ontdekten de mogelijkheid een paar jaar geleden en het maakte onze conversatie buitenaards.

Het vergt enige oefening, maar je weet niet wat je hoort.

En de omstanders ook niet.

Vrolijk word je er in elk geval wel van, dus bij een aanval van depressie: praat eens binnenwaarts. Begin eenvoudig met de tekst:

Hallo, hoe gaat het met u (oe)?

139. All ears

Oren, en vooral vrouwenoren, hebben mijn speciale belangstelling. Veel vrouwen hebben oren, oortjes eigenlijk, die niet alleen bestaan uit precieuze rondingen en onverhoedse inwaartse en uitwaartse buigingen, maar die zo dun zijn dat je er bijna doorheen kan kijken. Fraai gevormde stukjes eierschaalporcelein, te vergelijken met de mooiste gebogen schelpen die je op tropische stranden vindt. Niet voor niets hebben we het over oorschelpen. Het grote raadsel van het oor is de vorm die onnodig gecompliceerd lijkt voor het beoogde doel. Geen ingenieur zou op de gedachte komen iets zo ingewikkelds te maken met al die sleuven en uitstulpingen, alleen maar om geluidsgolven toegang te geven tot ons trommelvlies. Het oor is een qua vorm onbegrijpelijk ontwerp met een al even raadselachtige maar toch vanzelfsprekende esthetische aantrekkingskracht. Het eigenlijk totaal overbodige oorlelletje hoort er echt bij, oren die aan de onderkant direct aan het hoofd groeien missen iets essentieels. Die dagen niet uit, zijn niet sexy. En dáár zit waarschijnlijk ook de oplossing van het raadsel dat het oor qua vormgeving is: oren zijn niet alleen gemaakt om te laten horen, ze zijn ook bedoeld om seksuele aantrekkingskracht te genereren. Dat geldt voor eigenlijk bijna alle onderdelen waar vrouwen uit bestaan. Ik val er wel op.

140. $2+2=5$

Wetenschapsfilosoof Jaap van Heerden publiceerde in 2002 een serie essays over logica en onzin onder de titel *Als $2 + 2 = 5$, dan $4 + 4 = 10$*

Laten we eens kijken hoe dat opgaat voor een ander soort vergelijking. Een bekende Nederlandse uitdrukking luidt: 'Beter 1 vogel in de hand dan 10 in de lucht.'

Een diepzinnige en voor iedereen overtuigende uitspraak. Zie je deze redenering als een wiskundige vergelijking dan moet het mogelijk zijn een transformatie toe te passen. Bijvoorbeeld verdubbeling: 'Beter 2 vogels in de hand dan 20 in de lucht'. Dat is nóg meer waar dan de oorspronkelijke vergelijking. Elke volgende verdubbeling maakt die waarheid groter. Probeer maar.

En als we gaan halveren? Wat is dan het resultaat?

'Beter een halve vogel in de hand dan 5 in de lucht'

Dat klopt volgens mij nog steeds, even aannemend dat het gaat om vogels als voedsel.

Maar dan nóg eens halveren leidt tot de vergelijking: 'Beter een kwart vogel in de hand dan 2-en-een-half in de lucht.'

En dan klopt het ineens niet meer. Want die halve vogel in de lucht dondert subiet naar beneden en is dan méér dan die kwart vogel in je hand.

Hier crasht de vergelijking plotseling en dat wordt alleen maar erger bij volgende halveringen. Heb ik hiermee misschien iets bewezen? Een belangrijke ontdekking gedaan? Als dat zo is zou ik graag willen weten wát.

141. FRIENDS LIKE US

Op 22 september 1994 werd de eerste aflevering van 'Friends' in de USA uitgezonden. Toen de serie op de Nederlandse buis verscheen zei ik tegen mijn gade Maja: 'Verrek, kennen we die niet?'

Even later kwam ze met het fotoboek dat we gemaakt hadden tijdens onze reis door California in mei 1994. Op 2 mei van dat jaar waren we onze tocht gestart in Los Angeles, om de simpele reden dat daar ons vliegtuig landde en we geen betere plek hadden kunnen verzinnen. Maja hield het journaal bij en noteerde over die eerste dag:

'Op naar Hollywood Boulevard. We verwachtten glamour maar deze straat ziet er wat verloederd uit. Rijen en rijen winkels, allemaal laagbouw. Veel kleding, tattoo's en musical stores. Het trottoir bevat de sterren van acteurs/trices, maar het is er stoffig. Absoluut geen glamour.

Bij het 'Chinese theater' staan ronselaars. Ze kiezen het publiek uit voor de TV-shows. Ik spreek iemand van een talkshow aan, maar hij zegt dat hij alleen Amerikanen zoekt, geen toeristen. We krijgen van een ander kaartjes voor de show 'FRIENDS LIKE US'.

's Avonds om kwart voor zes zijn we present voor de show. Drie ronselaar-dames organiseren onduidelijke rijen. Mensen wachten geduldig, het wordt zeven uur. Om hoeveel shows gaat het, een of twee? Twee mannen voor ons praten alsof ze uit het vak komen.

'This is a tryout, not a professional audience,' zegt mijn (Japanse) buurman. We zitten eindelijk op een tribune en worden bezig gehouden door een entertainer. Hij laat mensen uit het publiek grappen vertellen en zingen. Zelf parodieert hij op verzoek: Willy Nelson, Sylvester Stallone in My Fair Lady, de onverstaanbare Bob Dylan (altijd goed voor een lach), Elvis Presley in geval van een aardbeving (Heartbreak Hotel, ook altijd een succes), Neil Yong, Johnny Cash. Veel grappen, het gelach wordt opgenomen. En zo komt het publiek in de juiste stemming.

Dan begint het echte werk. We kennen geen van de acteurs. We zien vier sets, twee grote vlak voor ons en twee kleine die

alleen via een monitor te zien zijn. Zo'n twintig mensen wandelen in stevige pas met de camera mee als die ons van de ene set naar de andere rijdt. Soms werpt iemand een taxerende blik op ons, het applaus- en lachvee.

De acteurs zijn geheel ingespeeld, er wordt niets twee keer opgenomen en de zinnen komen er moeiteloos uit. Het verhaal is redelijk te volgen, maar alles wordt in korte fragmenten opgenomen, waardoor het een chaotische indruk maakt.

Achteraf mogen we een vragenlijstje invullen. Hoe oud bent u, m/v, getrouwd? Wat vindt u van de show en – heel belangrijk – mochten die twee wel op de eerste date met elkaar naar bed? Acceptable, exciting, boring, not acceptable?'

Tot zover het verslag van Maja. Kennelijk mocht het van het publiek want in de summary van de eerste uitzending staat: Monica is going on a real/not-so-real date, dates with guys she's interested in being a rare occurrence. But she is excited by her upcoming one with Paul the Wine Guy from her place of work. Out on their date, their intimate conversation includes the fact that trauma from his last relationship has left him sexually incapable, something that only the right woman like Monica can fix, and she apparently does. Later however she finds that it was just a line to get her into bed, and thus her streak with the 'wrong guy' continues.

142. Mijn wereldreis

Na een onbeantwoorde liefde zegde ik mijn baan op en nam half oktober 1962, 23 jaar jong, een kloek besluit. Ik kocht een tweedehands Solex en ging op wereldreis. In mijn fietstas had ik een groot blik kapucijners voor de eerste dagen en een schriftelijke cursus autogeen lassen. Ik had ergens gelezen dat als je dat beheerste, je over de hele wereld werk kon krijgen. En hoe moeilijk kon dat zijn, autogeen lassen. Een kaart had ik niet bij me, maar wel een kleine agenda met een piepklein Europa-kaartje erin. Ik wist: tussen Keulen en Parijs ligt de weg naar Rome. Dat was vooralsnog genoeg. Na twee overnachtingen in goedkope stulpjes bereikte ik het Noorden van Frankrijk. En daar kwam ik in problemen. De Solex was een vrij primitieve brommer die werd voortbewogen doordat een aandrijf wiel op de voorband drukte en die voortduwde. Op de toch vrij lichte heuvels in het Noorden van Frankrijk leverde dat onmiddellijk problemen op, want het aandrijf wiel begon te slippen op de voorband en ik zag grote kale plekken ontstaan in het rubber. Ik werd nijdig, want de Solex was godverju een Frans product! Maar ik begon ook te beseffen dat ik misschien wat ondoordacht op pad was gegaan. Als de Solex deze heuvels al niet aan kon, hoe kwam ik dan de bergen van Spanje over? Wat te doen? Met hangende poten terugkeren was mijn eer te na. Ik nam de pont naar Engeland, ook een stuk van de wereld immers, waar tot mijn verbazing de bromfiets onbekend was en ik verplicht was een motor-nummerplaat aan te schaffen. Met enige van de douane geleende elastieken slaagde ik erin die aan de voor- en achterkant van de Solex te bevestigen en terwijl de nummerborden rammelden en kletterden begaf ik me op pad. Ik kwam tot het badplaatsje Seaford en werd daar onder de hoede genomen van een bed-en-breakfast-dame die mij zag tobben aan de kant van de weg, voor de zoveelste keer proberend een nummerbord goed vast te krijgen. Ik kreeg een mooie kamer en at mee met het gezin, waar de televisie de hele dag aan stond. En zo hoorde ik op 22 oktober 1962 president Kennedy een speech afsteken. De Cubacrisis was losgebrand, de 3e wereldoorlog kon elk moment beginnen.

Enkele dagen bracht ik in Seaford door. Het plaatsje had een wandelboulevard en een strand, waar ik dagelijks een half uur rillend doorbracht, om toch enige zin aan mijn aanwezigheid te geven. Ik weet niet of u het weet, maar in Engeland kan het verdomd koud zijn in oktober.

En toen kwam ik op een goed idee: was de mogelijkheid van een derde wereldoorlog niet een uitstekende reden om een wereldreis voorlopig even af te blazen? Kon ik het mijn ouders aandoen tijdens WO III voortdurend in angst te leven omdat ze niet wisten waar hun zoon met zijn brommertje was? Had ik niet ook gewoon de plicht terug te keren naar Nederland ten einde mijn aandeel te leveren aan de verdediging van Ons Land tegen die Rotrussen?

De bed-and-breakfast-familie was het volkomen met mij eens, presenteerde mij een schappelijke rekening en wuifde me na toen ik op pad ging naar de pont die me in Hoek van Holland zou brengen. Met opgeheven hoofd kwam ik terug in Amsterdam, waar mijn baan nog voor me open stond en mijn ouders een zucht van opluchting slaakten.

De Cuba-crisis ben ik nog steeds dankbaar. Want eerlijk gezegd heb ik achteraf de indruk dat die schriftelijke cursus autogeen lassen misschien toch geen succes geworden zou zijn. Ik ben niet zo handig, namelijk.

143. Contact

Vervoort's op veel observaties gebaseerde Wet van de Conversatie luidt: hoe minder vaak je elkaar ziet, hoe minder je elkaar te vertellen hebt.

144. Gedoodverfd of doodgeverfd

Na 4 lagere scholen en 3 middelbare, waarbij tot mijn verbazing elke volgende school een stuk verder was dan de vorige, zit mijn kennis na ruim 60 jaar nog steeds vol gaten. Want als scholier ga je nooit iets inhalen, je probeert te overleven met wat je wèl weet. De rest gok je. En als dat lukt ga je daar je hele leven mee door.

Mijn grammaticale kennis is dan ook beperkt gebleven. Zo weet ik bijvoorbeeld wel dat het Kofschip een goed grammaticaal ezelsbruggetje schijnt te zijn, maar ik heb nooit de moeite genomen uit te zoeken hoe dat werkt.

Ik heb wel eens nagegaan wat een kofschip (of in ouderwets Nederlands coffeschip) eigenlijk was en merkte dat Google de neiging heeft om bij 'coffeschip' te vragen: bedoelt u coffeshop?

Dat troost mij, ook Google weet niet altijd waar Abraham de mosterd haalt. Maar het coffeschip heeft wel degelijk bestaan, en was een zeil-vrachtschip voor vaarten rond Europa.

Ik moest aan mijn grammaticale manco's denken toen ik op het journaal hoorde dat Hillary Clinton had aangekondigd zich kandidaat te stellen voor het presidentschap van de Verenigde Staten. 'Ze is gedoodverfd als kandidaat van de Democratische partij', zei de nieuwslezeres.

Gedoodverfd, is dat met een d of een t? Mijn gevoel zegt me dat het een d moet zijn, ik hoor een d en niet een t.

Maar wacht eens, is het niet doodgeverfd? Of is dit één van die zeldzame werkwoorden met twee voltooide deelwoorden? Gedoodverfd of doodgeverfd.

Doodgeverfd, het klinkt als een middeleeuwse gruwelijke straf. De film 'Goldfinger' liet zien dat de door Shirley Eaton gespeelde Jill Masterson na met goudverf ingesmeerd te zijn overleed aan ademnood, omdat de broodnodige huid-ademhaling onmogelijk gemaakt was. Gelukkig is dat medische onzin, lees ik in Wikipedia, al kan je wel overlijden aan giftige verf. Maar helemaal gerust ben ik er niet op.

Doodgeverfd of gedoodverfd, de etymologische achtergrond van beide voltooide deelwoorden is hetzelfde: in de (wittte)

grondverf gezet.

Hoe vanuit die simpele basis deze twee totaal verschillende betekenissen zijn gegroeid is één van de vele raadselen van onze taal.

Wie behoefte heeft aan een paar vrolijke minuten kan ik de website www.mijnwoordenboek.nl aanraden. Daar vind je alle vervoegingen van het werkwoord doodverven.

Van 'ik doodverf' en 'ik doodverfde' tot 'ik zou gedoodverfd hebben'.

Het klinkt raar en ziet er ook raar uit. Waarom niet 'ik verf dood' tot 'ik zou doodgeverfd hebben'?

De gebiedende wijs op mijnwoordenboek.nl is raar en hoor je dan ook nooit: doodverf!

Ik zou dan toch altijd zeggen: verf dood!

145. 1978

We kwamen net op tijd thuis om door de radio een sombere mannenstem te horen zeggen: 'Als klein meisje bad ik al: Heer, maak mij net zoals andere kinderen.'

146. Vergeten

Albert Heijn had een ovenschotel van 'vergeten groenten' in de aanbieding: gele biet, schorseneer, pastinaak en koolrabi. Met een fris sausje. Ik kocht het bij impuls. Want ik bezwijk altijd voor aanprijzingen als ambachtelijk, authentiek, eigengemaakt ('zelfgemaakt' doet me niets, want dat kan ik ook). En nu viel ik dus op 'vergeten', als indicatie van iets uit de goede oude tijd dat verloren is gegaan.

Groenten waaraan men zich vroeger te goed deed en die volstrekt ten onrechte uit de schappen zijn verdwenen. Stiekem bewaarde de groenteboer die bijzondere flora - bij magere oogst - voor zijn eigen gezin, de klant kon stikken. Die voorgeschiedenis wil Albert Heijn suggereren met het introduceren van deze reclame-term. En het werkt, ik kocht het bakje. En als ik zoiets doe ben ik nooit de enige. Ik behoor tot de massa. Appie heeft weer gewonnen! Wat volgt? Het scala van mogelijkheden is groot. Vergeten pappen, vergeten brood, vergeten bieren, vergeten schoenen, vergeten brillen, vergeten pantalons (waar bleef de plusfour?), vergeten ondergoed, vergeten eten.

We proefden vandaag de schotel Vergeten Groenten. Het werd een bijzondere smaakervaring, die ik niet snel zal vergeten. Op naar de volgende AH-valstrik.

147. Spoorboom

Ik hoorde lang geleden een anekdote over een politicus van de Christelijk Historische Unie (CHU) die 's nachts na een lange 2e Kamervergadering van Den Haag naar zijn huis reed, ergens in het Noorden van het land.

Onderweg stuitte hij op een gesloten spoorwegovergang. Hij stopte en viel in slaap, want voor zijn vertrek had hij méér dan enkele glazen sterke drank genuttigd, wat bij politici van gereformeerde huize (de Mannenbroeders) geregeld voorkwam. Ik kan dat ook wel begrijpen en billijken, rekening houdend met de tot wanhoop en drankzucht leidende leer van Calvijn. Na een uur werd hij wakker, en verdikkeme de spoorovergang was weer of nog steeds gesloten.

Pas bij het ochtendkrieken merkte hij dat hij urenlang gestaan had voor het hek van een boerderij.

Zo'n koddig verhaal blijft altijd in de stoffige hoekjes van mijn achterhoofd hangen. Maar wie was die politicus? Het was iemand wiens naam begon met een M, wist ik nog. En na enig internet-zoekwerk heb ik de meest voor de hand liggende kandidaat gevonden: CHU-fractie-voorzitter Jur Mellema (Nieuw-Scheemda 1923). Wikipedia meldt over hem: 'Hij trad op 26 juni 1968 terug als fractievoorzitter van de CHU na een veroordeling tot twee weken gevangenis en 1 jaar ontzegging van de rijbevoegdheid vanwege het onder invloed veroorzaken van een verkeersongeluk.'

Mellema heeft royaal de 90 jaar bereikt wat weer eens bewijst dat alcohol goed is voor het lijf.

148. Kaneel

Vandaag overviel mij ineens de gedachte: 'Acht en een half ons kaneel, dat is toch wel erg veel.'

Ik heb niks met kaneel en doe er ook niets mee. Waarom komt dan ineens zo'n gedachte bij je op? Net zoals Spam je laptop bestookt, worden hersens vermoedelijk ook voortdurend besprongen door irrelevante prikkels. Wat mij vooral intrigeert is dat halve ons extra. 8 ons kaneel is toch ook al een heleboel?

149. Jan Pieterszoon Coen

Er was 50 jaar geleden een bekende behangfirma in Amsterdam die Ende heette en ik heb lang met de gedachte gespeeld hen een nieuwe reclameslogan te sturen: 'Ende dispereert nimmer!'

Wie kent tegenwoordig die uitdrukking nog?

Het was de in commandotoon gestelde opmontering die Jan Pieterszoon Coen zond naar zijn mannen in de door de Engelsen bedreigde vesting Jacatra (tegenwoordig Jakarta). 'En wanhoopt nooit!' betekent het eigenlijk. Uiteindelijk heb ik er maar vanaf gezien deze slogan naar de firma Ende te sturen. De reputatie van Gouverneur Generaal Coen (1587 – 1629) begon in de jaren zestig immers al behoorlijk te tanen. En terecht, want wat hij in de slechts 42 jaar van zijn bestaan heeft aangericht aan moordpartijen (o.a. het afslachten van vrijwel de totale bevolking van het specerijen-eiland Banda) hebben weinigen hem kunnen nadoen.

Geweld was aan de orde van de dag in die tijd en als 'moord' zag men dat niet. Het werd gerechtvaardigd als het uitschakelen van politieke vijanden of het veroveren van win(st)gebieden..

Maar één voorval uit zijn leven mag toch wel als moord beschouwd worden. Juist omdat het geen enkel politiek doel diende en zo persoonlijk en volstrekt onnodig was, Saartje Specx (1616 – 1636) was de buitenechtelijke dochter van een Japanse vrouw en Jaques Specx (een belangrijke VOC-ambtenaar en later ook enige tijd Gouverneur Generaal). Toen vader Specx in 1628 met verlof ging liet hij zijn dochter achter onder de hoede van Coen en zijn jonge vrouw Eva Ment. Een jaar later, Saartje was twaalf of misschien dertien, werd zij in huize Coen betrappt met de 16-jarige Pieter Kortenhoef, een jonge vaandrig. Meermalen hadden zij de liefde bedreven, waartoe Saartje ook een matje op de grond had klaargelegd. Pieter had haar een huwelijksaanzoek gedaan, wat normaal gegolden zou hebben als excuus voor hun daden. Men werd in die tijd wat vroeger volwassen. Maar Coen, die het tweetal zelf betrapte, ontstak in grote woede. Hij beschouwde de ongevreemde toegang van

Kortenhoef tot zijn verblijven als majesteitsschennis en strafte het tweetal zwaar, met tegenzin gesteund door de rechters-van-dienst. Pieter werd de volgende dag onthoofd, waarbij Saartje moest toekijken. En Saartje zelf werd door Coen veroordeeld tot verdrinking in een ton (ondersteboven vermoedt mijn gruwelbrein), maar omdat zij nog geen veertien was (de minimale leeftijd voor een doodstraf), kwam ze ervan af met een geseling in het openbaar. Vader Specx was des duivels toen hij terugkwam in de kolonie en vernam wat er gebeurd was. Maar Coen was intussen overleden en alhoewel Specx zijn opvolger werd als Gouverneur-Generaal, kon hij de geschiedenis niet meer terugdraaien. Toch is deze volstrekt onnodige wreedheid Coen na zijn dood blijven achtervolgen. In het vaderland werd er schande van gesproken, Busken Huet noemde het in één adem met de moord op de Banda-bevolking en Slauerhoff verwerkte het in een toneelstuk over Coen, dat tijdens zijn leven nooit werd opgevoerd en waarvan de première in 1948 door Burgemeester d'Ailly van Amsterdam werd verboden vanwege de gevoeligheden rondom de politionele acties. Coen zou het vermoedelijk allemaal koeltjes hebben bekeken, als hij het mee had kunnen maken. 'Ende dispereert nimmer' gold ook voor hemzelf.

150. De lucht in

Het zal intussen wel verjaard zijn, anders zou ik ervoor pleiten om alsnog Jan Carolus Josephus van Speijk (1802 - 1831) postuum te vervolgen, wegens 28-voudige moord. Zijn (zeilende) kanoneerboot was tijdens de Belgische opstand in de jaren '30 van de 19e eeuw in de haven van Antwerpen aan lager wal geraakt en het zag er naar uit dat Antwerpse havenarbeiders het schip zouden bespringen en overnemen. Jammer maar helaas zou de gemiddelde commandant gezegd hebben en zich vervolgens hebben overgegeven. Maar Speijk dacht er anders over. Hij had in een brief aan zijn nicht al laten weten in zo'n situatie liever zijn schip de lucht in te laten vliegen 'dan een infame Brabander te worden.' En toen het eenmaal zover was dat zijn schip overmeesterd zou worden riep hij dus 'Dan liever de lucht in' en gooide zijn brandende sigaar in het kruitvat van zijn schip. En dat ontplofte dus. Een scheepsjongen die vlakbij hem stond sprong tijdig overboord en dat lukte ook 2 andere van de 31 bemanningsleden. Maar hij nam 28 collega's met zich mee de lucht in.

Waar ze terecht kwamen kan ik nergens vinden, maar vermoedelijk hadden de Antwerpse slaggers een goede dag. Want het waren hongerige tijden voor de Belgen. Kijk, dat Van Speijk zelf een held wilde worden en er zelfs zijn sigaar voor offerde, allá. Daar ga ik niet moeilijk over doen. Maar je collega's geen eerlijke kans geven om overboord te springen, dat is moord. En dat dient gestraft te worden. Desnoods postuum door een rechterlijke vervloeking. In plaats daarvan kreeg hij een heldenstatus. Het kan verkeren.

151. Florence Nightingale

Ik zocht vandaag op wat die Krimoorlog (1853-1856) uit de 19e eeuw eigenlijk was. Florence Nightingale liep er 's nachts met een petroleumlamp rond, veel meer wist ik er niet van. Ik las nu dat het een oorlog was van Rusland tegen de Turken, die gesteund werden door Engeland en Frankrijk. Het ging om godsdienst, maar toch ook vooral om uitbreiding van macht en territorium van de kant van Rusland en het voorkomen daarvan door Frankrijk en Engeland. Tolstoi die er als artillerie-officier diende deed er het materiaal op voor zijn Oorlog en Vrede. De Krimoorlog staat ook bekend als de eerste moderne oorlog. Er werden treinen ingezet voor troepenvervoer, terwijl ook telegrafie en fotografie een rol speelden. Het hielp: in 2 jaar tijd kwamen 750.000 man om het leven, veel meer dan tijdens de traditionele oorlogen. De Russen verloren uiteindelijk, maar behielden de Krim. Nieuw was ook de aanpak van Engelse en Franse gewonden, onder leiding van Florence Nightingale (1820-1910). Tot dan toe waren de legers weinig geïnteresseerd in het behandelen van gewonden. Waarom zou je ook, je had niks meer aan ze. Verspilde tijd en energie. Tijdens deze oorlog werd voor het eerst verantwoordelijkheid gevoeld voor het lot van de slachtoffers en Florence was de aanstichtster daarvan. Zij organiseerde veldhospitalen en slaagde erin de hygiëne op te voeren, zodat meer gewonden het overleefden. Een bijzondere vrouw, want zij was ook schrijfster, statisticus (sterftegrafieken) en sociaal hervormster. En die lamp? Daarmee liep ze 's avonds de ronde langs de zieken en gewonden die onder haar hoede verbleven. Als ze een eeuw later geboren was zou ze als socialist de conservatieve Thatcher verslagen hebben in de verkiezingen. Of ze was arts geworden, wat in haar tijd ondenkbaar was.

152. Ko

In de jaren zestig begon de literatuur in de vorm van pockets en reuzenpockets aan een grote opmars.

Voor al in de AKO-boekhandel naast Tuschinski in de Reguliersbreestraat.

Ko van Leest voerde daar het bewind, een bevlogen boekverkoper die de hele dag door zijn winkel rende, stapeltjes op orde legde, klanten gevraagd maar ook ongevraagd van advies voorzag.

Zijn Ako was te vergelijken met de Atheneum-boekhandel van nu.

Het liep als een trein.

Maar van de ene dag op de andere was Ko weg en de dynamiek ook meteen uit de winkel verdwenen.

Had hij zich vergrepen aan een verkoopster? In de kas gegraaid? Zich ontbloot voor een klant?

Het duurde jaren voor ik hem weer zag.

In 1970 kochten mijn vrouw en ik voor f 50.000 een huisje in Oud-Zuid, Van Breestraat.

We woonden voordien op een woonboot maar durfden daar geen kinderen te krijgen: baby's en kleuters zijn erkend slechte zwimmers.

Dan in godsnaam maar een huis.

Veel geld, vond ik die koopprijs van 60.000 gulden, je zat je hele leven aan zo'n hypotheek vast.

En die buurt! Allemaal oude mensen, met bestellingen van een half onsje vlees bij de slager om de hoek.

Nu zit de buurt vol yuppen en BN-ers, die waanzinnige bedragen uitgeven voor een huis en dat vervolgens uitvoerig laten renoveren.

Dagelijks hoor je de snerpande geluiden van zagen, boren, schuurmachines. De verbouwers komen nooit uit Amsterdam zelf maar uit vreemde oorden. Opvallend vaak Volendam.

Maar één straat is al die jaren heel stil gebleven: de Banstraat.

De naam heeft niets van doen met Vreemdelingenbeleid, maar met de 17e eeuwse muziekgeleerde J.A. Ban.

En op nummer 22 is al ruim 40 jaar gevestigd: Boekhandel Ko van Leest.

Ko moet genoeg gekregen hebben van de toenemende commercialiteit van zijn AKO-winkel en koos voor een eigen boekhandel.

In een rustige straat, waar maar weinig mensen kwamen.

Ik liep er een keer langs, herkende de naam en ging naar binnen om een thrillertje te kopen.

Met het lezen van zware betekenisvolle en gelaagde literatuur ben ik zo rond mijn 30ste gestopt, toen kinderen en drukke werkzaamheden hun tol eisten.

Ik zocht vanaf die tijd een makkelijk weg te lezen verhaal zoals - ik noem maar iemand - Dick Francis ze schreef.

Maar alhoewel Ko's winkel vol boeken stond, had hij geen titel van Francis of één van mijn andere favorieten uit die tijd. Hij liet doorschemeren dat hij eigenlijk alleen kwaliteitsboeken op de planken had staan.

Maar geen nood, in een mum van tijd praatte hij me twee thrillerschrijvers aan van wie ik nooit gehoord had.

Moeilijke schrijvers, bleek toen ik de boeken thuis opensloeg. Helaas niks voor mij.

Het kan ook anders uitpakken las ik in een interview met Hans Kleiss, verzamelaar van het werk van Maurice Gilliams.

Hij vertelt: 'Ik was op zoek naar Lijmen van Willem Elsschot, maar de eigenaar, Ko van Leest, zei tegen me: Dat boek heb ik wel, maar eigenlijk moet je dit lezen. Vervolgens liet hij me een exemplaar zien van *Elias of het gevecht met de nachtegale*n. Dat was mijn eerste kennismaking met het werk van Maurice Gilliams.'

Ik ben nooit meer terug geweest bij Ko, maar toen ik vanavond mijn auto ver moest parkeren omdat dat verdomde Concertgebouw weer veel bezoekers trok, kwam ik op de terug weg door de Banstraat.

Lang niet geweest. Zou Ko? En ja hoor, nog steeds stond in grote letters op het etalage-raam 'Boekhandel Ko van Leest.' Geopend dinsdag tot zaterdag van 13.00 tot 17.00 uur (aanbellen!).

Geén van de vele boeken in de etalage kende ik. Ko is blijven kiezen voor kwaliteit en eigenlijk moet ik dat ook maar weer eens gaan doen.

Geen Ken Follet meer, maar Echte Literatuur.

Ko zal intussen tegen de 80 zijn, in de boekhandelsbranche één van de laatste der Mohikanen die nog voor kwaliteit gaan.

En wanneer mag hij nou eens bij DWDD zijn 'boek van de maand' uitventen? Na 40 jaar lezen en af en toe verkopen zal hij best aardige tips hebben.

153. Duivenloopje

Mag ik even kwijt dat ik de manier van voortbewegen van duiven dom en ergerlijk vind?

Voortdurend je kop naar voren gooien om een voortbeweging te starten waarbij je voeten wel moeten volgen, maakt geen natuurlijke indruk.

Duiven doen altijd wel alsof hun manier van lopen de normaalste zaak van de wereld is - ze weten vermoedelijk niet beter - maar dat is het niet. Het is géén gezicht!

154. Gedachtenkeutels

Ik was in 1967/68 redacteur van het toen nog fameuze studentenweekblad *Propria Cures*. Het betekende dat je elke week één of liefst meerdere stukken moest produceren. Mijn collega-redacteur Rudi ter Haar fietste in die tijd geregeld langs met een zielig hoofd: of ik nog wat had, want hij kon niks bedenken of had alleen een kort gedichtje. Zoals: 'De zon gaat onder/ik voel me bizonder.' Dat vulde het blad niet echt op.

Ik mocht Rudi graag. En zwaar persend kwamen er bij mij dan nog een paar gedachtenkeutels los. Onlangs kwam ik dit 47 jaar oude tekstje tegen en ik herkende het meteen: Rudi was weer eens langs gekomen.

IK DENK WEL EENS

I

Soms ben ik zo moe dat het vlees bijna van mijn botten valt. Met moeite hou je jezelf dan bij elkaar, maar over uiterlijk een jaar of veertig zal er wel een avond komen dat ik op het beslissende moment net even niet oplet.

2

Mensen willen niet dood gaan, maar aan de andere kant zouden ze het genant vinden als ze bleven leven. Je valt dan immers op, er is iets met je aan de hand, je bent anders dan de anderen. Als mensen ouder worden willen ze onbewust dood, om daarmee te voldoen aan de verwachtingen van de maatschappij. En Freud zei al: wie in zijn onderbewustzijn dood wil, maakt zichzelf ziek of krijgt een ongeluk. De dood is zagezegd een Freudiaanse verspreking.

3

In de toekomst gaan ze de mensen bevriezen, om ze weer te ontdooien zodra het geneesmiddel voor hun kwaal bekend is. Het zal een krankzinnige tijd worden, met generaties die langs en over elkaar heen schuiven. Denk maar eens aan alle erfenisproblemen die je dan krijgt. Een groot gevaar lijkt mij dat deze vorm van tijdreizen vooral voor wetenschapsmensen interessant zal zijn. Ik kan me voorstellen dat hele kolonies

medici zich zullen laten invriezen met de bedoeling te ontwaken zodra de geneeskunde alles weet wat er te weten valt. Dat houdt in dat niemand aan de vooruitgang werkt en daar lig je dan naast je medicus te wachten op de dingen die niet zullen komen.

Er zou veel te schrijven zijn, misschien zelfs een roman, over de situatie in zo'n koelkelder als de generator het begeeft en iedereen ontdooit. De verheugde blikken rondom en de verbijstering als ze merken dat ze wakker geworden zijn om collectief te sterven.

155. Vredeling

Henk Vredeling had een misschien wat onhandige naam voor een minister van defensie (hij werd het in 1973) maar ik herinner me hem vooral vanwege een mooie uitspraak over de Nederlandse neiging tot lange poldervergaderingen: 'Die duren tot de eerstvolgende maaltijd.' Het klopt wel, vergaderingen hebben inderdaad de neiging door te gaan tot de maag gaat knorren. Ik had zelf nogal de neiging me te vervelen als ik zelf niet aan het woord was. Op één van die langdurige vergaderingen schreef ik op een briefje BOE !! en schoof dat naar mijn buurman, die er met enige verbazing naar keek. Op een volgend papiertje dat ik naar hem schoof schreef ik: SCHROK JE?

Zelf vond ik het eigenlijk wel leuk. Maar hij vond er niks aan.

156. Niet doen

'Daar kan je vergif op innemen!'

Hoe vaak zeggen we dat niet tegen elkaar, als we er zeker van zijn dat een bepaalde gebeurtenis zich zal voordoen. Maar ménen we dat ook? Vergif is een gevaarlijk goedje, dat je beter niet kan innemen. Toen ik dat een paar jaar geleden besepte ben ik aan de uitspraak gaan toevoegen: 'Maar ik kan het je niet aanraden.'

En het werkt! In de doodsoorzaakstatistiek die het CBS bij houdt is - naar ik hoorde - een (lichte) daling te zien van dood door zelf-vergiftiging. Als we nu allemaal dit zinnetje toevoegen aan de boude uitspraak 'Daar kan je vergif op innemen' , dan kan dat heel wat mensenlevens redden! Doen!

157. Gaatje

'We gaan tot het gaatje.'

Ik zal dit gezegde nooit gebruiken in aanwezigheid van dames.

Niet alleen kan het verkeerd begrepen worden, maar áls het verkeerd begrepen wordt is het ook nog eens beledigend.

Want waarom niet verder dan het gaatje? Ben ik daar soms niet aantrekkelijk genoeg voor?

De uitdrukking wordt gebruikt in de betekenis van 'we gaan tot het uiterste'.

In het Engels hebben ze daar een ander gezegde voor: 'We'll go the whole nine yards'.

Ook niet veel, dacht ik toen ik het voor het eerst las. Als negen yard je uiterste is, stelt dat weinig voor: het is 822.96 centimeter. Net geen 823 centimeter! Een kleuter kan het lopen.

De Engelsen en Amerikanen begrijpen zelf ook niet waar deze uitdrukking vandaan komt. Wikipedia schrijft erover: Its origin is unknown and has been described as 'the most prominent etymological riddle of our time.'

Gelukkig weten we in Nederland wel waar ons gaatje vandaan komt. Tenminste, wie ouder is dan pakweg 45 weet het nog.

Het komt van de grammofoonplaat die in het midden een gaatje had. De naald die nodig was om het geluid te genereren bewoog zich door de groeven van de bakelieten plaat steeds dichterbij het gaatje toe.

'We gaan tot het gaatje' betekende dus 'afspelen tot het einde'.

Toen in de jaren '80 de cd het overnam van de grammofoonplaat bleef de uitdrukking maar verdween de oorsprong uit het collectieve geheugen. Waaróm eigenlijk, kan je je afvragen: de cd heeft toch ook een gaatje in het midden?

Klopt. Het verschil zit in de zichtbaarheid van de beweging van de grammofoon-naald. De cd gaat ook tot het gaatje, maar je ziet het niet.

158. Sonja Brill.

In de jaren vijftig en zestig was op de televisie de donderdagavond bestemd voor toneel.

Alles live, natuurlijk en geregistreerd door één camera. Als tv-kijker zat je op de eerste rij en je keek naar de acteurs op de planken. Het was een groot succes. Eén tv-voorstelling en daarin één actrice is mij lang bijgebleven, al blijken nu mijn herinneringen toch sterk vervaagd te zijn. Het toneelstuk was – denk ik – van Henrik Ibsen, mogelijk het stuk getiteld Hedda Gabler. En de actrice was, zeker weten, Sonja Brill, die een jonge neurotische vrouw speelde, die aan het eind van het stuk zelfmoord pleegt of op een andere manier dood gaat. In elk geval eindigt het stuk in grote droefheid.

Ik ben geen liefhebber van de bij emoties snel flauwvallende dames die in de literatuur rond de vorige eeuwwisseling vaak een hoofdrol kregen en voortdurend met vlugzout weer op de been gebracht moesten worden. Eline Vere-types bedoel ik. Dit toneelstuk was dus eigenlijk niets voor mij.

Maar Sonja Brill speelde de wanhoop en het verdriet van haar personage niet zoals toen gebruikelijk, met veel pathos. Ze speelde het verstild, zonder drama, ze was de eerste actrice in mijn kijkgeschiedenis die begreep dat het spelen voor de televisie anders moest dan op het toneel. Ik was overdonderd en besloot ter plekke dat ik schrijver van tv-toneel zou worden.

Daar is het nooit van gekomen, mogelijk omdat Sonja Brill in het midden van de jaren zestig uit het tv-beeld verdween. En voor haar zou ik schrijven.

De decennia gleden voorbij en ik vergat Sonja Brill.

Tot in het najaar van 2007. Ik keek naar het programma Spoorloos, waarin Derk Bolt met ongeëvenaarde ijver op zoek gaat naar de baarmoeders van geadopteerde kinderen uit Zuid-Amerika of Azië en dan uiteindelijk terecht komt bij een tanig vrouwtje van 1m 50 die hooguit 45 jaar is maar er uit ziet als iemand van zeventig en – als zij glimlacht – slechts enkele tanden kan laten zien.

Maar ditmaal had Derk een ander onderwerp. Ik citeer uit de beschrijving van de KRO: *In deze aflevering o.a.: Gabriella*

(48) die een oproep doet om de personen te vinden, die in de bossen nabij Zeist in 1984 het lichaam van haar moeder hebben gevonden. Haar moeder, de actrice Sonja Brill pleegde daar op 24 september 1984 zelfmoord, 50 jaar oud. Gabriella loopt nog steeds met talloze vragen rond omtrent haar moeders zelfmoord. Zij hoop de personen te kunnen ontmoeten die destijds Sonja's lichaam hebben gevonden. Sonja Brill was getrouwd met acteur Jules Croiset. In tegenstelling tot de carrière van haar echtgenoot, mislukt haar eigen loopbaan. Ook haar huwelijk loopt op de klippen. Zij moet uiteindelijk met baantjes als schoonmaakster haar kost verdienen. Zij raakt langzamerhand vervreemd van het leven. Zij trekt dan de conclusie dat het leven haar niets meer te bieden heeft en neemt weloverwogen het besluit om er een eind aan te maken.

Sonja Brill! Als jonge actrice succesvol en veel gevraagd. Toen ze in 1959 een dochter kreeg, stopte ze tijdelijk met acteren, maar was tot 1967 actief. Daarna kreeg ze geen aanbiedingen meer. Huwelijk op de klippen, dochter volwassen, een leeg huis en geen toneelwerk. Een klassieke tragedie, die eindigde met zelfmoord. Ibsen in optima forma. Arme, arme Sonja Brill.

In een volgende aflevering van Spoorloos kon Gabriella de boom zien waaraan haar moeder zich in 1984 had opgehangen. De boswachter die het lichaam vond had zich gemeld.

Gabriela en wij, de kijkers, zagen de boom in het stille bos. Van de ophanging was geen spoor overgebleven. Maar de wanhoop was nog wel te voelen.

159. U zeggen

Vroeger, tot diep in de jaren veertig, zeiden kinderen 'u' tegen hun vader en moeder. Daarna begon - eerst langzaam, daarna sneller, nu standaard - het tutoyeren. Ouders lieten hun hogere status vallen. Het zal wel iets uitgemaakt hebben, want mijn beide zussen (8 en 16 jaar jonger dan ik en dus tutoyerend) hadden een hechtere band met mijn ouders dan ik ooit had.

Tot hun dood noemde ik ze 'u' en toen ze op vrij hoge leeftijd overleden deed het me eigenlijk weinig.

En dat overlijden bracht trouwens een nieuwe verrassing. Tot ver in de jaren zeventig waren ouders gelovig. Misschien niet diep gelovig, maar als hen ernaar gevraagd werd waren ze allemaal protestant of katholiek of in een enkel geval joods.

De mijne waren katholiek. Wel had mijn moeder al in de jaren vijftig elke zondag migraine als het tijd werd om naar de mis te gaan en ging ik dus alleen met mijn vader.

Toen zij overleed en zonder kerkelijk ceremonieel gecremeerd werd ('gooi de as maar ergens weg'), was dat voor mij toch nog enigszins een verrassing.

Maar toen een paar jaar later mijn vader overleed en aan zijn crematie ook geen priester te pas kwam realiseerde ik me dat zich in de tweede helft van de vorige eeuw een grote revolutie had voltrokken in het denken van Onze Ouders. Ze waren massaal van hun geloof gevallen. Allemaal zullen ze hun particuliere redenen ervoor gehad hebben, want een grootschalige openlijke discussie vond niet plaats. Van mijn vader vermoed ik dat hij niet kon geloven in een God die toestond dat zijn oudste zoon ziek werd in een Jappenkamp en - 7 jaar oud - overleed. Terwijl hij vele kilometers verder slavenarbeid aan de Birma spoorweg verrichtte en van niets wist. Hij heeft wel eens gezegd dat een Goede God dat niet zou toelaten. Voor de encyclopedie van op het nippertje geredde kennis wil ik vast leggen dat pas zijn generatie op dat soort gedachten kwam en prompt het geloof verloor. Voor die tijd geloofden mensen er gewoon in dat Gods wegen ondoorgrondelijk waren. De generatie van mijn vader pikte dat niet meer. Met terugwerkende kracht denk ik nu: Pa, petje

af!

160. Vervoort-boulevard

Elke Nederlander heeft kans dat er een straat naar hem of haar genoemd wordt. Maar dat gebeurt pas als je dood bent, daar heb je dus niets aan. Alleen Anton Geesink slaagde erin om vóór dat tijdstip een straat naar zich vernoemd te krijgen en daar zelfs ook te wonen.

Als ik raadslid of burgemeester van Utrecht was zou ik me ook wel driemaal bedenken voordat ik zo'n reus ging uitleggen dat hij eerst zou moeten overlijden.

'Over my dead body' zou hij - bereisd NOC-bestuurslid - in zijn steenkolenengels roepen maar het tegendeel bedoelen en daarmee het zoveelste misverstand in zijn loopbaan scheppen.

Maar ik bof: toen ik op zoek was naar een foto van Bernlef en mijzelf, ooit onwenning naast elkaar zittend voor een foto in Avenue leverde Google me een heel andere Avenue op: de Vervoort-Avenue in het plaatsje Eden Prairie, Minnesota.

Inwonertal: 65.000

Laat ik daar nu altijd hebben willen wonen! De hof van Eden! Terecht werd Eden Prairie nog onlangs gekozen tot 'best place to live' in een Amerikaanse kleine stad.

En verdomd, er is op het ogenblik een prachthuis te koop.

Aan de Vervoort-Avenue. Zo'n echt half-houten weids Amerikaans huis met een garage en ongetwijfeld een inloopkoelkast. Mijn dagen in Bibberland zijn geteld!

161. Krom

'Daar lig ik graag krom voor', was een door mijn ouders geregeld geuit voornemen. Ze wilden het bijvoorbeeld doen om mij een universitaire studie te laten volgen. Maar ik had er geen trek in om de rest van mijn leven te horen dat zij voor mij krom hadden gelegen. Ik ondernam pas jaren later een universitaire studie toen ik het naast mijn werk kon bekostigen. Ik haalde het kandidaats en stopte toen, overwerkt en depressief. 'Krom liggen' heeft voor mij als uitdrukking dus wel een geschiedenis. Maar spijt heb ik niet, mijn ouders verdienden een ongekromd bestaan.

Op zoek naar de oorsprong van deze eigenaardige uitdrukking vond ik niets. Er is wel een website 'Mijnwoordenboek.nl' waarop met mierenvlijt de vervoegingen van Nederlandse werkwoorden zijn verzameld. Ook kromliggen blijkt vervoegd te kunnen worden:

Ott: ik lig krom. Ovt: ik lag krom. Vt: ik heb krom gelegen. Vvt: ik had kromgelegen. Ott: ik zal kromliggen. Ovt: ik zou kromliggen. Vtt: ik zal kromgelegen hebben. Ovt: ik zou kromgelegen hebben.

Tot dan toe kan het wat mij betreft.

Maar waar ik echt over struikel is de gebiedende wijs: lig krom!

Dat kan dus niet, vind ik. Krom liggen is een onnatuurlijke houding die je van niemand mag vragen.

Kunnen we het s.v.p. schrappen uit de werkwoorden-spelregels? En dan graag ook gebiedende wijzen zoals 'schiet!', 'vernietig!', 'val aan!', 'wurg!' en 'dood!?' Als die vervoeging niet bestaat kan niemand het doen. Want wat niet benoemd kan worden is onbestaanbaar.

Is daar ooit over nagedacht door de professoren van de Taal-Unie die ons de ene na de andere onzinnige spellingsregel opleggen? Doe eindelijk eens iets zinnigs en schrap de gebiedende wijs van een aantal werkwoorden! Het zou best veel kunnen uitmaken.

162. Voor Maja Indorf (Tanahmerah 06-07-1940)

Op de oude klassefoto's uit Makassar en Surabaya waar ik in de jaren veertig en vijftig de lagere en middelbare school bezocht staan altijd twee of drie witte jongens en meisjes tussen de donkerder leerlingen.

Eén van die kaaskoppen was ik.

Alhoewel geboren en getogen in Indië had ik de pech dat mijn beide ouders uit Utrecht kwamen en zo blank waren als blank maar kon zijn.

Ik dus ook. Ik zeg dat ik pech had omdat je als blank jongetje op de scholen in Indonesië behoorde tot een minderheidsgroep.

Je was ook grover gebouwd en bewoog wat onhandiger dan je vriendjes die de bof hadden een scheut Indonesische genen in hun mix te hebben.

Ik was veertien toen we in 1953 naar Holland moesten, maar een echte Nederlander ben ik nooit geworden, al heb ik uiterlijk alles mee om gewoon op te gaan in deze maatschappij.

Maar in mijn hart hoor ik hier niet thuis, ik voel me geen Hollander.

Ben ik dus toch Indisch?

Ik zou het graag van mezelf willen zeggen en heb het ook wel eens gedaan. Maar geregeld word ik op de vingers getikt: dat woord is voorbestemd voor de echte Indo's.

Is er niet een naam voor mensen zoals wij, vroeg ik eens aan Rudy Kousbroek, belanda's die opgegroeid zijn in de tropen en net zoveel heimwee hebben naar hun geboorteland als de Indo's?

Mestiezen, opperde hij, maar dat heeft voor mij een wat te Mexicaanse klank.

Nederlands-Indisch noem ik mezelf tegenwoordig wel eens, dan heb ik ook een identiteit.

Maar ik zal heel mijn leven wel een beetje jaloers zijn op de echte Indo's.

Niet om hun cultuur of levensstijl want die heb ik me van jongsafaan eigen gemaakt.

Maar vooral om hun afkomst, die veel spannender is dan de

reeks Utrechtse aannemers en kleurenblinde behangers waar ik vanaf stam.

Volgens mijn moeder zat er één Zwitser in haar stamboom, maar daar word ik niet warm of koud van.

In de stamboom van Indo's zitten behalve één of meerdere bekoorlijke of goed kokende Adinda's altijd een hele rits avontuurlijke Fransen, Duitsers, Belgen en een enkele verdwaalde Engelsman of Portugees.

Dat is different cook.

Wat te doen, als Nederlands-Indische man met een saaie stamboom?

Met zoet gefluit kreeg ik een Indisch meisje in 1964 zo ver dat ze met mij wilde trouwen.

We kregen twee zoons en wat ik zelf nooit kon bereiken heb ik hen nu toch kunnen meegeven: ze zijn Indisch. Ze hebben een kleurtje, een massa nationaliteiten in hun bloed en een gezonde behoefte aan rijstmaaltijden. Zo is alles toch nog goed gekomen.

163. Muis

Gisternacht, toen ik een tv-opname afkeek, liep er weer eens een muis op z'n dooie akkertje langs mij heen. Er zijn weinig zaken die mij zo ergeren als een muis die net doet alsof je er niet bent. Met mijn rechtersvoet gaf ik een dreun op onze houten vloer. De muis schoot weg en mijn weledelgeschapen gemalin daalde ongerust de trap af: 'Ben je gevallen?'

Ik ben al enige tijd op zoek naar een bij voorkeur niet dodelijke muizenval. En die zijn er. Mijn voorkeur ging uit naar een val waarvan het klepje achter de muis dicht valt zodra hij zich te goed doet aan het lokaas. Dan zou ik hem naar het dichtstbijzijnde park brengen en hem daar loslaten, was de gedachte. Maar hoeveel van die vallen je er ook plaatst en wát je er ook aan lekkers in doet, onze muizen verdommen het humaan gevangen te worden. In arren moede en met een grote hekel dan maar een 'harde klap'-val geplaatst. Twee stuks had ik besteld, tweemaal was het raak en zag ik hoe treurig klein zo'n muisje wordt als hij eenmaal dood is. Een heel stuk kleiner dan wanneer hij parmantig en welgedaan om je voeten heen trippelt. Beide keren gooide ik de lijkjes snel weg in de vuilnisbak. Met de harde-klap-val die hun ondergang was geworden.

'Ik laat ze altijd een dag liggen,' zei mijn zoon toen hij hoorde dat ik een muis gedood had. 'Dan zijn ze stijf geworden.'

Ik keek hem bevreemd aan. 'Waarom zouden ze stijf moeten worden?'

'Nou, dan krijg je ze makkelijker los. Ik heb het in het begin gedaan als ze nog zacht waren, maar dat was heel vervelend. Als je een dag wacht zijn ze stijf. Ook een beetje uitgedroogd. Dan laten ze makkelijker los.'

Het duurde even voordat we allebei begrepen dat hij zijn muizenval steeds hergebruikte en dat ik steeds nieuwe koop. Voor die twee euro ga ik niet pulken aan een dooie muis. Dat is het verschil tussen een pa met een goed pensioen wonend in Oud-Zuid en de arme student die hij was toen hij ging wonen in één van Amsterdams favoriete muizenwijken.

Ik kreeg de indruk dat hij – inmiddels ouder geworden en beter beloond – verrast was door mijn radicale oplossing.

Misschien niet zo'n gek idee zag ik hem denken.

Hij is al lang vergeten dat ik vroeger zijn speelkameraadjes na hun dood in een houten kistje legde en in de tuin begroef. Hij hield ratjes en die worden die niet ouder dan pakweg 2 jaar. Terwijl hij bedroefd toekeek, verzorgde ik de begrafenis. Eén keer begroef ik het beestje voordat hij van school thuis was gekomen. We hadden het ratje dood aangetroffen en ik wilde hem het verdriet besparen. Maar ik kreeg het in een grote lading over me heen.

'Hij heeft geen afscheid kunnen nemen,' legde mijn vrouw me uit nadat ze hem rustig had gekregen en hij weer kon praten. Ik pakte de schop, groef het kistje weer op en zag tot mijn schrik dat het dekseltje het had begeven. De huid van het ratje zat vol aarde. Met een zachte verfkwast heb ik het beestje schoon gekregen en het in een houding gezet alsof het nog leefde. Dat hoorde bij het ritueel. Toen riep ik hem, hij maakte een levensechte tekening van het diertje, nam afscheid en ik begroef het kistje weer. Ik bezwoer hem geen nieuwe ratjes meer te nemen: korte vreugde en lang verdriet. Hij ging akkoord, het werden konijnen, die gingen langer mee. En ik nam me voor nóóit meer een zacht rattenlijfje in mijn vingers te nemen. En dat strekt zich ook uit tot muizen. Vandaar...

Af en toe zoek ik nog of er nieuwe humane muizen vallen zijn waar de onze zich misschien wél in willen begeven. Maar helaas, het gaat juist de andere kant op.

Vandaag kwam ik weer een behoorlijk wrede tegen. De bijbehorende tekst luidt:

'Deze muizenval met 3 gaten werkt op een zeer unieke wijze.

Door een metalen lus, wordt de muis gestikt.

Deze val is veilig voor kinderen en volkomen pijnloos voor mensen. Vergroot de kans op vangen met 2 gaten!'

Misschien – in vergrote vorm – een idee voor landen zoals Indonesia waar men de doodstraf nog uitoefent. Drie tegelijk! Goedkoper dan gas, goedkoper dan kogels. En volkomen pijnloos voor mensen, garandeert de fabrikant.

164. Laatste ronde!

Waarom kunnen Aziaten zo slecht tegen alcohol? Dat is bekend, de meeste Aziaten en Arabieren hebben een andere samenstelling van de enzymen die helpen bij de afbraak van alcohol, waardoor drinken bij hen snel leidt tot een roes en blozende wangen.

Maar hoe komen de Europeanen dan wél aan de goede enzymensamenstelling?

Dat is een kwestie geweest van stug doordrinken.

Zoals bekend liep men vroeger dag in dag uit in licht aangeschoten toestand rond. Schoon water was, vooral in de steden, zelden beschikbaar. Maar bier werd gebrouwen met schoon rivierdrinkwater en was dus een goed alternatief. Ook had men ontdekt dat alcohol de drank zuiverde.

Tussen 1350 en 1500 dronk men in Nederland per hoofd van de bevolking zo'n 400 liter bier per jaar en in de eeuw daarna, dankzij de consumptie van gezouten vis en gezouten vlees steeg dat zelf tot 6 liter per dag! Weliswaar had dat bier maar 2% alcohol, maar omgerekend naar het huidige 5% bier komt dat toch neer op 2.4 liter per persoon per dag!

Een vrolijke tijd moet dat geweest zijn. Omdat de mens nu eenmaal instinctief de behoefte heeft te blijven functioneren maakte het lichaam van de Europeanen na eeuwenlang stevig innemen uiteindelijk het enzym aan dat de afbraak van alcohol versnelde. Men leerde alcohol te verdragen en de Gouden Eeuw kon beginnen.

Het destijds nuttige enzym is voor de huidige Europeaan sinds de uitvinding van het kraanwater eigenlijk alleen maar lastig. Zo is dronken worden voor ons een dure liefhebberij geworden, want waar Chinezen en Japanners al na één glaasje in gezang uitbarsten (vandaar al die karaoke-bars in Azië) hebben de meeste Europeanen heel wat meer nodig. Als we iets slimmer waren geweest hadden we dat kunnen voorkomen. Want wat was uiteindelijk de oorzaak van het verschil tussen Europeanen en Aziaten?

Terwijl in de eeuwen vóór de uitvinding van het schone kraanwater de Europeaan maar één keuze had: aangeschoten door het leven gaan of sterven, hadden de Aziaten een ander

middel ontdekt . Ze dronken thee. Om thee te kunnen maken moest er kokend water zijn. En gekookt water bleek gezond. Zo bleven de thee-drinkende Aziaten ziektevrij en hadden dus de antiseptische werking van alcohol niet nodig. Dát was de reden waarom zij niet het evolutionaire enzym ontwikkelden dat de Europeanen al eeuwen met zich meedragen.

Wie is er nu beter af? Dat lijkt me moeilijk te bepalen. Want wat bij de Europeanen in vroeger tijden vanzelf geschiedde: een levenslange roes dankzij de dagelijkse alcohol-inname, misten de Aziaten natuurlijk.

Maar omdat het leven nu eenmaal vraágt om troostmiddelen gingen zij massaal aan de opium. En ik zit nu te wachten op het onderzoek dat aantoonst waarom Europeanen zo slecht kunnen tegen opiaten. Er is vast wel een enzym of daaromtrent dat de Aziaten wel ontwikkeld hebben en dat Europeanen missen.

165. Vakantiewerk

Rath & Doodeheefver heette de behangfabriek waar mijn schoolvriend Ton's vader werkte. Een naam die door Bordewijk, mijn favoriete schrijver, bedacht leek. Binnen de ruimte die deze naam droeg mochten wij twee weken vakantiewerk doen, want een deel van het magazijnpersoneel was met verlof en er moesten toch balen behang gesjouwd worden. Het was 1955, we waren zestien.

Op de eerste ochtend reed ik langs Ton's ouderlijk huis, hij stond me al op te wachten met zijn fiets. Snel reden we naar Rath & Doodeheefver, trokken khaki overalls aan en sjouwden de hele dag rollen behang van de ene plek naar de andere. Ik kwam moe thuis en versliep me de volgende ochtend. Een kwartiertje maar. Toch, toen ik bij Ton's huis arriveerde was hij al vertrokken. Zijn moeder bevestigde dat toen ik aanbelde. 'Ja, Ton is al weg. Ze beginnen om acht uur,' zei ze, 'en zijn vader is er altijd nog eerder.'

Ik besloot toch nog zo snel mogelijk naar de fabriek te fietsen, mijn excuses te maken en extra hard te sjouwen die dag. Als roeier had ik sterke bovenbenen en gisteren was al gebleken dat ik zwaardere gewichten aan kon dan Ton. Ik stapte op mijn transparantrode Locomotief met drie versnellingen en zette aan. Maar aan het eind van de straat moest ik mezelf bekennen dat ik geen flauw idee had hoe de route verder ging. Linksaf? Rechtsaf? Ik was gewoon met Ton mee gefietst en had in het geheel niet opgelet hoe we reden. Op de bonnefooi reed ik een tijdlang rond, in de hoop iets te herkennen van de tocht die we de vorige dag gemaakt hadden. Maar inmiddels was het half negen, te laat om nog te durven opdraven, te laat om aan Ton's moeder de weg te vragen. Met gemengde gevoelens reed ik naar huis, die weg wist ik nog wel. Toen ik 's avonds naar Ton fietste om mijn verontschuldiging aan te bieden aan hem en zijn vader keken ze me beiden ongelovig aan: ik beweerde dat ik niet wist waar het gebouw van Rath en Doodeheefver was? Zo'n lamlendig smoesje had zijn vader nog nooit gehoord. Ton stond er hevig knikkend bij, ook hij kon niet geloven dat ik niet opgelet had en de weg niet wist. Waarom zei ik niet

gewoon dat ik geen trek meer had in het werk?

Onschuldig maar met schuld beladen fietste ik weer naar huis.

Pas jaren later bedacht ik dat ik eigenlijk recht had op het loon van één werkdag. En vandaag dacht ik er weer aan.

Vermoedelijk staat het nog ergens in de administratie van Rath en Doodeheefver, want de firma heeft elke crisis overleefd. Even aannemend dat het dagloon van een scholier in die tijd 2 gulden was (veel meer of minder zal het niet geweest zijn), dan moet het met rente-op-rente langzamerhand in 60 jaar een aardig bedrag geworden zijn.

Het tienvoudige, leert een kleine berekening. Dat is niet gering! Ik zou nu recht hebben op 20 gulden, ofwel ongeveer 10 euro. Toch eens kijken of ik een adres kan vinden.

Doodeheefver, ik kom er aan!

166. WK Damesvoetbal 2015

'Voetbal is geen sport voor vrouwen,' hoorde ik Johan Derksen, de Ivo Opstelten onder de voetballeuteraars meermalen zeggen op RTL7.

Derksen heeft bijna altijd ongelijk, maar tot mijn schrik neig ik ernaar om het ditmaal met hem eens te zijn, afgaande op de beelden van het wereldkampioenschap voetbal voor vrouwen dat enige tijd geleden in Canada wordt gehouden.

Als het gaat om sport kijk ik vaak liever naar vrouwen dan naar mannen. Ik geef toe, dat geldt ook als het niet gaat om sport, maar dat doet nu even niet ter zake. Wel telt dat het gaat om een sport die vrouwen goed kunnen beheersen. Tennis bijvoorbeeld is een prachtige vrouwensport, veel tactischer en aardiger om naar te kijken dan het patsboem dat mannentennis heet. Ook bij hockey zie je dat de vrouwen technisch niet minder zijn dan mannen, maar omdat ze minder hard lopen en minder hard slaan is dat kleine balletje veel makkelijker te volgen. En wat te denken van de sprintsters! En de hoogspringsters! En de handbalsters! En de waterpolo-sters!

Maar voetbal? Het lijkt wel alsof die bal te groot en te onhandig is voor vrouwenbenen. Het opbrengen van de bal richting strafschopgebied van de tegenstandsters gaat nog redelijk zolang er geen tegenstandsters in de weg lopen. Maar zodra de doelpalen in zicht zijn gaat alles mis. Niet één keer, maar keer op keer op keer. Genant om te zien soms. Het aantal doelpunten is dan ook gering, meestal niet meer dan 1 á 2 per wedstrijd. Toevalstreffers, vooral.

Wat kan de verklaring zijn?

Behalve dat de bal misschien te groot en te zwaar (ca 500 gram) is, krijg ik ook de indruk dat het voetbalveld te groot is voor vrouwen. De hockeyspeelsters kunnen hun veld makkelijk aan, maar dat terrein bestrijkt een oppervlakte van slechts 5027 m². Het kleinste voetbalveld daarentegen telt 6400 m² en het grootste 9000 m², de meeste zitten daar tussenin.

Dat scheelt toch al gauw zo'n 40% aan te overbruggen loopruimte! Vroeger dacht ik dat het een kwestie zou zijn van

enkele jaren voordat de vrouwen hun technische en conditionele achterstand op de mannen zouden hebben ingehaald.

Maar damesvoetbal is intussen in sommige landen professioneel geworden en het blijft er helaas toch knullig uitzien. Op een doodenkele Zuid-Amerikaanse of Afrikaanse speelster na die passeerbewegingen heeft, maar dan toch – helaas, helaas – geen goede voorzet geeft.

167. Dagboeken

Op Marktplaats en ook wel Antiquair worden geregeld oude brieven, ansichtkaarten en ook poezie-albums aangeboden. Overblijfsels van verdwenen levens. Maar toen ik laatst eens keek of er ook oude dagboeken te koop zijn vond ik niets.

Ja, gedrukte dagboeken in overvloed. Maar een handgeschreven jeugddagboek van een inmiddels overleden man of vrouw, dat is niet te krijgen. Waar blijven ze? Blijven ze in de familie, worden ze verbrand, doet de schrijver dat op latere leeftijd zelf?

Er is een dagboekarchief waar je zo'n geschrift kwijt kan, gevestigd in het Meertens-instituut. Ze hebben er nu ca 1500, een druppel uit een mer á boire want er moeten er honderdduizenden zijn geweest. En kenmerkend voor het genre is dat zo'n instituut er niets mee kan, behalve ze categoriseren en onder strenge voorwaarden voor studie beschikbaar stellen.

Zelf heb ik er nooit over gepiekerd een dagboek te beginnen, omdat ik schrijven altijd heb gezien als iets meedelen aan anderen dan jezelf. Maar het genre intrigeert me en toen ik in 1985 in NRC/Handelsblad deel 5 van de door hem zelf uitgegeven dagboeken van de getrouwde homofiel Hans Warren mocht recenseren, wijdde ik er o.a. dit stukje overdenking aan:

'De merkwaardige charme van een dagboek berust er vooral op dat de schrijver rondwandelt in een verhaal waarvan hij het verdere verloop nog niet kent en dat hij ook niet besturen kan. De ik neemt besluiten die hij de volgende dag weer even gemakkelijk herroept, doet veronderstellingen over personages die later in het geheel niet blijken te kloppen, meldt dat een jongen hem niets doet (te grote oren) om een dag later ineens hevig verliefd te raken. Kortom de totale chaos, gebrek aan inzicht en overmaat van toevalligheden waaruit elk mensenleven bestaat.

Warren is zelf voortdurend bezig met de literaire zin van het dagboek en schrijft er in dit deel over.

'Een dagboek zou alle andere boeken overbodig moeten

maken, alle genres in zich verenigen. 'Mon coeur mis à nu.'
Daardoor kan de lectuur van dagboeken zo'n genot zijn, men
ontmoet er de mensen in zoals ze zijn, in hun kleinheden, hun
twijfels. Hun zielsgebreken zijn er niet bemanteld door het
rijke gewaad van de grote kunst. Je bent in direct contact.
Het komt het dichtst bij een persoonlijke ontmoeting.'

Dat is waar, maar tegelijk ook het grootste bezwaar. Ik merkte vooral in dit dagboek dat het me soms begon te vervelen om personages die eigenlijk al afgeschreven waren, telkens te zien terugkeren, al was het alleen maar om een achtergebleven kledingstuk op te halen. Terwijl de relatie met echtgenote Mabel eigenlijk al afgelopen is, wordt die in dit dagboek toch telkens opnieuw provisorisch hersteld.

Vermoedelijk ben je als lezer van romans eraan gewend geraakt dat er in de vertelde geschiedenis een ontwikkeling zit, dat de personages een duidelijk en beschrijfbaar karakter hebben en dat er een overheersend probleem is dat die personages verbindt.

Het dagboek bevat weliswaar alle ingrediënten voor zo'n roman (de driehoeksverhoudingen waarin Warren automatisch belandt en die zijn huwelijk slopen), maar in dagboekvorm krijgt het een heel andere uitwerking.

Warren heeft als deelnemend personage géén inzicht in wat Mabel voelt en denkt, ze komt als karakter nauwelijks uit de verf. En ondanks zijn eerlijkheid komt hij ook in zijn zelf-analyse niet veel verder dan een directe reactie op recente gebeurtenissen.

Daarin ligt heel duidelijk de beperking van het gepubliceerde dagboek. Als weergave van de directe werkelijkheid, het struikelend voortleven van mensen, is het veruit superieur aan de roman.

Maar als het gaat om het beschrijven van karakters en de essentie van een conflict, is de roman (hoe hypothetisch ook van opzet, want wie weet hoe mensen in elkaar zitten?) toch weer heel wat beter dan de dagboekvorm.'

168. Willy Alfredo

'Roept u maar!' riep Frans Halsema van het podium en achterin de zaal stond Adèle Bloemendaal en riep met hoge verdraaide stem 'De woningnood!'

In het programma *Met blijdschap geven wij kennis* (1969) parodieerde Halsema de sneldichter en zanger Willy Alfredo die in de jaren '50 en '60 veel succes had met het ter plekke maken van een 4-regelig rijmend versje op trefwoorden die vanuit de zaal geroepen werden. En Halsema liet zien dat Alfredo's verbale behendigheid vooral bestond uit standaard zinseinden die op elkaar rijmden. Met als vaak terugkerende laatste regel: 'We zitten hier gezellig en we zitten hier Oké'. Wikipedia geeft een anekdote over Alfredo (1898 – 1976):

'Alfredo las geen kranten en wist niet dat er een nieuwe minister-president was benoemd: De Quay. Toen die naam hem werd toegeroepen, dichtte hij: “De kraai dat is een vogel, bovenop het dak, daar voelt zich het beestje, het meest op zijn gemak”. De hilariteit was groot. Alfredo, geïrriteerd: “Zit nou niet zo te schreeuwen, ik heb het wel gehoord, ik sta hier toch te zingen op het opgegeven woord.” Na een toelichting van de begeleidende pianist, Dick Harris, dat de premier bedoeld werd dichtte Alfredo verder iets in de trant van: “De Quay dat is een kerel die niemand kent, maar toch wordt zo'n man in dit land minister-president.”'

169. Dekhengst

Ik ontvang geregeld mails van producten die beloven mijn leven te zullen veranderen. Vaak gaan die - de afzender weet kennelijk dat ik in een laat stadium van vergankelijkheid ben - over trapliften.

Ik hou het voorlopig nog op het tuigje dat ik aantrek elke keer als ik de trap op moet. Ik hang dan aan 10 grote helium gevulde ballonnen en zo naar boven zweven is een genot.

Een nadeel is dat soms zo'n ballon knapt en dat mijn luie bas dan ineens verandert in een vrouwenstem.

Gaat op dat moment de telefoon dan is het enige wat erop zit mezelf Maja te noemen en in de rol van mijn gade lange - vaak verrassend intieme - gesprekken te voeren met één van haar vriendinnen.

En dat brengt me op de mail die ik vandaag ontving van de firma Dur'omax. Dit bedrijf maakt zich ongerust over de geringe voortplanting bij bejaarden. Op rijpere leeftijd blijken echtparen nog maar heel zelden kinderen te krijgen. En Dur'omax heeft gevonden waar dat aan ligt.

Lees maar: 'Wist u dat 88,7 % van de 50-plussers grote erectieproblemen heeft? Bij wie jonger is dan 40 ligt dit cijfer overigens ook al op 32,4 %. Dit is nu verleden tijd. Ja, maakt een einde aan uw nachtmerrie. U krijgt niet alleen definitief uw viriliteit terug, maar levert ook verbluffende prestaties! Wilt u een echte dekhengst worden?

Wilt u uw stoutste dromen en de meest veeleisende wensen van uw partner waarmaken? Wilt u haar horen kreunen van plezier zo veel u maar wilt, uren aan een stuk? Wilt u haar zien kronkelen van genot onder uw krachtige stoten?

Ongeacht uw leeftijd en ongeacht hoelang u al erectieproblemen hebt, is gegarandeerd 200 % doeltreffend.'

Wil ik nog een dekhengst worden? 200% doeltreffend?

En dan weer 20 jaar vastzitten aan de opvoeding van kinderen?

Ik heb het er wel eens over gehad met Maja en eigenlijk hebben we er geen van beide zin in.

Toen we twee zoons hadden gekregen, alweer 42 jaar geleden en ik dus 200% doeltreffend was geweest zei ik in een

vrolijke bui tegen haar: 'Welaan, nu hoeven we niet meer met elkaar naar bed.'

En héél even dacht ze dat ik het meende!

Maar gelukkig, dankzij het al op jonge leeftijd verlaten van de R.K.-kerk wist ik dat je ook kan vrijen als je géén bezwangerende dekhengst wilt zijn. En dat beviel uitstekend.

170. Catechismus

Op katholieke lagere scholen leerde je vroeger (tussen 1920 en 1964) als kind de catechismus: dat was een lijst met vragen over Leven en Geloof, waarvan je de antwoorden uit je hoofd moest kunnen opdreunen. Ik weet alleen nog de eerste vraag en het antwoord: 'Waartoe zijn wij op aarde? Om God te dienen en daardoor in de hemel te komen.' Zo eenvoudig was dat. Ik leerde kort na de oorlog in Nederlands-Indië nog deze vooroorlogse versie.

Op internet lees ik nu dat er een latere variant (1948) is: 'Wij zijn op aarde om God te dienen en daardoor hier en in het hiernamaals gelukkig te zijn.'

Het einddoel was nu ineens geluk! En ook al op aarde! Had ik dat eerder geweten dan was ik misschien langer katholiek gebleven.

Nu vond ik als kind al dat het bereiken van de hemel te mager was als levensdoel. Ik begon te piekeren over wat dan wél de bedoeling kon zijn van mijn bestaan. Maar ik kon niets bedenken. Op mijn 14e besloot ik dat het geen zin had om er verder naar te zoeken.

Sindsdien is mijn motto: 'Het leven is zinloos, maar verder kan je er alles van maken.'

171. Vis

Onderstaande mededeling kwam ik tegen op de website van een visrestaurant. Ik weet eigenlijk niet goed wat ik ermee aan moet:

'Elke platvis wordt
geboren als gewone vis.'

172. Stank

Bestaat het vak stank-ontwerper? Googelen levert niets op, maar ook Google weet niet alles. Het ontwerpen van effectieve stanken lijkt mij in elk geval een beroep dat nuttig zou kunnen zijn. Stel dat je een stank kan ontwerpen die alleen jongeren kunnen ruiken. Dan heb je een effectieve manier om hangjongeren te weren op plekken waar je ze niet wil hebben. Een stank gekoppeld aan een inbraak-beveiliging zou inbrekers brakend weer de deur uit jagen. Gijzelingen oplossen door het werpen van een stankbommetje, de mogelijkheden zijn talloos. Het bestaat al wel, flesjes met stank.

Een allesvernietigende basis-stank. Waar het aan ontbreekt is de finesse. Er is behoefte aan selectieve stank-ontwerpen, die bij sommige situaties en sommige mensensoorten (mannen, vrouwen, jongeren, ouderen) werken en bij andere niet.

Op het voetbalveld zie je tegenwoordig vaak spelers pal tegenover een scheidsrechter staan als ze tegen iets willen protesteren. Een slechte adem van de scheids zou al veel spelers ervan weerhouden om zo dichtbij te komen. Kan er niet een tandpasta ontwikkeld worden die slechte adem veroorzaakt? En misschien kan de scheidsrechter van de toekomst vooraf bespoten worden met een onaangename geur. Als ook de spelers daarmee bespoten worden (elk een eigen stank) hebben we het helemaal voor elkaar: iedereen mijdt iedereen, de grove tackles blijven uit en het spel wordt puur op technisch vlak uitgevochten. Wie kan zorgen dat dit eindelijk eens voor elkaar komt?

173. Heleen

Vreemde mededelingen: Heleen van Royen..

Hoe het komt weet ik niet, maar ik krijg dagelijks in mijn mailbox een Twitter (of Tweet?) toegestuurd met de aanmoedigende mededeling: 'Popular in your network'.

Ik heb een netwerk, mag ik hieruit concluderen. Ik maak daar zelf geen deel van uit, want ik twitter of tweet niet. Maar het is er wel. Ik ben, dus heb ik een netwerk. En omgekeerd, ik heb een netwerk dus ik ben. Dat is het adagium van de 21ste eeuw en ik begin er aan te wennen.

De korte beschrijving van de mij toegestuurde email over de Twitter of Tweet van de dag gaf mij overigens nooit het gevoel dat ik iets had gemist. Maar deze keer keek ik er toch wel even van op. Om 19.16 op zondagmiddag 31 mei 2015 was populair in mijn netwerk de mededeling: 'Heleen van Royen said something.'

Is dat nieuws? In mijn netwerk kennelijk wel.

Ik heb haar op de televisie wel eens zien en horen praten.

Narcissistische teksten van een succesvol leeghoofd.

Eigenlijk niet echt aantrekkelijk, in haar blootje nog minder, gevolg van de zwaartekracht die ook voor haar geldt.

Eigenlijk geen goede schrijfster en in haar verhalen-blootje nog minder. Mogelijk kreeg ze er zelf ook even genoeg van en is ze een tijdlang zwijgend door het leven gegaan. Maar op 31 mei om ca 19.00 uur werd het haar kennelijk te veel en zei ze weer iets. Ik wacht nu op een tweet die meedeelt: 'Popular in your netwerk: Heleen van Royen silent.'

174. Kat

Ik zou willen weten: is het wel eens iemand gelukt een kat uit de boom te kijken? Ik heb één keer die kans gehad, maar toen klom ik onnadenkend de boom in (ik was jong en mankeerde geduld) en joeg hem/haar van de tak af. Doodzonde, achteraf bekeken.

175. Nieuws

'Heb jij nog nieuws?' vroeg de presentatrice van Nieuwsuur aan haar mannelijke tegenpart en hij antwoordde:

'Jazeker. Joost Zwagerman is overleden. Hij heeft zelfmoord gepleegd en leed al enige tijd aan depressies.' Hij voegde er nog wat gegevens aan

toe over Zwagermans debuut en verdere activiteiten.

'En dan het weer voor morgen...' besloot de presentatrice.

Bij het zomerhuisje in Drenthe dat mijn gade en ik geregeld bezoeken omdat we eigenaar zijn, zetten we elk jaar een bordje tussen de planten dat luidt: 'Uiteindelijk wint het gras altijd.'

En zien vervolgens dat dat klopt.

Voor het weerbericht geldt dat ook: wát er ook gebeurt in de wereld, en wie er ook zelfmoord heeft gepleegd het weerbericht sluit de uitzending af. Dat is het belangrijkste.

Jammer voor Joost. Want laten we wel wezen, hij hield van aandacht.

176. 4 mei

Het monument voor de vrouwen van Ravensbrück op het Museumplein in Amsterdam bestaat uit een kring van metalen zuilen. Als je ervoor staat zie je af en toe een korte lichtflits, gevolgd door een bonzend geluid. Eigenlijk heeft het niets van doen met werken in de Siemensfabriek, doodgaan door uitputting, afgemaakt worden door een kogel of gas. Ook niet met de verbranding van je lijk daarna.

90.000 van de 150.000 gevangenen (waaronder ook wat mannen) die in Ravensbrück terecht kwamen stierven er. Joden, zigeuners maar hier vooral ook mensen uit het verzet. Waaronder 900 Nederlandse vrouwen. Elk jaar op 4 mei staan mijn vrouw en ik er. Meestal spelen op het Museumplein dan nog wat late kinderen, lopen er toeristen luid pratend terug naar hun hotel. Klokke acht gaan de straatlantaarns gedurende twee minuten aan, dan weet je: het is zover. Ik probeer dan te denken aan de slachtoffers, maar het lukt me niet goed meer. Hun leed is geschiedenis aan het worden, oud zeer. Toch bestond ik tijdens de oorlog al, zij het als kleuter en in de tropen. Ook mijn 1 jaar oudere broer, die daar tijdens de oorlog overleed is uit mijn herinnering aan het verdwijnen, merk ik steeds vaker. En daar is eigenlijk niets aan te doen, vrees ik.

Herdenken heet het gebeuren op 4 mei. En dat is een goed gekozen woord.

Want je probeert dan opnieuw op te roepen wat je vroeger bij deze gelegenheid dacht. De poging om dat elk jaar op hetzelfde moment te doen is een waardevol ritueel. De scherpste herinnering en de meest intense gevoelens vervagen, de tijd heelt nu eenmaal alle wonden. Maar de wetenschap dat je de herinnering aan de slachtoffers had willen vasthouden en daarom die dag op dat tijdstip op die plek staat, wordt op dat moment bevestigd. En vreemd genoeg is het vooral de treurigheid over het vergeten die waarde geeft aan zo'n jaarlijks ritueel.

177. Mattheus

Van mijn vader erfde ik enkele brieven die Mattheus Vervoort van 1884 tot 1886 aan zijn broer Gerard schreef, mijn overgrootvader. Mattheus was naar Nederlands-Indië gegaan en daar 2e luitenant der administratie geworden. Zijn brieven bestonden voornamelijk uit de standaard 'het gaat mij goed' - mededelingen en hadden een opgewekte toon. Omdat hij nooit naar Nederland terugkeerde heb ik het genealogische bureau Roosje Roos gevraagd uit te zoeken wat er van hem geworden was. Hopelijk had hij in Indië een gezin gesticht, want hij schreef aan zijn broer wel gecharmeerd te zijn van de Indische schone en daar eerder mee te zullen trouwen dan met een Hollandse dame. Na september 1886 stopten zijn brieven. Er waaiden berichten uit de Oost over dat hij overleden zou zijn. Toen in 1887 zijn broer navraag ging doen bevestigde het ministerie van koloniën dat. 'Naar aanleiding van uw adres dd 5 september 1887 moet ik namens den Minister het treurige bericht bevestigen dat Uw broeder, de 2e luitenant kwartiermeester M. Vervoort den 7 september 1886 zelf een eind aan zijn leven heeft gemaakt.'

Zelfmoord, ook na 128 jaar schrik je van zo'n bericht. Hij was pas 29 jaar oud. Wat dreef hem tot dit einde? Ik zal het nooit weten. En dat doet toch een beetje pijn.

